

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YANILANIN TAZMİNAT SORUMLULUĞU

Yüksek Lisans Tezi

Meryem Feride İşçi

Ankara-2021

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YANILANIN TAZMİNAT SORUMLULUĞU

Yüksek Lisans Tezi

Meryem Feride İşçi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet M. Kılıçoğlu

Ankara – 2021

KABUL VE ONAY

Meryem Feride İşçi tarafından hazırlanan “Yanılanın Tazminat Sorumluluğu” başlıklı bu çalışma, 03/06/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Özel Hukuk Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Fatma Tülay KARAKAŞ (Başkan)

Prof. Dr. Ahmet M. KILIÇOĞLU (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Kumru KILIÇOĞLU YILMAZ (Üye)

Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

03/06/2021

Meryem Feride İşçi

ÖZ

İŞÇİ, Meryem Feride: Yanılanın Tazminat Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2021.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 35. maddesi yanılanın tazminat sorumluluğunu düzenlemektedir. Bu kapsamda yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için öncelikle yanılmanın esaslı olması gerekir. Zira yanılan Türk Borçlar Kanunu 30. maddesi gereğince esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal edebilir. Ancak yanılan sözleşmeyi iptal edebilme hakkını Türk Borçlar Kanunu'nun 34. maddesi gereğince dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde kullanamamaktadır.

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilebilmesi kusur şartına bağlı değildir. Yanılan yanılmasında kusurlu olsa dahi sözleşmeyi iptal edebilir. Bu nedenle karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına olan haklı güveninin korunabilmesi için yanılanın tazminat sorumluluğu kanunda düzenlemiştir. Yanılanın tazminat sorumluluğu bir culpa in contrahendo sorumluluğu olup bu sorumluluk güven sorumluluğunun sözleşme öncesindeki görünümünü oluşturmaktadır.

Yanılanın tazminat sorumluluğu bir kusur sorumluluğudur. Bu anlamda yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için yanılanın yanılmasında kusurlu olması ve Türk Borçlar Kanunu 35. maddesinde belirtilen diğer şartların bulunması gerekir. Yanılanın tazminat sorumluluğunun kapsamında kural olarak menfi zarar bulunmakta olup istisnai olarak müspet zarar da tazmin edilebilmektedir.

Yanılanın tazminat sorumluluğu, Türk Borçlar Kanunun ilgili hükümleri doğrultusunda sorumsuzluk anlaşmasıyla sınırlandırılabilir veya kaldırılabilir. Yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümlerin Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen bazı kurumların hükümleriyle yarışması da mümkündür.

Anahtar Sözcükler: Yanılma, İrade bozukluğu, Culpa in contrahendo, Tazminat Sorumluluğu, Borçlar Hukuku.

ABSTRACT

ISCI, Meryem Feride: Liability for Compensation of the Mistaken Party, M.A. Thesis, Ankara 2021.

Article 35 of the Turkish Code of Obligations No. 6098 (TCO) regulates the liability for compensation of the mistaken party. In this context, in order for the compensation liability of the mistaken party to arise, the mistake is required to be fundamental. For, in accordance with Article 30 of the TCO, the mistaken party can rescind the contract retrospectively due to fundamental mistake. However, mistaken party cannot exercise the right to rescind the contract in violation of the principle of honesty in accordance with art. 34 of the TCO.

The rescission of contract due to fundamental mistake does not depend on the condition of fault. The mistaken party can rescind the contract even if mistaken party is faulty in this mistake. For this reason, in order to protect the rightful trust of the non-mistaken party that the contract will be established validly, the compensation liability of the mistaken party is regulated by law. The liability for compensation of the mistaken party is a liability of culpa in contrahendo and this liability constitutes the pre-contractual aspect of the liability of confidence.

Liability for compensation of the mistaken party is a fault-based liability. In this sense, in order for the mistaken party to be liable for compensation, mistaken party must be erroneous in this mistake and other conditions specified in Article 35 of the TCO must also be present. As a rule, negative damages are included within the scope of the compensation liability of the mistaken party, and exceptionally positive damages can also be compensated.

Liability for compensation of the mistaken party may be limited or removed by an irresponsibility agreement in line with the relevant provisions of the TCO. It is also possible that the provisions regarding the compensation liability of the mistaken party compete with the provisions of some institutions regulated in the TCO.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK YANILMA VE ESASLI YANILMA HALLERİ

1.1. İrade Bozuklukları	3
1.2. Yanılma	6
1.2.1. Kavram ve tanım	6
1.2.2. Türleri	7
1.2.2.1. Esaslı beyan yanılması	10
1.2.2.1.1. Sözleşmenin niteliğinde yanılma	10
1.2.2.1.2. Sözleşmenin konusunda yanılma	10
1.2.2.1.3. Kişide yanılma	11
1.2.2.1.3.1. Karşı tarafın kimliğinde yanılma	11
1.2.2.1.3.2. Kişinin niteliklerinde yanılma	11
1.2.2.1.4. Edimin miktarında yanılma	12
1.2.2.1.5. Aracının yanılması	13
1.2.2.2. Temel (esaslı saik) yanılması	14
1.2.2.2.1. Sözleşmenin kurulmasında bir tarafın saikte yanılması	15
1.2.2.2.2. Yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli saymış olması	15
1.2.2.2.3. İş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygunluk	16
1.2.2.2.4. Saikin yanılan tarafından sözleşmenin temeli sayıldığıının sözleşmenin karşı tarafınca da bilinebilir olması	17

İKİNCİ BÖLÜM

YANILMANIN YAKIN HUKUKİ KURUMLARLA İLİŞKİSİ

2.1. Yanılma ve Aldatma	19
2.2. Yanılma ve Korkutma	21
2.3. Yanılma ve Aşırı Yararlanma.....	22
2.4. Yanılma ve Ayıp	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESASLI YANILMA NEDENİYLE SÖZLEŞMENİN İPTALİ

3.1. İptal Yaptırımı.....	27
3.1.1. İptal hakkının hukuki niteliği	27
3.1.2. İptal hakkının özellikleri	29
3.1.3. İptal hakkının kullanılmasının sonuçları	30
3.2. İptal Yaptırımının Dürüstlük Kuralı ile Sınırlandırılması	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YANILANIN TAZMİNAT SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE ŞARTLARI

4.1. Yanılanın Tazminat Sorumluluğunun Hukuki Niteliği	34
4.1.1. Culpa in contrahendo sorumluluğu	34
4.1.2. Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini açıklayan görüşler	37
4.1.2.1. Sözleşme görüşü	37
4.1.2.2. Haksız fiil görüşü	39
4.1.2.3. Güven sorumluluğu	42
4.1.2.4. Görüşlerin değerlendirilmesi ve sonuç	46
4.1.2.4.1. Sözleşme görüşüne ilişkin değerlendirme ve sonuç	46
4.1.2.4.2. Haksız fiil görüşüne ilişkin değerlendirme ve sonuç	48
4.1.2.4.3. Güven sorumluluğuna ilişkin değerlendirme ve sonuç	49
4.1.3. Culpa in contrahendo sorumluluğu doğrultusunda uygulanacak hükümler	51

4.1.3.1. Zamanaşımı	51
4.1.3.2. Yardımcı kişilerden sorumluluk	52
4.1.3.3. İspat yükü	53
4.2. Yanılanın Tazminat Sorumluluğunun Şartları	54
4.2.1. Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmiş olması	54
4.2.2. Yanılanın kusurlu olması	55
4.2.2.1. Genel olarak kusur	55
4.2.2.2. Yanılanın kusuru	57
4.2.2.3. Karşı tarafın kusuru	59
4.2.3. Karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması ..	62
4.2.4. Karşı tarafın zarara uğraması	66
4.2.5. İliyet bağı	69

BEŞİNCİ BÖLÜM

YANILANIN TAZMİNAT SORUMLULUĞUNUN KAPSAMI VE SORUMLULUĞA İLİŞKİN ANLAŞMALAR

5.1. Yanılanın Tazminat Sorumluluğunun Kapsamı.....	73
5.1.1. Tazmin edilecek zararlar	73
5.1.1.1. Menfi zarar	73
5.1.1.2. Müspet zarar.....	79
5.1.2. Menfi ve müspet zarar arasındaki ilişki	82
5.2. Yanılanın Tazminat Sorumluluğuna İlişkin Anlaşmalar.....	86

ALTINCI BÖLÜM

TEMSİLCİ VASITASIYLA KURULAN SÖZLEŞMELERDE TAZMİNAT SORUMLULUĞU

6.1. Doğrudan Temsilde Yanılma	90
6.1.1. Temsilcinin Yanılması	90
6.1.2. Temsil Olunanın Yanılması	93
6.2. Dolaylı Temsilde Yanılma	94
SONUÇ.....	95
KAYNAKÇA	103

TURNİTİN RAPORU	113
ÖZGEÇMİŞ	125

ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR

AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: Bent
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts
bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
eBK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
E.T.	: Erişim Tarihi
HD.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
m.	: Madde
MAHD	: Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
N.	: Kenar numarası
OR	: Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TL	: Türk Lirası
Vd.	: Ve devamı

YİBK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

YİBK
YHGK

GİRİŞ

Kişiler belirlemiş oldukları sosyal veya ekonomik gereksinimlerini karşılamak amacıyla çeşitli hukuki işlemler yaparlar. Kişilerin dilediği hukuki işlemi yapabilmesi için hukuk düzenleri tarafından kendilerine irade özerkliği tanınmaktadır. Sözleşmeler irade özerkliğini hayata geçiren en önemli hukuki işlemdir. Sözleşmenin kurulması sırasında irade özerkliğini etkileyen çeşitli sorunlarla karşılaşılabilenekte olup bu sorunlar irade bozukluklarına neden olabilmektedir. TBK m. 30-39 arasında irade bozuklukları düzenlenmiş olup bunlardan biri de yanılmadır.

Yanılma iradenin oluşumu aşamasında yanılma ve iradenin beyanı aşamasında yanılma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İradenin oluşumu aşamasında yanılma durumunda irade oluşum aşamasında sakatlanmakta olup saik yanılması söz konusu olmaktadırken iradenin beyanı aşamasında yanılma durumunda irade beyan aşamasında sakatlanmakta olup beyan yanılması söz konusu olmaktadır. TBK m. 30 vd. yanılma kurumu bu ayırım dikkate alınmak suretiyle düzenlenmiştir.

TBK m. 30'da esaslı yanılmaya düşen tarafın sözleşmeyle bağlı olmayacağı düzenlenerek esaslı yanılmaya hukuken bir sonuç bağlanmıştır. Bu nedenle yanılma, saik yanılması ve beyan yanılması ayrımı dışında esaslı yanılma ve esaslı olmayan yanılma ayırımına tabi tutulmaktadır. Buna göre sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf sözleşmeyle bağlı kalmazken esaslı olmayan yanılmaya düşen taraf sözleşme ile bağlı olup yanılma nedeniyle sözleşmenin iptalini isteyemez.

Yanılma durumunda yanılanın iradesi sakatlanmış olduğundan irade özerkliği ilkesi gereğince yanılanın sözleşmeyi iptal edebilmesi gerekir. Ancak çoğu zaman yanılmayı bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen sözleşmenin karşı tarafının sözleşmenin kurulacağına olan haklı güveninin de taraf menfaat dengesinin sağlanması adına korunması gerekir. Bu doğrultuda yanılanın, esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal edebilmesi karşısında, güven ilkesi gereğince, kusurun varlığına bağlı olarak karşı tarafın sözleşmenin iptal edilmesi nedeniyle uğramış olduğu zararlarını karşılaması gerekecektir. TBK m. 35'de yanılmada kusur kenar başlığı altında yanılanın tazminat sorumluluğu düzenlenmiştir.

Yanılanın tazminat sorumluluğunun inceleneceği bu çalışma Borçlar Hukuku alanındaki sözleşmelere ilişkin olup altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, irade bozukluklarına kısaca değinilerek, yanılmanın kavramı, tanımı ve türleri hakkında genel bilgilere ve esaslı yanılma hallerine yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, yanılma kurumunun yakın hukuki kurumlarla ilişkisinin irdelenmesi amacıyla aldatma, korkutma, aşırı yararlanma ve ayıp hakkında getirilen hükümler değerlendirilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptaline ilişkin açıklamalar yapılacak olup bu kapsamda iptal yaptırımı ve iptal yaptırımının dürüstlük kuralıyla sınırlandırılmasına değinilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği ile ilgili açıklamalar yapılacak bu kapsamda culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini açıklayan görüşler değerlendirecek ve benimsemiş olduğumuz görüş doğrultusunda yanılanın tazminat sorumluluğuna uygulanacak olan hükümlere yer verilecektir. Bu bölümde ayrıca yanılanın tazminat sorumluluğunun şartları incelenecektir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, yanılanın tazminat sorumluluğunun kapsamında bulunan zarar türleri incelenerek, söz konusu zarar türlerinin arasındaki ilişkiye değinilecektir. Ayrıca bu bölümde yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin sorumsuzluk anlaşmaları tartışılacaktır.

Çalışmanın altıncı ve son bölümünde ise, temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde tazminat sorumluluğuna ilişkin değerlendirme yapılacak olup doğrudan temsil ve dolaylı temsilde yanılma durumları ayrı ayrı incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK YANILMA VE ESASLI YANILMA HALLERİ

1.1. İrade Bozuklukları

Hukuki işlem, hukuki sonuç doğurmaya yönelmiş olan irade açıklamasıdır. Hukuki işlemin temel kurucu unsuru olan irade açıklaması, sübjektif unsur olan irade ve objektif unsur olan beyandan oluşmaktadır. İrade özerkliğinin bir gereği olarak irade açıklamasının sübjektif unsuru olan iradenin serbestçe ve sağlıklı olarak oluşturulması, objektif unsuru olan beyanın ise iradeye uygun olması gerekir. İradenin beyana uygun olması zorunluluğu aynı zamanda TBK m. 1 gereği sözleşmenin kurulabilmesi için bir zorunluluktur¹. Bu uygunluğun çeşitli nedenlerle bozulması durumunda karşılaşılabilecek olan kavramların sınıflandırılması doktrinde çeşitli şekillerde ileri sürülmüştür. Ancak çalışmanın amacı doğrultusunda yalnızca doktrinde temel olan görüşlere yer verilecektir.

Doktrinde hakim olan sınıflandırmaya göre, iradenin oluşumu aşamasında ve iradenin açıklanması aşamasında bir bozukluk meydana gelebilir. İradenin oluşumu aşamasında meydana gelen bozukluklar; saikte yanılma, aldatma ve korkutmadır. İradenin açıklanması aşamasında meydana gelen bozukluklar ise istenerek veya istenmeden meydana gelen uygunsuzluklardır. İstenerek meydana gelen uygunsuzluklar, tek taraflı istenerek meydana getirilen (zihni kayıt ve şaka açıklaması) veya iki taraflı istenerek meydana getirilen (muvazaa) uygunsuzluklar şeklinde sınıflandırılmaktadır. İstenmeden meydana gelen uygunsuzluklar ise beyanda yanılmalıdır².

¹ **Ali Naim İnan**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1984, s. 58; **Gökhan Antalya**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, İstanbul, Legal Yayınevi, 2015, s. 85; **Fikret Eren**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 119, 128, 201; **Ahmet M. Kılıçoğlu**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 22. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2018, s. 63, 83.

² **Ferit H. Saymen**, **Halit K. Elbir**, Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler Cilt I, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1958, s. 247; **Feyzi Necmettin Feyzioğlu**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 2. Baskı, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1976, s. 122 vd.; **Kenan Tunçomağ**, Türk Borçlar Hukuku Cilt I Genel Hükümler, 6. Basım, İstanbul, Sermet Matbaası, 1976, s. 289 vd.; **Hüseyin Hatemi**, **Emre**

Bizim de katıldığımız görüşe göre, iradenin oluşumu aşamasında meydana gelen bozukluklar ve istenmeden meydana gelen uygunsuzluklar dar anlamda irade bozukluğu kavramını oluştururken istenerek meydana gelen uygunsuzluklar geniş anlamda irade bozukluğu kavramını oluşturmaktadır³. Diğer görüşe göre, bu sınıflandırmada yer alan tüm kavramlar irade bozukluğunu oluşturmaktadır⁴. Başka bir görüşe göre ise bu kavramlardan yalnızca yanılma, aldatma ve korkutma irade bozukluğu kavramını oluşturmaktadır⁵.

TBK m. 30-39 arasında, “*İrade Bozuklukları*” kenar başlığı altında yanılma, aldatma ve korkutma hükme bağlanmıştır. İrade bozukluğu kenar başlığı, doktrinde, bu kavramdan yalnızca iradenin oluşumu aşamasında meydana gelen bozuklukların anlaşılabilirliği izlenimi oluşturduğu için isabetsiz görülmektedir⁶. Gerçekten de irade bozukluğu, “*irade oluşumdaki bozukluk*” ve “*irade beyanındaki bozukluk*” olmak üzere iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. İrade beyanındaki bozuklukta, irade ve beyan birbirine uygun değilken irade oluşumundaki bozuklukta irade ile beyan birbirine uygun olmakla birlikte, irade bir olgu hakkında yanlış veya eksik bilgi ya da bilgisizlik nedeniyle oluşum aşamasında sakatlanmaktadır⁷.

TBK’da irade bozuklukları genel olarak düzenlenmiş olmakla birlikte diğer kanunlarda da irade bozukluklarına ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. Diğer kanunlarda özel hüküm bulunmaması durumunda TBK’daki genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. Zira TBK’da yer alan ilgili hükümler TMK m. 5 gereğince niteliğine uygun düştüğü ölçüde yalnızca sözleşmelere değil tüm hukuksal işlem ve

Gökyayla, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 4. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, § 12 N. 1; **Safa Reisoğlu**, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, İstanbul, Beta, 2014, s. 104 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 239 vd.; **Erhan Kanışlı**, İsviçre – Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 8.

³ **Necip Kocayusufpaşaoğlu (Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Gökyayla, Serozan, Arpacı)**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Birinci Cilt, 6. Tıpkı Bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2014, s. 342; **Rona Serozan**, Medeni Hukuk, 6. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 381. Dar anlamda irade bozukluğu kavramı ile yalnızca iradenin oluşumu aşamasında meydana gelen bozuklukları, geniş anlamda irade bozukluğu kavramı içerisinde ise açıklamada yanılmayı kasteden görüş için bkz. **Eren**, s. 392.

⁴ **Saymen ve Elbir**, s. 247; **Feyzioğlu**, s. 122.

⁵ **Kemal Oğuzman, Turgut Öz**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 92-93; **Eraslan Özkaya**, Yanılma Aldatma Korkutma Davaları, Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 19.

⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 342; **Eren**, s. 393. eBK m. 23’de “*Rızadaki Fesat*” kenar başlığı altında yanılma, aldatma ve korkutma halleri hükme bağlanmıştır.

⁷ **Eren**, s. 394; **Kılıçoğlu**, s. 255.

işlem benzeri fiillere uygulanabilmektedir⁸. Bu nedenle TBK’da düzenlenen irade bozukluğuna ilişkin genel hükümler, özel kanunlarda düzenleme bulunmadığı hallerde ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde diğer medeni hukuk ilişkilerine de uygulanabilecektir.

Çalışmanın konusu yanılmanın tazminat sorumluluğu olmakla birlikte yanılma kurumunun, gerek TBK’da “*sözleşmeden doğan borç ilişkileri*” ayrımı altında düzenlenmiş olması gerekse TBK m. 1’de “*sözleşmenin kurulması*” kenar başlığı altında “*irade açıklaması*” başlığına yer verilmesinden anlaşılacağı üzere yanılmaya ilişkin hükümler esas olarak sözleşmeler için öngörülmüştür. Bu nedenle çalışma, Borçlar Hukuku alanında sözleşmelerin kurulması kapsamında olacak olup tek taraflı hukuki işlemler de tezin kapsamı dışında kalacaktır. Buna rağmen Medeni Hukukta özel olarak düzenlenmiş olan irade bozukluğu hallerine kısaca değinmek gerekir. TMK’da irade bozukluğu hallerine ilişkin aile ve miras hukukunun özellikleri dikkate alınmak suretiyle bazı özel hükümler getirilmiştir⁹.

Aile hukukunda evlilik kurumunun özel yapısı gereği TMK m. 149’da yanılma, m. 150’de aldatma, m. 151’de korkutma nedeniyle iradesi sakatlanmış eş tarafından evlenmenin iptalinin dava edilebileceği ve m. 152’de iptal davasının açılmasına ilişkin hak düşürücü süre hükmüne bağlanmıştır. TMK m. 297’de ise yanılma, aldatma ve korkutma nedeniyle tanıyanın ana ve çocuğa dava açmak suretiyle tanıyanın iptalini dava edebileceği ve m. 300’de iptal davasının açılmasına ilişkin hak düşürücü süre düzenlenmiştir.

Miras hukukunda ise ölüme bağlı tasarruflarda irade bozukluklarına ilişkin özel hükümler bulunmaktadır. TMK m. 504’de mirasbırakanın yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama etkisinde yaptığı ölüme bağlı tasarrufların geçersiz olduğu ve bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde tasarruftan dönmemesi halinde tasarrufun geçerli olacağı,

⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 396; **Oğuzman ve Öz**, s. 121; **Rona Serozan**, Hukukta Yöntem Mantık, 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 22 vd.; **Mustafa Dural, Suat Sarı**, Türk Özel Hukuku Cilt 1, Temel Kavramlar ve Medeni Kanununun Başlangıç Hükümleri, 11. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2016, s. 742; **Osman Berat Gürzumar**, “Türk Medeni Kanunu’nun 5’inci Maddesi ve Özel Hukuk Uygulamasındaki Yeri”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, S. I, C. I (Özel Hukuk), İstanbul, 2004, s. 153 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 255.

⁹ **Kılıçoğlu**, s. 255; **Özkaya**, s. 21.

mirasbırakanın bir kişinin veya şeyin belirtilmesinde açık bir yanılmaya düşmesi ve gerçek iradesinin kesin olarak tespit edilebildiği durumlarda tasarrufun gerçek iradeye uygun olarak düzeltileceği hükme bağlanarak temel bir düzenleme getirilmiştir. TMK m. 557/1 b.2’de ölüme bağlı tasarrufun yanılma, aldatma, korkutma veya zorlama sonucu yapılması halinde söz konusu tasarrufun iptali için dava açılabilceği, m.558/1’de ise iptal davasının tasarrufun iptal edilmesinde menfaati bulunan mirasçı veya vasiyet alacaklısı tarafından açılabilceği ve m. 559’da iptal davasının açılmasına ilişkin hak düşürücü süre düzenlenmiştir. TMK m. 512/3’de mirasçılıktan çıkarmanın (iskat), mirasbırakanın düştüğü açık bir yanılma sonucu gerçekleşmesi durumunda geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır. Son olarak TMK m. 578/1 b. 3’de mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruf yapmasını veya tasarruftan dönmesini aldatma, korkutma veya zorlama yoluyla sağlayanların veya engelleyenlerin mirasçı olamayacakları gibi ölüme bağlı tasarruftan herhangi bir hak talep edemeyecekleri düzenlemesi bulunmaktadır.

1.2. Yanılma

1.2.1. Kavram ve tanım

TBK m. 30’da “*sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf, sözleşme ile bağlı olmaz*” denilmiş olup yanılma kavramı tanımlanmamıştır. Doktrinde yanılma, dar anlamda yanılma ve geniş anlamda yanılma olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda yanılma, bir olgu hakkında istenmeden yapılan yanlış tasavvurdur. Burada tasavvur edilen olay veya durum gerçeğe uymamaktadır. Geniş anlamda yanılma ise bilgisizliği de içermektedir. Burada ise bir olay veya durum hakkında tasavvur yokluğu söz konusudur¹⁰.

¹⁰ **Seyfullah Edis**, Türk – İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Akdin Lüzumlu Vasıflarında Hata, Ankara, Sevinç Matbaası, 1973, s. 3-5; **Necip Kocayusufpasaoglu**, Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı, İstanbul, 1968, s. 30-31; **Tunçomağ**, s. 208; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1993, s. 427; **Turhan Esener**, Borçlar Hukuku I: Akitlerin Kuruluşu ve Geçerliliği (BK. m. 1-40), Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1969, s. 121; **Zekeriya Kurşat**, İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu, Cilt 1 (Genel Hükümler), m. 30-39, 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, m. 30 N. 9; **Eren**, s. 394-395; **Antalya**, s. 305; **Kılıçoğlu**, s. 256; **Nihat Yavuz**, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, 1. Cilt, Madde 1-338, 2. Baskı, İstanbul, Adalet Yayınevi, 2015, m. 30, s. 352; **Kanıslı**, s. 56-57. Arapça

Doktrinde ağırlıklı olarak yanılma kavramından geniş anlamda yanılmanın anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir¹¹. Buna karşı diğer görüş ise bilgisizliğin yanılma olarak kabul edilemeyeceğini savunmaktadır¹². Kanaatimizce yanılma kavramından bilgisizliği de içine alan geniş anlamda yanılmanın anlaşılması doğru olacaktır.

Yanılmanın yanlış tasavvurdan veya tasavvur yokluğundan kaynaklandığı her iki durumda da bilinçli bir yanılma söz konusu olamaz. Zira bir olay veya durum hakkında gerçeği bilmediğinin bilincinde olan bir kişinin yanılması mümkün değildir¹³. Aynı şekilde tasavvurun gerçekliği hakkında şüphe olması durumunda da yanılmadan söz etmek mümkün değildir¹⁴. Sonuç olarak yanılma, gerçek hakkında bilinçli olmayan bilgisizlik veya yanlış tasavvurdur.

1.2.2. Türleri

Yanılma, iradenin oluşumu aşamasında yanılma ve iradenin beyanı aşamasında yanılma şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadır. İradenin oluşumu aşamasında yanılma durumunda saik yanılması söz konusu olmaktadırken iradenin beyanı aşamasında yanılma durumunda beyan yanılması söz konusu olmaktadır¹⁵.

Bir kişinin belirli bir içerikteki sözleşme yapma iradesini oluşturan olay veya durum hakkındaki tasavvurlara saik denilmektedir. Saik yanılması ise kişinin belirli bir sözleşme yapma iradesine ilişkin bir olay veya durum hakkındaki tasavvurunun gerçek duruma uymamasıdır. Bu gerçek duruma uymayan tasavvurlar nedeniyle irade oluşum aşamasında sakatlanmaktadır. Beyan sahibi gerçek durum hakkında yanlış tasavvura sahip olmasaydı bu sözleşmeyi yapmayacaktıysa saik yanılmasından söz

kökenli “hata” kelimesi Türk Dil Kurumuna göre “istemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanılma, yanlış” anlamını taşımaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlükleri (<https://sozluk.gov.tr>) (E.T.: 05.12.2020).

¹¹ Edis, Hata, s. 7-8; Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 32; Eren, s. 395; Işıl Tüzün Arpacıoğlu, “Türk Borçlar Hukuku’nda Temel Hatası”, Hukuk ve İktisat Araştırma Dergisi, C. 4, No. 1, 2015, s. 150-151.

¹² Edis, Hata, s. 6, dn. 15’de bulunan yazar.

¹³ Edis, Hata, s. 7-8; Eren, s. 395.

¹⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 33; Eren, s. 395.

¹⁵ Oğuzman ve Öz, s. 92; Kılıçoğlu, s. 255, Eren, s. 394.

edilebilir¹⁶. Örneğin; Ankara'ya tayini çıkacağını zanneden A'nın ev kiraladıktan sonra tayininin İzmir'e çıktığını öğrenmesi, arkadaşının kız bebek dünyaya getireceğini düşünerek elbise alan B'nin arkadaşının erkek bebek dünyaya getirdiğini öğrenmesi, çok güzel manzarası olduğu için daireyi satın alan C'nin karşı arazinin çok katlı bina yapım ruhsatının olduğunu öğrenmesi durumlarında saik yanılması söz konusudur.

Beyan yanılması, beyan sahibinin beyanı ile iradesi arasında istenmeyerek meydana gelen uygunsuzluktur. Beyan sahibinin iradesi herhangi bir sakatlık olmadan doğru bir şekilde oluşmasına rağmen iradenin beyanı sırasında istenmeden bir sakatlık oluşmaktadır. Beyan sahibi burada kullanmış olduğu söz, yazı veya herhangi bir araç nedeniyle gerçek iradesine uymayan bir beyanda bulunarak yanılmaktadır¹⁷.

TBK m. 30'da "*sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf sözleşme ile bağlı olmaz*" denilmek suretiyle esaslı yanılma ve esaslı olmayan yanılma ayrımı yapılmaktadır. TBK'da esaslı yanılmanın tanımı yapılmamış olup esaslı yanılmanın kapsamı ve sonucuna ilişkin hükümler düzenlemiştir. TBK m. 31'de esaslı beyan yanılmasına ilişkin örneklere yer verilmiş, TBK m. 32' de saik yanılmasının kural olarak esaslı yanılma olmadığı ancak saik yanılmasının belirlenen şartlar gereğince esaslı yanılma olarak kabul edilebileceği hükme bağlanmıştır. Bu durumda esaslı saik yanılması söz konusu olmaktadır. Esaslı saik yanılması kavramı gerek kullanım kolaylığı nedeniyle gerek TBK m. 32'de yer alan "*yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli sayması*" ifadesinden yola çıkarak doktrinde ağırlıklı olarak kullanıldığı şekliyle, çalışmada da "*temel yanılması*" olarak ifade edilecektir¹⁸.

TBK m. 30'da esaslı yanılmaya hukuken bir sonuç bağlanmış olup bu sonuç sözleşmeyi iptal etme hakkıdır¹⁹. Bu anlamda yanılmanın esaslı olup olmaması

¹⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 46; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 428; **Turgut Uygur**, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt I Madde 1-236, 3. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2013, m. 32, s. 340; **Yavuz**, Şerh, m. 30, s. 353; **Esener**, s. 123; **Antalya**, s. 313; **Eren**, s. 396-397; **Emre Şive**, Sözleşmenin Esaslı Saik Hatası Sebebi ile İptali, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul, 2005, s. 51;

¹⁷ **Esener**, s. 122; **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 45; **Oğuzman ve Öz**, s. 93; **Eren**, s. 398.

¹⁸ **Kılıçoğlu**, s. 263; **Eren**, s. 403; **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 133; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 401; **Şive**, s. 57.

¹⁹ Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptali hakkında detaylı bilgi için bkz. aşağıda 3. Bölüm

sözleşmenin geçerliliğine ilişkin olup esaslılık unsurunun bulunup bulunmadığının araştırılması gerekir²⁰. Doktrinde esaslılık unsurunun hangi yanılma türünde nasıl araştırılması gerektiğine ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır.

Birinci görüşe göre, her türlü yanılmada aynı esaslılık kriterleri uygulanarak esaslılık unsuru araştırılması yapılmalıdır. Bu görüşe göre saik yanılması ve beyan yanılmasının esaslı yanılma olması durumunda, aynı hukuki sonuç olan sözleşmenin iptali söz konusu olduğundan aynı esaslılık kriterlerinin uygulanması gerekir. Bu görüş TBK m. 32’de esaslılık şartlarının düzenlenmiş olması nedeniyle bu hükme göre esaslılık kriterlerinin belirlenmesi gerektiğini kabul etmektedir. Bu maddede bulunan şartları taşıyan yanılma ister beyan yanılması isterse saik yanılması olsun esaslı yanılma olarak kabul edilmektedir²¹.

Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, her türlü yanılma için aynı esaslılık kriterleri belirlenmemelidir. Buna göre saikte yanılma durumunda TBK m. 32’de bulunan şartlar dikkate alınacakken beyanda yanılma durumunda sübjektif ve objektif şartların bu maddeden bağımsız bir şekilde dikkate alınması gerekir. Birinci görüşün kabul edilmemesinin nedenleri, saikte yanılma ve beyanda yanılmanın iradenin oluşumu ve beyanı sürecinde iki ayrı evrede gerçekleşmesi, temel yanılmasında esaslılık şartı olan bilinebilirlik şartının beyan yanılmasında aranmasının mümkün olmaması ve TBK m. 32 kenar başlığının “*saikte yanılma*” olması nedeniyle söz konusu maddede düzenlenen şartların saikte yanılma için öngörülmüş olmasıdır²². Sonuç olarak objektif ve sübjektif şartlara ilişkin değerlendirme sonucunda esaslılık

²⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 133; **Uygur**, m. 30, s. 333; **Kanışlı**, s. 173. TBK gerekçesinde bu durum açıkça ifade edilmiş olup detaylı bilgi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyon Raporu s. 38. (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>) (E.T. 06.12.2020)

²¹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 157 vd. Yargıtay 1. HD. 10.05.1978 T. 1997/8379 E. 1978/6346 K. sayılı ilamı için bkz. **Özkaya**, s. 70-73.

²² **Oğuzman ve Öz**, s. 92. **Kanışlı**, s. 392 vd.; **Eren**, s. 400, 407. Yargıtay 1. HD. 11.11.2019 T. 2016/13609 E. 2019/ 5774 K. sayılı ilamında “6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda (TBK) tıpkı 818 sayılı Borçlar Kanunu (BK) gibi esaslı hatanın (yanılmanın) tanımı yapılmamış, 31 ve 32. maddede sınırlayıcı olmamak üzere örnekler gösterilmiştir. Kısaca iç irade ile açıklanan irade arasındaki bilmeyerek yapılan uyumsuzluk olarak tanımlanan hatanın (yanılmanın) esaslı kabul edilebilmesi için, uygulamada ve bilimsel alanda ortaklaşa benimsendiği gibi, girilen taahhüdün başlıca sebebini teşkil etmesi, daha açık söyleyişle hem yanılıya düşen taraf, yönünden (sübjektif unsur), hem de iş hayatındaki dürüstlük kuralları (objektif unsur) açısından, hataya düşülme idi böyle bir sözleşmenin hiç veya açıklanan biçimde yapılmayacağına ispatlanması zorunludur.” denilmektedir. Bkz. Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E. T.: 12.12.2020). Sübjektif ve objektif şart hakkında detaylı bilgi için bkz. 1. Bölüm, 1.2.2.2.2. ve 1.2.2.2.3.

unsuru taşıyan TBK m. 31’de sayılan ve bunlar dışında kalan beyan yanlışmaları ile TBK m. 32’deki şartları taşıyan temel yanlışması esaslı yanlışmadır.

1.2.2.1. Esaslı beyan yanlışması

1.2.2.1.1. Sözleşmenin niteliğinde yanlışma

TBK m. 31/1 b. 1’de “yanılan, kurulmasını istediği sözleşmeden başka bir sözleşme için iradesini açıklamışsa” denilmek suretiyle sözleşmenin niteliğinde yanlışma esaslı beyan yanlışması olarak kabul edilmiştir. Burada yanılan sözleşme yapma iradesine sahip olmakla birlikte yanlışlıkla gerçek iradesinden başka bir sözleşme türü için irade beyanında bulunmuştur. Sözleşmenin ikincil nitelikteki noktalarına ilişkin yanlışma ile sözleşmenin hukuki olarak nitelendirilmesinde yanlışma sözleşmenin niteliğinde yanlışma değildir. Örneğin; evini kiraya vermek isteyen A’nın sözleşmenin karşı tarafı olan B’ye satış beyanında bulunması, adi kefalet sözleşmesi yapmak isteyen bir kişinin yanlışlıkla müteselsil kefalet sözleşmesi yapmak istediğini beyan etmesi durumlarında sözleşmenin niteliğinde yanlışma bulunmaktadır²³.

1.2.2.1.2. Sözleşmenin konusunda yanlışma

TBK m. 31/1 b. 2’de; “yanılan, istediğinden başka bir konu için iradesini açıklamışsa” denilmek suretiyle sözleşmenin konusunda yanlışma esaslı beyan yanlışması olarak kabul edilmiştir. Sözleşmenin konusunda yanlışma durumunda yanılan yanlışlıkla gerçek iradesinden farklı bir sözleşme konusu hakkında irade beyanında bulunmaktadır. Sözleşme konusunun niteliğinde yanlışma, sözleşmenin konusunda yanlışma değil saik yanlışmasıdır. Örneğin; Aile Hukuku kitabı satın almak isterken yanlışlıkla Miras Hukuku kitabı satın alınması, iki tablodan sağdakini almak isterken yanlışlıkla soldakinin işaret edilmesi durumları sözleşmenin konusunda yanlışmaya örnek olarak gösterilebilirken ünlü bir ressam tarafından yapıldığı

²³ Oğuzman ve Öz, s. 94; Turgut Önen, Borçlar Hukuku; Genel Hükümler, 5. Baskı, Ankara, Yargı Yayınevi, 1999, s. 55; Cevdet İlhan Günay, Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Ankara, Yetkin Yayınları, 2012, m. 31, s. 204; Kurşat, Şerh, m. 31, N. 5; Şive, s. 38; Yavuz, Şerh, m. 30 s. 352; Eren, s. 401, Kılçoğlu, s. 258.

düşünülmek üzere satın alınan bir tablonun aslında ünlü bir ressamın ait olmaması durumunda saik yanılması bulunmaktadır²⁴.

1.2.2.1.3. Kişide yanılma

1.2.2.1.3.1. Karşı tarafın kimliğinde yanılma

TBK m. 31/1 b. 3’de “yanılan, sözleşme yapma iradesini, gerçekte sözleşme yapmak istediği kişiden başkasına açıklamışsa” denilmek suretiyle sözleşmenin karşı tarafının kimliğinde yanılma esaslı beyan yanılması olarak kabul edilmiştir. Burada yanılan, gerçekte sözleşme yapmak istediği kişiden başka bir kişiyle sözleşme yaparak karşı tarafın kimliğinde yanılmaktadır. Örneğin; yanılanın gerçekte A ile sözleşme yapmak isterken yanlışlıkla sözleşme yapma iradesini B’ye açıklaması, X’e vekalet vermek isterken yanlışlıkla Y’ye vekalet vermesi durumlarında karşı tarafın kimliğinde yanılma bulunmaktadır²⁵.

1.2.2.1.3.2. Kişinin niteliklerinde yanılma

TBK m. 31/1 b. 4’de “yanılan, sözleşmeyi yaparken belirli nitelikleri olan bir kişiyi dikkate almasına karşın başka bir kişi için iradesini açıklamışsa” denilmek suretiyle sözleşmenin konusuyla ilgili kişide yanılma esaslı beyan yanılması olarak kabul edilmiştir²⁶. Burada yanılan sözleşmenin konusuyla ilgili olan kişinin kimliğinde

²⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 397; Oğuzman ve Öz, s. 94; Eren, s. 401-402; Kılıçoğlu, s. 258.

²⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 397; Saymen ve Elbir, s. 262; Oğuzman ve Öz, s. 95; Eren, s. 402; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 434; Kurşat, Şerh, m. 31, N. 13; Kılıçoğlu, s. 259-260.

²⁶ eBK ‘da sadece kişinin kimliğinde yanılma düzenleme altına alınmışken TBK m. 31/1 b. 4’de kişinin niteliğinde yanılma da esaslı beyan yanılması olarak düzenlenmiştir. Kanun koyucu TBK m. 31/1 b. 3’te düzenlenmiş olan sözleşmenin karşı tarafının kimliğinde yanılmanın TBK m. 31/1 b. 4’te düzenlenmiş olan kişinin niteliklerinde yanılma ile karıştırılması ihtimalini öngörerek gerekçede örnek verme gereği duymuştur. Bu örnek; “Mesela, belirli kişisel veya mesleki özellikleri olan (B) ile sözleşme yapmak isteyen (A)’nın, yanılarak sözleşme yapma iradesini, bu özelliklerden yoksun olan ya da farklı özellikleri bulunmakla birlikte, aynı adı taşıyan(B) isimli başka bir kişiye açıklamasında olduğu gibi” şeklindedir. Kanun koyucu her iki yanılma durumunun karıştırılmaması adına örnek vermek isterken durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu konuda bkz. Tufan Ögüz, “Türk Borçlar Kanunu’nun Sözleşmelerin Geçersizliğine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı: Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, 2. Baskı, İstanbul, 2012, s. 105. Bu hükmü sözleşmenin karşı tarafının niteliğinde yanılma olarak anlayan yazarlar hakkında bkz. Kılıçoğlu, s. 260, Eren, s. 402. Kanaatimizce bu hükmün

yanılmaktadır. Örneğin; çocuk bakıcısı olan A'nın, B'nin küçük çocuğu olan X'in bakımı konusunda sözleşme yapmak isterken yanlışlıkla büyük çocuk olan Y'nin bakımı konusunda irade beyan etmesi durumunda kişinin niteliklerinde yanılma bulunmaktadır²⁷.

1.2.2.1.4. Edimin miktarında yanılma

TBK m. 31/1 b. 5'de *“yanılan, gerçekte üstlenmek istediğinden önemli ölçüde fazla bir edim için veya gerçekte istediğinden önemli ölçüde az bir karşı edim için iradesini açıklamışsa”* denilmek suretiyle edimin miktarında yanılma esaslı beyan yanılması olarak kabul edilmiştir. Edimin miktarında yanılma, yanılanın yanlışlıkla gerçek iradesindeki edim miktarından önemli miktarda daha çok edim veya önemli miktarda daha az karşı edim için irade açıklamasıdır. Edim veya karşı edimin miktarları gerçekte istenilen miktarlara uymakla birlikte değerlerinde bir yanılma sözü konusu ise bu durum edimin miktarında yanılma değil edimin değerinde saik yanılmasıdır²⁸. Örneğin; değerli bir yüzüğü satmak isteyen satıcının etikete 13.800 frank yazmak isterken yanlışlıkla 1.380 frank yazması edimin miktarında yanılmayken²⁹ 10.000 TL değerinde ki antik bir vazonun 1.000 TL olabileceğini düşünerek bu vazoyu 1.000 TL'ye satan satıcı edimin değerinde yanılmaktadır.

Dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta ise toplama, çıkarma gibi hesap yanılmaları sonucu oluşan basit hesap yanılması edimin miktarında yanılma değildir. TBK m. 31/2'de basit hesap yanılmalarının edimin miktarında yanılma olarak kabul edilmeyeceği bunların düzeltilmesi ile yetinileceği hükme bağlanmıştır. Basit hesap yanılmasında, yanılan tarafından açıklanan hesap sonucu gerçek iradeye uymamaktadır. Ancak bu uygunsuzluğu doğuran hatalı hesap işlemleri sözleşmenin karşı tarafınca fark edildiği veya dürüstlük kuralı gereğince fark edilmesi beklendiğinden sözleşmenin içeriğine dâhil olduğu kabul edilerek düzeltilmesi

sözleşmenin konusu olan kişinin niteliklerinde yanılma olarak anlaşılması daha doğru olacaktır. Bu konuda bkz. **Kurşat**, Şerh, m. 31, N. 16.

²⁷ **Haluk Nami Nomer**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 14. Bası, İstanbul, Beta, 2015, N. 59.

²⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 400; **Eren**, s. 402; **Kılıçoğlu**, s. 261.

²⁹ BGE 105 II 23, **Kılıçoğlu**, s. 262'den naklen.

gerekmektedir³⁰. Örneğin; kilosu 2 TL'den bir ton patatesin ücreti olarak 2.000 TL yerine 1.000 TL talep eden satıcının yanlışması, basit hesap yanlışması olup düzeltilmesi gerekmektedir.

Buna karşılık hatalı hesap işlemleri karşı tarafça fark edilmiyor veya dürüstlük kuralı gereğince fark edilmesi beklenmiyorsa adi hesap yanlışması değil gizli hesap yanlışması söz konusu olacaktır. Burada yanlışlanan hatalı hesap işlemleri nedeniyle beyan etmek istediği hesap sonucunu oluşturan iradesinde yanlış olduğundan saik yanlışması söz konusu olmaktadır³¹.

1.2.2.1.5. Aracının yanlışması

TBK m. 33'de “Sözleşmenin kurulmasına yönelik iradenin haberci veya çevirmen gibi bir aracı ya da bir araç tarafından yanlış iletilmiş olması hâlinde de yanlışma hükümleri uygulanır” denilmek suretiyle aracının yanlışması esaslı yanlışma olarak kabul edilmiştir. Aracının yanlışması, sözleşmenin kurulmasına yönelik öneri veya kabul iradesinin, irade sahibi tarafından görevlendirilmiş bir aracı tarafından yanlış iletilmesi durumunda söz konusu olmaktadır. Bu durum aracının beyan sahibini yanlış anlamasından veya doğru anlamasına rağmen yanlış iletmesinden kaynaklanabilir. Örneğin; satıcının alıcıya posta ile gönderdiği fiyat teklifinde kitabın 55 TL olduğu beyan edilmesine rağmen PTT kuruluşunun bunu yanlışlıkla 45 TL olarak iletmesi, yabancı dilde kurulacak olan bir sözleşmede çevirmenin yanlış çeviri yapması, habercinin yanlış haber iletmesi, bilgisayar yazılımındaki hata nedeniyle satılan şeyin belirlenen fiyattan daha az bir fiyata satılması durumlarında aracının yanlışması bulunmaktadır³².

³⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 400; Eren, s. 402-403.

³¹ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 101 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 439-440; Kanışlı, s. 322-323; Eren, s. 403. Basit hesap yanlışması ve gizli hesap yanlışmasının ayırımına ilişkin bkz. YHGK. 16.02.1994 T. 1993/13-795 E. 1994/57 K., Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020).

³² Eren, s. 410; Oğuzman ve Öz, s. 97; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 418; Şener Akyol, Temsil Teorisinde Ulak (Nuntius), Temsilci Olmayan Aracının Faaliyeti, İstanbul, Vedat Kitapçılık; 2007, s. 8.

Aracının yanılması, aracının kötü niyetli olarak beyan sahibine bilerek ve isteyerek zarar vermek istemesinden kaynaklanabilir. Her ne kadar aracı beyan sahibine bilerek ve isteyerek zarar vermek amacıyla beyanı yanlış iletmış olsa da beyan sahibi aracıyı kendisi bilerek ve isteyerek seçtiği için yanlış iletilmesi riskine de katlanmalıdır. Zira TBK m. 33’de aracının yanılması durumunda aracının kötü niyetli veya iyi niyetli olmasına ilişkin bir ayırım yapılmamıştır. Bu nedenle sözleşme geçerli olarak kurulacaktır. Beyan sahibinin, bu durumda sözleşmeyi TBK m. 33’e dayanarak iptal etmesi mümkün olup yanılan bu durumda sözleşmenin iptalinden doğan karşı tarafın zararını karşılamakla yükümlüdür³³.

1.2.2.2. Temel (esaslı saik) yanılması

TBK m. 32’de “yanılanın, yanıldığı saiki sözleşmenin temeli sayması ve bunun da iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygun olması hâlinde yanılma esaslı sayılır. Ancak bu durumun karşı tarafça da bilinebilir olması gerekir” denilmek suretiyle temel yanılması hükme bağlanmıştır. Burada saik yanılması düzenleme altına alınmış olup saik yanılmasının maddede belirlenen şartları taşıması durumunda esaslı saik yanılması yani temel yanılması söz konusu olmaktadır.

Temel yanılmasının hukuki niteliği, TBK m. 32’de açıkça saik yanılmasının bu maddede düzenlenen belirli şartları bulundurması halinde esaslı saik yanılması olacağı hükme bağlanmış olduğundan esaslı saik yanılmasıdır³⁴.

TBK m. 32’de saik yanılmasının esaslı kabul edilmesi için gereken şartlar hükme bağlanmıştır. Bu şartlar; sözleşmenin kurulmasında bir tarafın saikte yanılmış olması, yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli saymış olması, iş ilişkilerinde

³³ Eren, s. 410; Oğuzman ve Öz, s. 97; Akyol, Ulak, s. 98, 110 vd.; Kanışlı, s. 363. Bu durumda TBK m. 47 gereğince yetkisiz temsile ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanarak, beyan sahibinin sözleşmeyi onamadığı süre boyunca sözleşmenin askıda hükümsüz kalması gerektiği, beyan sahibi sözleşmeyi onamazsa, muhatabın sözleşmenin hükümsüz kalmasından doğan zararı aracından tazmin edileceği şeklindeki görüş için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 418 vd.

³⁴ Tunçomağ, s. 342; Oğuzman ve Öz, s. 99-100; Edis, Hata, s. 49; Eren, s. 404. Temel yanılmasının hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bu görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. Kanışlı, s. 178-204.

geçerli dürüstlük kurallarına uygunluk, yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli saydığına karşı tarafça bilinebilir olması şeklindedir.

1.2.2.2.1. Sözleşmenin kurulmasında bir tarafın saikte yanılması

Temel yanılmasından söz edebilmek için sözleşmenin kurulması sırasında bir tarafın saikte yanılmış olması gerekir. Bu nedenle sözleşme taraflarından birinin, sözleşme yapma iradesine ilişkin bir olay veya durum hakkındaki tasavvurunun gerçek duruma uymayarak iradenin oluşum aşamasında sakatlanması gerekmektedir. Örneğin; bir kişinin yurtdışından mal alımı için sözleşme imzalamasından sonra söz konusu malın ithalatının yasak olduğunu öğrenmesi saikte yanılmadır³⁵.

1.2.2.2.2. Yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli saymış olması

Sübjektif şart da denilen yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli sayması TBK m. 32’de açıkça düzenlenmiştir. Burada yanılanı sözleşmeye yapmaya sevk eden olay veya durum hakkında yanlış tasavvur sözleşmenin temelini oluşturmaktadır. Yanılan sözleşmenin temelini oluşturan bu tasavvurun yanlış olduğunu bilseydi ya sözleşmeyi hiç yapmayacak ya da bu şekilde yapmayacaktır. Yanılan için bu derece öneme sahip olan ve sözleşmenin temelini oluşturan tasavvur yanılmayı sübjektif olarak esaslı hale getirmektedir. Bu nedenle sözleşmenin temelini oluşturan yanlış tasavvurun yanılan için onu sözleşme yapmaya sevk eden tek sebep olması yani yanlış tasavvur ile sözleşmenin kurulması arasında zorunlu nedensellik bağı olması gerekir. Yanılmanın sübjektif olarak esaslı olduğunu ispat yükü yanılıdadır³⁶. İsviçre Federal Mahkemesi, yanlış tasavvur ile sözleşmenin kurulması arasındaki nedensellik bağının açık ve anlaşılabilir olduğunun ispatını yeterli görmektedir³⁷.

³⁵ Eren, s. 405, Kılıçoğlu, s. 264-265.

³⁶ Edis, Hata, s. 52-57; Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 159; Esener, s. 126; Antalya, s. 317; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 435; Eren, s. 405-406, Kanişlı, s. 210-218. Yargıtay 1. HD. 22.5.2002 T. 2002/5716 E. 2002/6504 K., Yargıtay 1. HD. 25.3.2003 T. 2003/1177 E. 2003/3470 K., Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020).

³⁷ BGE 98 II 15; BGE 82 II 411, Kanişlı, s. 218, dn. 529’dan naklen.

1.2.2.2.3. İş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygunluk

TBK m. 32’de “iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygun olması” denilmek suretiyle temel yanılmasının objektif şartı düzenlenmiştir. Buna göre yanılanın yanıldığı saikin iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralları uyarınca da sözleşmenin temeli sayılması gerekmektedir³⁸.

İş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralından anlaşılması gereken emsal iş ilişkilerindeki ortalama düşünce ve değer yargısıdır. Burada yanılanın olay ve durum hakkındaki yanlış tasavvuru emsal iş ilişkisindeki ortalama düşünce ve değer yargısına sahip dürüst ve makul her bir kişi tarafından da sözleşmenin temeli sayılmalıdır. Bu nedenle söz konusu kişiler de sözleşmenin temelini oluşturan yanlış tasavvuru bilseydi o sözleşmeyi yapmayacak veya bu şekilde yapmayacak olmalıdır. Örneğin; inşaat müteahhidi olan dürüst ve makul her kişinin arsada inşaat yasağı olduğunu bilmeden arsayı satın almasına ilişkin saik yanılması iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralı gereğince sözleşmenin temeli durumundadır³⁹.

Objektif şartın kabul edilmesinin amacı, sözleşmenin iptalini haklı kılacak önemde olup olmadığının tespit edilerek iş hayatındaki istikrar ve güvenin sağlanması ve karşı tarafın sözleşmenin kurulacağına ilişkin haklı güveninin korunmasıdır⁴⁰.

³⁸ eBK m. 24/1 b. 4’de “ticari doğruluk” ifadesi bulunmaktaydı. Ancak bu ifade temel yanılmasının yalnızca ticari işlerde söz konusu olabileceği şeklinde yanlış anlaşılmaya imkân vermekteydi. TBK m. 32’de iş ilişkileri denilmek suretiyle yanlış anlaşılmanın önüne geçilerek temel yanılmasının her türlü iş ilişkisi içerisinde her türlü sözleşmede olabileceği konusuna açıklık getirilmiştir. Bu konuda bkz. **Kılıçoğlu**, s. 266. TBK gerekçesinde bu durum açıkça ifade edilmiş olup detaylı bilgi için bkz. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyon Raporu s. 40.

(<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>) (E.T. 05.12.2010)

³⁹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 159; **Edis**, Hata, s. 57; **Esener**, s. 127; **Tunçomağ**, s. 343; **Tekinay**, **Akman**, **Burcuoğlu**, **Altıp**, s. 431; **Antalya**, s. 318; **Eren**, s. 406; **Kılıçoğlu**, s. 266. Yargıtay 1. HD. 17.9.2009 T. 2009/8034 E. 2009/9259 K., Yargıtay 1. HD. 26.9.2002 T. 2005/8483 E. 2002/10037 K., Yargıtay 1. HD. 20.1.2003 T. 2002/14594 E. 2003/554 K., Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020).

⁴⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 159.

1.2.2.2.4. Saikin yanılan tarafından sözleşmenin temeli sayıldığına sözleşmenin karşı tarafınca da bilinebilir olması

TBK m. 32’de düzenlenen temel yanılmasından bahsedebilmek için yukarıda sayılan üç şart dışında ayrıca saikin yanılan tarafından sözleşmenin temeli sayıldığına sözleşmenin karşı tarafınca bilinebilir olması gerekir. Bilinebilirlik fiilen bilme şeklinde olabileceği gibi dürüstlük kuralı gereğince gerekli dikkat ve özen gösterilseydi bilebilecek durumda olma şeklinde de olabilir⁴¹.

İsviçre Federal Mahkemesi tarafından 1926 yılında verilen “*Şah Abbas Kararı*” temel yanılmasının bilinebilirlik şartından bahseden ilk karardır. Buna göre alıcı, satıcının 16. yy. Şah Abbas zamanından kalma olarak göstermiş olduğu bir halıyı satın almıştır. Daha sonra yapmış olduğu incelemeler sonucunda halının fabrika üretimi modern bir halı olduğu ortaya çıkmıştır. Alıcı, saikte yanıldığına ileri sürerek sözleşmenin iptalini talep etmiştir. Federal Mahkemesi alıcının antika bir halı alma tasavvurunun sözleşmenin temeli olduğunu ve bunun sözleşmenin karşı tarafı olan satıcı tarafından bilinmesi gerektiğine karar vermiştir⁴². Yine sözleşme konusu şeyin sahip olması gereken olağan niteliklerinde yanılma durumunda bilinebilirlik şartının kendiliğinden gerçekleştiği kabul edilmektedir⁴³.

⁴¹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 162; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 404; **Esener**, s. 127-128; **Tunçomağ**, s. 343; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 431; **Oğuzman ve Öz**, s. 106; **Eren**, s. 406, **Kılıçoğlu**, s. 266-267. Bilinebilirlik şartı eBK’da bulunmamakta olup TBK m. 32’ye dâhil edilmiştir. Adalet komisyonu tarafından kabul edilen Türk Borçlar Kanunu Tasarısında TBK m. 32 “*Ancak yanılanın, karşı tarafça bilinebilir biçimde yanıldığı saiki sözleşmenin temeli sayması ve bunun da iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygun olması halinde yanılma hükümleri uygulanır*” şeklindeydi. (<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss321.pdf>) (E.T. 05.12.2020) Söz konusu maddenin Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen tasarısında geçen “*karşı tarafça bilinebilir biçimde*” ifadesi cümleden çıkartılarak maddenin sonuna eklenmiş ve maddenin son cümlesi “*ancak bu durumun karşı tarafça da bilinebilir olması gerekir*” şeklini almıştır. Maddenin son haliyle, bilinebilirlik şartının, yanılanın sözleşmenin temeli saydığı saike mi ilişkin olduğu yoksa iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kuralına göre saikin sözleşmenin temeli kabul edilmesine mi ilişkin olduğu şüpheli hale gelmiştir. Ancak bilinebilirlik şartının yanılanın sözleşmenin temeli saydığı saike ilişkin olduğu kabul edilmelidir. Bu konuda bkz. **Kılıçoğlu**, s.266-267; **Öğüz**, s.105-106; **Kanışlı**, s. 233-234.

⁴² BGE 52 II 143, **Kanışlı**, s. 221’den naklen.

⁴³ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 162; **Kanışlı**, s. 221-222.

Objektif şart ve bilinebilirlik şartı birbirinden bağımsız şartlar olup somut olayda şartlarının bulunup bulunmadığının ayrı ayrı değerlendirilmesi güven ilkesi gereği bir zorunluluktur⁴⁴.

⁴⁴ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 405; **Eren**, s. 406-407; **Oğuzman ve Öz**, s. 104.

İKİNCİ BÖLÜM

YANILMANIN YAKIN HUKUKİ KURUMLARLA İLİŞKİSİ

2.1. Yanılma ve Aldatma

TBK m. 36'da yer alan düzenleme gereğince aldatma, bir kişinin, başka bir kişinin irade açıklamasında bulunması için kasten yanlış tasavvurun oluşmasına veya yanlış tasavvurun devam etmesine neden olmasıdır. Buna göre aldatmadan söz edebilmek için aldatma fiili, aldatma kastı ve aldatma fiili ile sözleşmenin kurulmuş olması arasında illiyet bağının bulunması gerekir⁴⁵.

Aldatma ve yanılma hallerinin her ikisi de irade bozukluğu olmakla birlikte her iki halde de aynı hukuki sonuç olan sözleşmenin iptali söz konusu olmaktadır. Ancak aldatma yalnızca aldatılanın saikte yanıtılması durumunda söz konusu olabilmektedir. Aldatma fiili sonucunda beyan yanılması durumunda TBK m. 1 güven ilkesi gereğince aldatılanın gerçek iradesine göre sözleşme kurulacaktır⁴⁶.

Yanılma ve aldatma kurumunun arasındaki farklara değinecek olursak ilk fark, yanılanın iradesi dışarıdan bir müdahale olmadan sakatlanmaktayken aldatılanın iradesi dışarıdan gelen bir müdahale sonucu sakatlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle yanılmada yanılma söz konusuyken aldatmada yanılma söz konusudur⁴⁷.

Yanılma ve aldatma kurumunun arasındaki ikinci fark, TBK m. 36/1'de yer alan "*yanılması esaslı olmasa bile*" ifadesi gereğince yanılma esaslı olmasa dahi aldatana sözleşmeyi iptal hakkı vermekteyken yanılanın sözleşmeyi iptal edebilmesi

⁴⁵ Zekeriya Kurşat, Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 2003, s. 12 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 452-461; Oğuzman ve Öz, s. 109-112; Eren, s. 414-417; Kılıçoğlu, s. 277-282; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 444; Kurşat, Şerh, m. 36 N. 10; Şener Akyol, Borçlar Hukuku Genel Hükümler I, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1995, s. 26; Kanışlı, s. 401 vd; Mustafa Fadıl Yıldırım, Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Hile, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2002, s. 8 vd.

⁴⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 460-461; Kılıçoğlu, s. 277; Kurşat, Hile, s. 16.

⁴⁷ Kurşat, Hile, s. 142; Kılıçoğlu, s. 277. "*Hatada yanılma hilede yanılma söz konusudur*", YHGK. 2017/1831 E. 2020/549 K. sayılı ilamı, Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020). Aynı yönde bkz. Yargıtay 1. HD. 5.7.1999 T. 1999/7159 E. 1999/7540 K. sayılı ilamı, Özkaya, s. 43-44.

için yanılmanın esaslı olması gerekir⁴⁸. Buna göre aldatma fiili sonucunda esaslı saikte yanılma söz konusu olmuşsa aldatılan hem aldatma hükümlerine hem de yanılma hükümlerine başvurabilecektir. Ancak aldatma fiilinin aldatılan lehine sonuç doğurduğu ihtimallerde aldatılanın, yanılma hükümlerine başvuramayacağı kabul edilmektedir. Zira aldatma fiilinin aldatılan lehine sonuç doğurması durumunda iyiniyetli aldatmanın varlığı mümkünken yanılmanın yanılan lehine sonuç doğurması durumunda yanılanın objektif esaslılık şartının bulunduğunu ispatlaması çok zor olacağından ve bu durumun TBK m. 34/1 gereğince dürüstlük kuralına aykırı olduğu ileri sürülebileceğinden mümkün gözükmemektedir⁴⁹.

Yanılma ve aldatma kurumunun arasındaki üçüncü fark ise yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda yanılanın culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında tazminat sorumluluğu doğmaktayken aldatmada aldatanın culpa in contrahendo sorumluluğu veya TBK m. 49 gereğince haksız fiil sorumluluğu kapsamında tazminat sorumluluğu doğmaktadır⁵⁰. Burada önemli olan husus TBK m. 39/2 gereğince aldatılanın, sözleşmeyi onaması veya bir yıllık hak düşürücü sürenin geçmesi nedeniyle sözleşmenin onanmış sayılması durumunda dahi karşı taraftan tazminat isteyebileceğidir.

Yanılma ve aldatma kurumunun arasındaki dördüncü fark ise esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesinden sonra karşı tarafın sözleşmeyi yanılanın anladığı haliyle kurmaya hazır olduğunu bildirmesi durumunda yanılanın artık

⁴⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 452, 462; **Kurşat**, Hile, s. 142-143; **Oğuzman ve Öz**, s. 109-110; **Kanışlı**, s. 404-406. Yargıtay 1. HD. 19.2.2020 T. 2016/15636 E. 2020/1112 K. sayılı ilamında “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun(TBK) 36/1. (818 sayılı Borçlar Kanunu'nun(BK) 28/1.) maddesinde açıklandığı gibi; taraflardan biri diğer tarafın kasıtlı aldatmasıyla sözleşme yapmaya yöneltilmişse, yanılma(hata) esaslı olmasa bile aldatılan taraf için sözleşme bağlayıcı sayılamaz.” denilmektedir. Bkz. Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020). Aldatmanın birçok halde hem haksız fiil hem de suç teşkil etmesi nedeniyle esaslı olmasının aranmadığı hakkında bkz. **Kılıçoğlu**, s. 278.

⁴⁹ **Yıldırım**, s. 11 vd.; **Kurşat**, Hile, s. 7; **Kanışlı**, s. 407.

⁵⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 469-470; **Kurşat**, Hile, s. 123 vd.; **Yıldırım**, s. 269-270. “Davacı taraf davasını tapu iptal -tescil istemine değil aldatılma iddiasına dayalı tazminat istemine dayandırmıştır. Bu sebeple TBK 39/2 gereğince Aldatma veya korkutmadan dolayı bağlayıcılığı olmayan bir sözleşmenin onanmış sayılması, tazminat hakkını ortadan kaldırmayacağı gözetilerek değerlendirme yapılması gerektiğinden” Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dairesi 13.12.2017 T. 2017/35 E. 2017/35 K., Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020).

sözleşmeyi iptal edemeyeceğini düzenleyen TBK m. 34/2 hükmünün⁵¹ aldatma hükümlerine uygulanması kötü niyetli kişilerin daha çok kar elde edebilmek amacıyla önce aldatmayı denemelerine izin vermek olacağından aldatmada uygulanamayacağıdır⁵².

Yanılma ve aldatma kurumunun arasındaki son fark ise yanılmada TBK m. 35 hükmünün emredici bir hüküm olmaması nedeniyle sorumsuzluk anlaşmasının düzenlenebilmesi mümkünken⁵³, aldatma hükümlerinin emredici hüküm olması nedeniyle sorumsuzluk anlaşmasının düzenlenmesi TBK m. 27/1 ve TMK m. 23/2 gereğince mümkün değildir⁵⁴.

2.2. Yanılma ve Korkutma

TBK m. 37 ve m. 38'de düzenlenen korkutma, bir kişinin, başka bir kişiyi irade açıklamasında bulunması için hukuka aykırı bir şekilde tehdit ederek kendisinin veya yakınlarından birinin kötülüğü uğrayacağına inandırmasıdır. Ancak tehdidin psikolojik bir zorlama ile yapılması gerekmekte olup fiziki zorlama ile yapılan tehdit durumunda irade açıklamasının varlığından dolayısıyla sözleşmeden söz edilemez⁵⁵.

Tehdit nedeniyle korkutulanın ağır veya yakın bir zarar tehlikesinin bulunduğuna inanması gerekir. Burada korkutulanın subjektif olarak tehlikenin varlığına inanması yeterli olup objektif tehlikenin varlığına gerek bulunmamaktadır. Ayrıca tehdit sonucu oluşan irade ile sözleşmenin kurulması arasında illiyet bağının bulunması gerekir. Korkutma olmasaydı sözleşme hiç yapılmayacaktıysa veya bu içerikte yapılmayacaktıysa illiyet bağının varlığından söz edilebilir⁵⁶.

⁵¹ Bu hüküm hakkında detaylı bilgi için bkz. aşağıda 3. Bölüm, 3.2.

⁵² **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 467-468; **Kurşat**, Hile, s. 101 vd.; **Kanışlı**, s. 409-411.

⁵³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. aşağıda 5. Bölüm, 5.2.

⁵⁴ **Kanışlı**, s. 412.

⁵⁵ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 471-472; **Oğuzman ve Öz**, s. 113-114; **Kılıçoğlu**, s. 285-286; **Eren**, s. 419-421; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 449; **Kanışlı**, s. 413-414; **Harun Demirbaş**, Türk Borçlar Kanunu'nda Korkutmanın (İkrah) Şartları ve Sonuçları, Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2012, s. 4-8; **Ahmet Karakocalı**, Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Korkutma (Metus), 1. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 54-55.

⁵⁶ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 473-476; **Kılıçoğlu**, s. 287- 292; **Eren**, s. 422-424; **Oğuzman ve Öz**, s. 115-116; **Karakocalı**, s. 70; **Demirbaş**, Korkutma, s. 10-11.

Korkutulanın, tehlikenin sonuçlarını göze almak ya da tehlikeye boyun eğerek sözleşmeyi kurmak şeklinde seçim şansı bulunmaktadır. Bunlardan birini seçen korkutulanın iradesi oluşum aşamasında sakatlanmaktadır. Her ne kadar korkutulanın iradesi oluşum aşamasında sakatlınsa da saikte yanılma ile korkutma arasında ortak bir nokta bulunmamaktadır. Zira korkutmada, korkutulan kişi iradesinin oluşumundaki sakatlığın farkında olduğundan yanılmadan bahsedilemeyecektir. Yine korkutma sonucunda beyan yanılmasının oluşması mümkün değildir⁵⁷. Sonuç olarak yanılma ve aldatma kurumlarına ilişkin hükümlerin aynı anda uygulanması söz konusu değildir.

2.3. Yanılma ve Aşırı Yararlanma

TBK m. 28’de düzenlenen aşırı yararlanma, iki tarafa borç yükleyen sözleşmenin güçlü olan tarafının, zayıf olan tarafın zor durumundan, düşüncesizliğinden veya deneyimsizliğinden bilerek ve isteyerek yararlanmak suretiyle edimler arasında açık bir orantısızlık yaratmasıdır⁵⁸.

Yanılma ile aşırı yararlanma kurumunun ilişkisinde öncelikle değinilmesi gereken nokta aşırı yararlanma ile beyan yanılmasının aynı anda uygulanması mümkün değildir. Zira aşırı yararlanmada, beyan yanılması durumunda TBK m. 1 güven ilkesi gereğince sömürülenin gerçek iradesine göre sözleşme kurulacaktır⁵⁹.

Ancak aşırı yararlanma durumunda esaslı saik yanılmasının gerçekleşmesi mümkündür. Tecrübesizlik veya deneyimsizlik nedeniyle sözleşme yapan sömürülen, esaslı saik yanılmasının bulunması durumunda hem aşırı yararlanma hükümlerine hem de yanılma hükümlerine dayanabilecektir. Aşırı yararlanmanın sömürülenin zor durumda kalmasından kaynaklandığı hallerde ise yanılmanın gündeme gelmesi

⁵⁷ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 449; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 471; Kılıçoğlu, s. 285; Eren, s. 420; Kanişlı, s. 415-416; Demirbaş, Korkutma, s. 23-24. Kurşat, Hile, s. 147.

⁵⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 483; Kılıçoğlu, s. 297-298 vd.; Eren, s. 435-437 vd.; Çiğdem Mine Aslan, Gabinin Unsurları ve Hukuki Sonuçları, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006, s. 24; Vedat Buz, “Gabin Halinde Edimler Arasındaki Aşırı Oransızlığın Giderilerek Sözleşmenin Ayakta Tutulması”, BATİDER, C. XIX, S. 4, 1998, s. 53-81, s. 60; Selmani Okumuş, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Aşırı Yararlanma (Gabin), Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s. 60; Seda İrem Çakırca, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Aşırı Yararlanma Kavramı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 2 vd., 130 vd.

⁵⁹ Kanişlı, s. 420.

mümkün değildir. Zira burada sömürülen zor durumdan kurtulabilmek için fedakârlıkta bulunmakta olup istemeyerek de olsa sömürülmeyi kabul etmektedir⁶⁰.

Değınilmesi gereken diğler bir nokta ise yanılanın sözleşmeyi iptal edebilmesi için yanılanın esaslı olduğunu ispat etmesi gerektiğı gibi sömürülenin sözleşmeyi iptal edebilmesi için de aşırı yararlanmayı ispat etmesi gerekir. Buna göre sömürülen, edimler arası açık orantısızlığı ve bunun zayıf durumda olmasından kaynaklandığını her türlü delil ile ispatlayabilir⁶¹. Aşırı yararlanma durumunda TBK m. 28/2 gereğince sömürülenin, sözleşmeyi iptal edebilmesi için üst süre öngörölmüş olup bu süre sözleşmenin kurulduğı andan itibaren beş yıllık hak düşürücü süredir.

Aşırı yararlanma hükümlerine dayanılarak sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda sömürenin tazminat sorumluluğı doğmaktadır⁶². Ancak yanılma ve aşırı yararlanma hükümlerinin yarışması durumunda sömürülenin, yanılma hükümleri gereğince sözleşmeyi iptal etmesi karşısında da culpa in contrahendo sorumluluğına göre karşı taraftan tazminat isteyebileceğı kabul edilmektedir⁶³.

Yanılma ve aşırı yararlanması ilişkisinde değınilmesi gereken son nokta ise aşırı yararlanmada TBK m. 28/1 gereğince sömürülen sözleşmeye bağılı kalmak suretiyle edimler arası orantısızlığın giderilmesini isteyebilmektedir. Yanılanın ise sözleşmeyi iptal edebilme dışında böyle bir hakkı bulunmamaktadır⁶⁴. Yine aşırı yararlanmada sömürenin, TBK m. 34/2 gereğince sömürülenin istediğı sözleşmenin kurulmasını sağlayabilmesi mümkün değildir⁶⁵.

⁶⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 479; **Kanışlı**, s. 421, 424; **Okumuş**, s. 70-71; **Çakırca**, s. 54-56. Yargıtay 1. HD. 13.3.1981 T. 1981/3563 E. 1981/3141 K. sayılı ilamında “*Davacılar, hata, hile ve gabin hukuksal nedenlerine dayandıklarını belirterek davalı adına olan tapunun iptalini istemişlerdir. Anılan hukuksal sebeplerden hata ve hile iddiasının aynı davada gabin sebebi ile birleşmesi bu kavramların mahiyeti itibariyle olanaksızdır.*” demek suretiyle yanılma ve gabin kurumunun aynı anda bulunamayacağına karar vermiştir. Söz konusu karar için bkz. **Özkaya**, s. 66-67.

⁶¹ **Kılıçoğlu**, s. 302.

⁶² **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 497; **Eren**, s. 443; **Nomer**, Borçlar Hukuku, N. 70.

⁶³ **Kanışlı**, s. 423.

⁶⁴ **Kılıçoğlu**, 303-304; **Eren**, s. 441-442; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 495-496; **Buz**, Gabin, s. 68.

⁶⁵ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 496-497; **Kanışlı**, s. 426.

2.4. Yanılma ve Ayıp

TBK m. 219 vd. düzenlenen ayıptan sorumluluk, ya satılan şeyin satıcının vaat ettiği nitelikleri taşınamaması ya da satılan şeyin değerini veya sözleşme gereğince ondan beklenen yararları azaltan veya kaldıran eksikliklerin bulunmasıdır. Buna göre ayıplı ifa, satım sözleşmesine konu şeyde sözleşme veya kanun gereği bulunması gereken niteliklerin bulunmaması nedeniyle edimin gereği gibi ifa edilememesidir⁶⁶.

Yanılanın sözleşme konusu şeyin niteliklerine ilişkin yanlış tasavvurunun karşı tarafça bilindiği veya bilinmesi gerektiği durumlarda ise nitelik yanılması söz konusu olur. Bu nedenle satım sözleşmesine konu şeyin gerekli niteliklere sahip olmaması durumunda hem ayıplı ifa hem de nitelik yanılması bulunabilir⁶⁷. Ancak nitelik yanılmasının bulunduğu her halde ayıplı ifa bulunmadığı gibi ayıplı ifanın bulunduğu her halde nitelik yanılması bulunmamaktadır. Zira satıcının satım sözleşmesi konusu ayıplı şeyi alıcıya teslim etmediği durumda ayıplı ifa söz konusu değilken şartları varsa nitelik yanılması söz konusu olabilmektedir⁶⁸.

Hem yanılmanın hem de ayıplı ifanın bulunduğu hallerde bu iki kuruma ilişkin hükümlerin yarışıp yarışmayacağı tartışmalıdır. Ayıplı ifa hükümleri yanılma hükümlerine göre çok daha avantajlı bir hukuki koruma (seçimlik haklar, alıcının ayıbı bilmediği karinesi gibi) sağlamakla birlikte ayıplı ifa hükümlerinin uygulanması yanılma hükümlerinin uygulanması göre daha zor şartlara bağlanmakta (gözden geçirme ve bildirme yükümlülüğü gibi) ve daha kısa zamanaşımı öngörülmektedir⁶⁹. Bu nedenle buradaki yarışma sorunu daha çok alıcının gözden geçirme ve bildirme

⁶⁶ **Haluk Tandoğan**, Özel Borç İlişkileri Cilt I/1, Altıncı Tıpkı Basım, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 163; **Rona Serozan**, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, 2. Bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2006, s. 131,136; **Cevdet Yavuz**, Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu, 1. Bası, İstanbul, Beta, 1989, s. 71-72; **Betül Tiryaki**, Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk, Ankara, Yetkin Yayınları, 2007, s. 66 vd; **Seyfullah Edis**, Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara, Ajans-Türk Matbaası, 1963, s. 7; **Berk Kapancı**, Satış Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri, 1. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 5; **Kanışlı**, s. 428-429.

⁶⁷ **Tandoğan**, Özel Hukuk, s. 164; **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 79; **Edis**, Hata, s. 85-86; **Edis**, Ayıp, s. 57; **Yavuz**, Ayıp, s. 216; **Kanışlı**, s. 429.

⁶⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 411; **Yavuz**, Ayıp, s. 221; **Edis**, Ayıp, s. 23; **Kanışlı**, s. 434.

⁶⁹ **Oğuzman ve Öz**, s. 101-102; **Kanışlı**, s. 433. TBK m. 231/1'de ayıptan doğan sorumluluk için satım sözleşmesi konusu şeyin teslim edildiği andan itibaren iki yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür.

yükümlerini yerine getirmediği veya ayıptan doğan seçimlik haklarını kullanılabilmesi için zamanaşımı süresi kaçırıldığı durumlarda gündeme gelmektedir⁷⁰.

Yanılma ve ayıplı ifa hükümlerinin yarışmasını kabul etmeyen birinci görüşe göre, niteliğin edimin ifa edilmesiyle ilgili bir problem olması nedeniyle niteliğin bulunmaması halinde yanılma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Burada ya ayıplı ifa hükümlerine ya da TBK m. 112 gereğince borcun gereği gibi ifa edilmemesine ilişkin hükümlere başvurulabilir⁷¹. İkinci görüşe göre ayıplı ifaya ilişkin hükümlerin yanılma hükümlerine göre özel hüküm olması nedeniyle alıcının yalnızca ayıplı ifa hükümlerine başvurabileceği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre ayıp hükümleri iş hayatının güvenliği ve pratikliği amacıyla getirilmiş olan hükümlerdir. Bu nedenle özel hüküm olan ayıplı ifa hükümlerinin yerine genel hüküm olan yanılma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir⁷².

Bizim de katıldığımız ve doktrinde hakim olan yanılma ve ayıplı ifa hükümlerinin yarışmasını kabul eden görüşe göre, her iki kuruma ilişkin şartların gerçekleşmesi durumunda alıcı ister yanılma hükümlerine isterse ayıplı ifa hükümlerine başvurabilir⁷³. Yargıtay 1958 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Kararında⁷⁴ satılan malın ayıplı olması durumunda eBK m. 203 veya eBK m. 24 b. 4 gereğince akdin feshedileceğine karar vermekle yanılma ve ayıplı ifaya ilişkin hükümlerin yarışabileceğini kabul etmiştir. İsviçre Federal Mahkemesinin yerleşik kararları da bu yöndedir⁷⁵.

⁷⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 409; **Tandoğan**, Özel Hukuk, s. 204; **Vedat Buz**, “İrade Sakatlığı ile Malul Bir Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıba Karşı Tekeffül Hükümlerine Başvurmasının Satım Sözleşmesine İcazet Verme Anlamına Gelip Gelmeyeceği Sorunu”, 1. Baskı, Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan, Ankara, Yetkin Yayınları, 2006, s. 299.

⁷¹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 73 vd.

⁷² **Edis**, Hata, s. 88-89.

⁷³ **Buz**, İrade Sakatlığı, s. 295 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 255; **Oğuzman ve Öz**, s. 102; **Eren**, s. 409; **Tekinay**, **Akman**, **Burcuoğlu**, **Altop**, s. 440; **Serozan**, Borçlar Özel, s. 134; **Antalya**, s. 319; **Hatemi ve Gökyayla**, § 26 N. 9; **Nomer**, Borçlar Hukuku, N. 60; **Kanışlı**, s. 443.

⁷⁴ YİBK. 4.6.1958, E. 1958/15, K. 1958/6, **Eren**, s. 409 dn. 59. Taşınmaz satışında bu yarışmanın olmadığı hakkında bkz. YHGK. 15.11.1972 T. 1971/1-103 E. 1972/918 K., **Kanışlı**, s. 451 dn. 1154.

⁷⁵ BGE 127 III 81, BGE 114 II 131, BGE 109 II 319, **Kanışlı**, s. 443 dn. 1138’den naklen. Federal Mahkemenin her iki kurum arasında genel hüküm özel hüküm ayrımının olmadığı hakkındaki kararı için bkz. BGE 82 II 411, **Kanışlı**, s. 443 dn. 1139’den naklen. Federal Mahkemenin her iki kuruma ilişkin yarışmanın hayvan satışlarında geçerli olmadığı hakkındaki kararı için bkz. BGE 114 II 131, BGE 111 II 67, **Kanışlı**, s. 451 dn. 1156’den naklen.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESASLI YANILMA NEDENİYLE SÖZLEŞMENİN İPTALİ

3.1. İptal Yaptırımı

TBK m. 30'da esaslı yanılmaya düşen tarafın sözleşmeyle bağlı kalmayacağı TBK m. 39'da ise yanılanın, yanıldığını öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde sözleşmeyle bağlı olmadığını bildirmesi gerektiği aksi halde sözleşmenin onanmış sayılacağı düzenlenmiştir. Söz konusu hükümlerde yer alan sözleşmeyle bağlı olmamaktan yanılmanın bir iptal sebebi olduğu anlaşılmaktadır⁷⁶. Buna göre yanılan, yanılmayı öğrendikten sonra kendi vereceği karar sonucunda ya sözleşmeyi iptal ederek kesin hükümsüz hale getirecek ya da sözleşmeyi onayacaktır. Yanılan, yanılmayı öğrendiği andan itibaren bir yıl içerisinde iradesini açıklamazsa sözleşme onanmış sayılmaktadır. Sonuç olarak esaslı yanılma durumunda sözleşme kendiliğinden kesin hükümsüz hale gelmemekte yanılan tarafın iradesine bırakılmaktadır⁷⁷.

3.1.1. İptal hakkının hukuki niteliği

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesinden ne anlaşılması gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşler esaslı yanılma durumunda bir sözleşmenin kurulması ve iptali veya onanması arasında geçen sürede hangi hükümsüzlüğe tabi olduğu açısından farklılık göstermektedir⁷⁸. Bu nedenle benimsenen görüş doğrultusunda tarafların menfaat durumu değişmektedir.

⁷⁶ Önen, s. 59; Oğuzman ve Öz, s. 178; Tunçomağ, s. 182; Nomer, Borçlar Hukuku, N. 44; Yusuf Büyükkay, Roma Borçlar Hukukunda Hata, Ankara, 2007, s. 110.

⁷⁷ Tunçomağ, s. 179; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 428; Kılıçoğlu, s. 268. YGHK. 16.02.1994 T. 1993/13-795 E. 1994/57 K. sayılı ilamında "Esaslı hataya düşen taraf, ya bir yıl içinde sözleşme ile bağlı olmadığına ilişkin kararını karşı tarafa bildirmek ya da bir yıllık süreyi geçirip sözleşmeye icazet vermek hak ve seçeneğine sahiptir." Denilmektedir. Bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020).

⁷⁸ Benimsenen görüş doğrultusunda Eşya hukuku, sebepsiz zenginleşme ve zamanaşımı konusunda farklılıklar bulunacağı hakkında detaylı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 268.

Geçersizlik görüşüne göre esaslı yanılma durumunda sözleşme her iki taraf için de kurulduğu andan itibaren geçersizdir. Yanılan sözleşmeyi onarsa veya yanılmayı öğrendikten itibaren bir yıl içerisinde iradesini açıklamaz ve sözleşme onanmış sayılırsa sözleşme kurulduğu andan itibaren geçerli olacaktır. Buna karşılık yanılanın sözleşmeyi iptal etmesi durumunda ise geçersizlik kesinleşecektir⁷⁹. Geçersizlik görüşü, taraf menfaat dengesini kuramaması, mülkiyetin devrini amaçlayan sözleşmelerde eşyanın mülkiyetinin devrinin ancak sözleşmenin yanılan tarafından onamasından sonra yapılabilmesi nedenleriyle eleştirilmiştir⁸⁰.

Bölünmüş geçersizlik görüşüne göre ise, esaslı yanılma durumunda sözleşme yanılan için kurulduğu andan itibaren geçersizken karşı taraf için kurulduğu andan itibaren geçerlidir. Yanılan sözleşmeyi onarsa veya sözleşme onanmış sayılırsa her iki taraf için de kurulduğu andan itibaren geçerli hale gelecektir. Buna karşılık yanılan sözleşmeyi iptal ederse her iki taraf için de kurulduğu andan itibaren geçersiz olacaktır. Sözleşmenin geçersizliği konusundaki bu bölünmüşlük sözleşmenin hukuki etkilerini sözleşmenin iptaline veya onanmasına kadar olan süreç boyunca gösterip göstermeyeceği konusunda önemlidir. Zira bu süreçte sözleşme karşı taraf için hukuki etkisini gösterirken diğer bir ifadeyle karşı tarafın sözleşmeden edim yükümleri doğarken yanılanın edim yükümü doğmamaktadır⁸¹. Bu görüş tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerin hukuk tekniğiyle bağdaşmaması ve pratik sonuçlar doğurmaması nedeniyle eleştirilmiştir⁸².

⁷⁹ **Nomer**, Borçlar Hukuku, N. 58; **Kurşat**, Şerh, m. 39, N. 25; **Reisoğlu**, s. 129-130; **Önen**, s. 61; **Mehmet Erdem**, Özel Hukukta Zamanaşımı, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2010, s. 196; **Salamon Kaniti**, Akdin İfa Edilmediği Def'i, İstanbul, A. Said Matbaası, 1962, s. 53; **Haluk Burcuoğlu**, "İsviçre Federal Mahkemesi'nin, Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıp Hükümlerine ya da Hata Hükümlerine Başvurma Yollarından Birini Seçebileceğine İlişkin 7 Haziran 1988 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi" Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 15, S. 18, 1989-1990, s. 101-102; **Bilge Umar**, "İsviçre- Türk Hukukunda İrade Fesatları Karşısında Hakimin Rolü", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XXXIII, S. 3-4, 1967, s. 232-233.

⁸⁰ **Kanışlı**, s. 531; **Kılıçoğlu**, s. 269, **Büyükay**, s. 111; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 456.

⁸¹ **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 452-453; **Oğuzman ve Öz**, s. 118; **Jale Güral**, Hükümsüzlük Nazariyeleri Karşısında Türk Medeni Kanununun Sistemi, Ankara, İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik, 1953, s. 37; **Kevork Acemoğlu**, "İrade Bozuklukları Yüzünden Sözleşme İle Bağlı Kalmak İstemediğini Bildirme Bir Üst Süre İle Sınırlanmış mıdır?", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XXX, S. 3-4-, 1964, s. s. 915; **Selim Kaneti**, Hukuki İşlemlerin Çevrilmesi (Tahvili), İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1972, s. 132; **Tahir Çağa**, "Rızadaki Fesat Sebeplerinden Biri veya Gabin ile Malül Sözleşmelerde Fesih Beyanı ve Bunun Süresi", Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 1(1980), S. 1, s. 39.

⁸² **Kanışlı**, s. 528-529.

Bizimde katıldığımız ve doktrinde hakim olan iptal görüşüne göre ise esaslı yanılma durumunda sözleşme her iki taraf için de kurulduğu andan itibaren geçerlidir. Yanılanın sözleşmeyi iptal etmesi durumunda ise sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz olacaktır. Ancak yanılan sözleşmeyi onarsa veya sözleşme onanmış sayılırsa sözleşme bir daha iptal edilemeyecek ve geçerli kalmaya devam edecektir⁸³. İptal görüşü, taraf menfaat dengesini sağlayan en uygun görüştür.

3.1.2. İptal hakkının özellikleri

Yanılanın, esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeye bağlı olmamasını sağlayan iptal hakkı bozucu yenilik doğurucu bir haktır. Bu nedenle kayıt ve şarta bağlanamaz ve kullanıldıktan sonra tek taraflı olarak geri dönülemez. Yine bu hakkın mahkeme yoluyla kullanılmasına gerek bulunmamaktadır. İptal açıklamasının açık veya örtülü bir şekilde karşı tarafa yapılması ile sözleşme kesin hükümsüz olmaktadır. Yanılanın iptal açıklamasında sebep belirtmesine ve gerekçe göstermesine gerek yoktur. İptal açıklaması herhangi bir şekil koşuluna da bağlı değildir. Hatta iptal edilen sözleşmenin geçerliliği kanunen herhangi bir şekle bağlı olsa da iptal açıklaması şekle bağlı değildir⁸⁴.

İptal açıklaması, sözleşme yapma iradesi oluşum veya beyan aşamasında sakatlanan yanılan tarafından sözleşmenin karşı tarafına yapılacaktır. Buna göre sözleşmenin karşı tarafı veya üçüncü kişiler iptal açıklamasında bulunamaz⁸⁵.

TBK m. 39 gereğince yanılan, yanıldığını öğrendiği tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde sözleşmeyi iptal edebilir. Birden çok konuda yanılmanın bulunması durumunda yanılan ayrı ayrı her yanıldığını öğrendiği andan itibaren bir yıl

⁸³ Eren, 427; Kılıçoğlu, s. 269; Yıldırım, s. 226; Saymen ve Elbir, s. 149; Buz, İrade Sakatlığı, s. 309; Kanışlı, s. 533; Mustafa Tiftik, “Borç Sözleşmelerinin İptali”, BATİDER, C. XXIII, S. 3, Haziran, 2006, s. 28; Veysel Başpınar, Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1998, s. 22.

⁸⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 435-436; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 453; Vedat Oğuzman ve Öz, s. 118-119; Kılıçoğlu, s. 270; Eren, s. 429; Buz, Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara, Yetkin Yayınları, 2005, s. 256-258; Tiftik, İptal s. 68; Harun Demirbaş, Yenilik Doğuran Haklar, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 77-78.

⁸⁵ Bu durumun istisnası olan temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmeler hakkında detaylı bilgi için bkz. aşağıda 6. Bölüm

içerisinde sözleşmeyi iptal edebilir⁸⁶. Buna göre yanılanın iptal açıklamasının bir yıl içerisinde karşı tarafın hâkimiyet alanına ulaşması gerekir⁸⁷. Söz konusu sürenin geçtiğine ilişkin ispat yükü karşı tarafta olup bu durum hâkim tarafından da re'sen dikkate alınacaktır⁸⁸.

3.1.3. İptal hakkının kullanılmasının sonuçları

İptal açıklamasının yanılan tarafından sözleşmenin karşı tarafına yapılması ile birlikte sözleşmenin tamamının geçmişe etkili bir şekilde kesin hükümsüz olacağından bahsetmiştik. Ancak esaslı yanılmanın sözleşmenin yalnızca bir bölümünü sakatladığı durumlarda TBK m. 27/2'de düzenlenen kısmi hükümsüzlüğün kıyasen uygulanması sonucunda sözleşmenin kısmi iptalinin söz konusu olabileceği kabul edilmektedir. Buna göre bir sözleşmenin kısmi hükümsüzlüğü için gereken; sözleşmenin bir bölümün kısmi geçersiz olması, sözleşmenin geriye kalan bölümlerin anlamlı bir bütün oluşturması ve tarafların sözleşmenin geriye kalan bölümlerinin geçerli olmasına ilişkin farazi iradelerinin birbirine uygun olması şartlarının kısmi iptalde de bulunması gerekir. Ayrıca bu şartlara ek olarak kısmi iptalden bahsedebilmek için kısmen iptal edilecek bölümde esaslı yanılma düşülmesi gerekir. Buna göre sözleşmenin bir bölümünde esaslı yanılma olmasaydı taraflar yine de bu sözleşmeyi yapacaksa kısmi iptal söz konusu olabilmektedir⁸⁹.

Sözleşmenin esaslı yanılma nedeniyle iptal edilmesinin diğer sonucu henüz ifa edilmemiş edimler sona ermekte ve ifa edilmiş olan edimlerin ise iadesi yani sözleşmenin tasfiyesi söz konusu olmaktadır. İfa edilmiş edimlerin iadesi, edimin niteliğine göre istihkak davası veya istihkak davasının açılmasının mümkün olmadığı

⁸⁶ **Kılıçoğlu**, s. 269; **Oğuzman ve Öz**, s. 124; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 454; **Tunçomağ**, s. 373; **Erdem**, s. 25. TBK'da üst süreye ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak 2005 tarihli TBK tasarının 39. Maddesinde, sözleşmenin kurulduğu andan itibaren işleyecek on yıllık bir üst süre öngörülmüştü bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Kanışlı**, s. 637 vd.

⁸⁷ **Eren**, s. 429. İptal açıklamasının karşı tarafa yöneltilmesinin yeterli olacağı hakkında bkz. **Oğuzman ve Öz**, s. 124.

⁸⁸ **Oğuzman ve Öz**, s. 124; **Erdem**, s. 27.

⁸⁹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 443; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 453-454; **Eren**, s. 429; **Oğuzman ve Öz**, s. 121; **Kılıçoğlu**, s. 270; **Kanışlı**, s. 564 vd.; **Başpınar**, s. 49 vd.; **Nagehan Kırkbeşoğlu**, Türk Özel Hukukunda Kısmi Hükümsüzlük, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011, s. 115 vd.; **Haluk Nami Nomer**, "İrade Sakatlıklarında Kısmi İptal Mümkün Müdür?", Prof. Dr. M. İlhan Ulusan'a Armağan, C. III, 1. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 523.

hallerde sebepsiz zenginleşme davasıyla talep edilecektir⁹⁰. Edimlerin iadesinin sebepsiz zenginleşme hükümleri doğrultusunda gerçekleştiği durumlarda zamanaşımı TBK m. 82/1 gereğince iki ve on yıllık sürelerle tabidir. İki yıllık süre yanılmanın öğrenildiği andan itibaren başlayacak olup on yıllık süre ise iptal hakkının kullanılmasıyla başlayacaktır⁹¹.

Son olarak esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda belirli şartların bulunması durumunda çalışmanın konusu olan yanılanın tazminat sorumluluğu doğmaktadır. Çalışmanın diğer bölümlerinde yanılanın tazminat sorumluluğu detaylı olarak inceleneceğinden burada yalnızca esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesinin bir sonucu olarak bahsedilmekle yetinilecektir.

3.2. İptal Yaptırımının Dürüstlük Kuralı ile Sınırlandırılması

İptal yaptırımının amacı yanılanın sözleşmeyi iptal ederek menfaat sağlaması olmadığından sözleşmenin iptal edilmek istendiği andaki taraf menfaat dengesinin değerlendirilmesi ve somut şartların dikkate alınması gerekir⁹². Bu nedenle TBK m. 34/1’de “yanılan, yanıldığını dürüstlük kurallarına aykırı olarak ileri süremez” denilmek suretiyle TMK m. 2’de hükme bağlanan dürüstlük kuralı özel bir düzenlemeyle iptal yaptırımını sınırlandırmıştır.

Buna göre yanılanın sözleşmeyi iptal etmesinde menfaatinin bulunmadığı, esaslı yanılmaya rağmen yanılanın zarara uğramadığı veya sözleşmenin iptali halinde yanılanın menfaati ile karşı tarafın uğrayacağı zarar arasında çok fazla orantısızlık olduğu durumlarında TBK m. 34/1 uygulama alanı bulacaktır⁹³. Örneğin; yanılanın

⁹⁰ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 436-437; **Eren**, s. 431; **Kılıçoğlu**, s. 276; **Oğuzman ve Öz**, s. 120. Bu sürecin planlanmamış bir süreç olması nedeniyle çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir. Bu sorunlar hakkında detaylı bilgi için bkz. **Vedat Buz**, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Tıpkı Basım, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014, s. 161 vd.; **Rona Serozan**, “Sözleşme İlişkisinin Çözülmesi: Sözleşme Gereğince Elde Edilmiş Edimi Geri Verme Yükümü”, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 2004, s. 196-197.

⁹¹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 437-438; **Erdem**, s. 195.

⁹² **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 164.

⁹³ **Kılıçoğlu**, s. 270; **Eren**, s. 410; **Oğuzman ve Öz**, s. 106; **Önen**, s. 59; **Serap Özbey**, “Yanılmada Kusurlu Olan Tarafın Sözleşmenin İptali Sebebiyle Karşı Tarafın Uğradığı Zararlardan Sorumluluğu”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan III, İstanbul, Beta, 2011, s. 2891. YHGK. 4.12.2018 T. 2017/11-3154 E. 2018/1847 K. sayılı ilamı, “TBK. m. 34’te, TMK m. 2’de düzenlenmiş olan dürüstlük kuralı, dolayısıyla hakkın kötüye kullanılması yasağı, özel bir uygulama alanı bulmuştur. Buna göre yanılan

esaslı yanılmayı öğrenmesine rağmen piyasadaki hareketlilik nedeniyle sözleşmenin iptalini bilerek geciktirmesi⁹⁴, sözleşmeden doğan borçlar karşılıklı ifa edilmiş olmasına ve üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen yanılanın sözleşmeyi iptal etmesi ve yanılanın sözleşme dayanarak karşı tarafın önemli iş sırlarını öğrenmesi ile sözleşmeyi iptal etmek istemesi durumları da dürüstlük kuralına aykırıdır⁹⁵.

İptal hakkının kullanılmasının dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edeceği çok değişik örnekler bulunabilir. Bu örneklerin her birinin kanunda sayılması da mümkün değildir. Ancak TBK m. 34/2’de iptal hakkının dürüstlük kuralına aykırılık oluşturacağı özel bir düzenleme bulunmaktadır. TBK m. 34/2’de “*özellikle diğer tarafın, sözleşmenin yanılanın kasdettiği anlamda kurulmasına razı olduğunu bildirmesi durumunda, sözleşme bu anlamda kurulmuş sayılır*” denilmektedir. Buna göre karşı tarafın, yanılanın anladığı haliyle sözleşmeyi kurmaya hazır olduğunu bildirmesi durumunda, yanılan artık sözleşmeyi iptal edemez⁹⁶. Örneğin; satıcının satım sözleşmesi konusu şeyin değerini yanılma nedeniyle daha az söylemesi ve sözleşmenin bu değere göre kurulması durumunda, alıcı şeyin değeri neyse ödemek isterse, yanılan satıcı artık TBK m. 34/2 hükmü karşısında yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal edemez.

Son olarak belirtmek gerekir ki, kendi kusuru nedeniyle yanılanın, yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmek istemesi dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmez⁹⁷. Kusur, yanılanın tazminat sorumluluğu açısından önem arz etmekte olup çalışma konumuz kapsamında ayrıntılı olarak incelenecektir.

taraf, yanıldığını dürüstlük kurallarına aykırı olarak ileri süremez. Bu nedenle karşı taraf, yanılanın yanıldığını bilmiyor veya yanılma sebebiyle sözleşmenin iptali hâlinde, muhatabın uğrayacağı zarar, yanılanın uğrayacağı zarardan daha fazla bulunuyor ya da yanılmaya rağmen sözleşmenin ifası, yanılan tarafı zarara sokmayacak ise, yanılmayı öne sürerek sözleşmenin iptalini istemek dürüstlük kuralına aykırı düşer.”, Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020).

⁹⁴ **Kanışlı**, s. 614.

⁹⁵ **Eren**, s. 411.

⁹⁶ **Eren**, s. 411; **Kılıçoğlu**, s. 271; **Önen**, s. 59-60.

⁹⁷ **Eren**, s. 411.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YANILANIN TAZMİNAT SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE ŞARTLARI

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilebilmesi yanılanın kusuruna bağlı değildir. İrade ilkesi gereğince yanılan kusurlu olsa da esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptalini talep edebilir⁹⁸. Karşı tarafın, TMK m. 34 dışında sözleşmenin iptalini engelleyememesi karşısında sözleşmenin kurulacağına olan haklı güveninin korunması gerekir. Bu nedenle TBK m. 35’de “*yanılmada kusur*” kenar başlığı altında yanılanın tazminat sorumluluğu hükme bağlanmıştır.

TBK m. 35/1’de “*yanılan, yanılmasında kusurlu ise, sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı gidermekle yükümlüdür*” denilmek suretiyle menfaatler dengesine uygun bir çözüm getirilmiştir. Buna göre yanılan kendi kusurundan kaynaklanan yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal ettiği takdirde karşı tarafın sözleşmenin hükümsüz kalması nedeniyle uğradığı zararları karşılamak zorundadır. Ancak TBK m. 35/1 c. 2’de yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Son olarak TBK m. 35/2’ de ise hâkimin hakkaniyet gerektiren durumlarda ifadan beklenen fayda aşılmamak kaydıyla daha fazla tazminata hükmedebileceği düzenlemiştir. Yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin TBK m. 35 düzenlemesine değinilmesinin ardından çalışmanın bu bölümünde yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği ve şartları incelenecektir.

⁹⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 116-117; **Oğuzman ve Öz**, s. 106; **Eren**, s. 411. Yargıtay 1. HD. 23.9.2020 T. 2018/5304 E. 2020/4374 K. ilamında “*hemen belirtmek gerekir ki, sözleşme yapılırken hataya düşen tarafın kusurlu bulunması sözleşmenin iptaline engel değildir*” denilmektedir. Bkz. Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E. T.: 12.12.2020). Aynı yönde bkz. Yargıtay 1. HD. 5.7.1999 T. 1999/7159 E. 1999/7540 K. sayılı ilamı, **Özkaya**, s. 43-44.

4.1. Yanılanın Tazminat Sorumluluğunun Hukuki Niteliği

4.1.1. Culpa in contrahendo sorumluluğu

Yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin tarihi gelişime baktığımızda Roma hukukunun ilk dönemlerinde hukuki işlemde yalnızca beyanın dikkate alınması nedeniyle yanılma gibi irade bozuklukları sonucunda sözleşmenin hükümsüz kılınması mümkün değildi⁹⁹. Her ne kadar Roma hukukunda klasik hukuk döneminden itibaren hukuki işlemde iradenin dikkate alınmasıyla birlikte yanılma kavramı önem kazanmış ve iradelerin uyuşmaması durumunda sözleşmenin hükümsüz kılınması mümkün olmuşsa da bu dönemde yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin bir uygulama bulunmamaktaydı¹⁰⁰.

Ortak hukuk döneminde Jhering¹⁰¹, “*Culpa in Contrahendo veya Batıl Sözleşmelerde Tazminat*” isimli çalışmasında¹⁰², iradelerin uyuşmaması nedeniyle geçersiz olan sözleşmelerden doğan zararın sözleşmenin kurulmasındaki kusurdan yani Culpa in contrahendo sorumluluğundan kaynaklandığını ileri sürmüştür¹⁰³.

Culpa in contrahendo sorumluluğu, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk anlamına gelmektedir. Sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk, sözleşmenin kurulmasından önce taraflardan birinin diğer tarafa kusurlu bir davranışıyla vermiş olduğu zararlardan sorumluluktur. Bu sorumluluk temelini TMK m. 2/1’de düzenlenen dürüstlük kuralından almaktadır. Sözleşme görüşmelerinin başlamasıyla tarafların arasında dürüstlük kuralı gereğince güven ilişkisi oluşmaktadır.

⁹⁹ **Büyükkay**, s. 51; **Özcan Karadeniz Çelebican**, Roma Hukuku Tarihi, 7. Basım, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2000, s. 221; **Erdal Özsunar**, Roma ve Türk Hukuku’nda Hata, Turhan Kitapevi, Ankara, 2005, s. 60; **Ayşe Nur Ilgın**, Kendi Kusuruyla Hataya Düşen Tarafın Tazminat Sorumluluğunun Şartları ve Kapsamı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2009, s. 5.

¹⁰⁰ **Buz**, İrade Sakatlığı, s. 303; **Özsunar**, s. 21-26; **İlgın**, s. 5-7; **Huriye Reyhan Demircioğlu**, Güven Esası uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk, (Culpa in Contrahendo Sorumluluğu), Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s. 55.

¹⁰¹ Pandekt hukukunun bir temsilcisi olan Rudolf von Jhering, 1818-1892 tarihleri arasında yaşamış ve tarihci hukuk okuluna yeni bir yön vermiştir. Bu konuda bkz. **Demircioğlu**, s. 54, dn. 76’dan naklen.

¹⁰² **Jhering** “Culpa in Contrahendo oder Schadensersatz bei Nichtigen oder Nicht zur Perfection Gelangten Vertragen” in Jahrbücher für die Dogmatik, 1861, s. 1-113, **Demircioğlu**, s. 54 dn. 75’den naklen.

¹⁰³ **Çiğdem Kırca**, Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişiyeye Karşı Sorumluluk, Ankara, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2004, s. 160-161’den naklen.

Söz konusu güven ilişkisi gereğince tarafların yükümlerini dürüstlük kuralına uygun bir şekilde yerine getirmesi gerekir. Bu yükümlerin yerine getirilmemesi durumunda ise ortaya çıkan zararlardan sorumluluk sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk yani culpa in contrahendo sorumluluğudur¹⁰⁴.

Jhering çalışmasında, culpa in contrahendo sorumluluğuna ilişkin Bremen'e giden bir kişiden ¼ paket puro istemiş olmasına rağmen söz konusu kişinin yanlış anlaması nedeniyle 4 kutu puro alması sonucunda, iradelerin uyuşmamasına dayanarak sözleşmenin geçersiz olduğunu ileri sürebilmesine rağmen satıcının iki defa gönderme masraflarına katlanmak zorunda olmasının adil olmadığını ve diğer bir örnek olarak da alıcının satım konusu şeyden 100 pfund (yarım kilo) isteyeceğine yanlışlıkla 100 zentner (elli kilo) istemesi nedeniyle alıcının iradelerin uyuşmadığından bahisle sözleşmenin geçersizliğini ileri sürerek satım konusu şeyi iade etmesine rağmen paketleme ve gönderme masraflarına kimin katlanacağı sorusunu örnek olarak göstermektedir¹⁰⁵. Söz konusu örneklerde, yanılma sonucunda karşı tarafın zararlarının tazmini için sözleşme kurulmadığından sözleşme sorumluluğuna, mutlak hak ihlali bulunmadığından haksız fiil sorumluluğuna gidilememektedir¹⁰⁶.

Görüleceği üzere Jhering, iradelerin uyuşmaması nedeniyle geçersiz olan sözleşmelerden doğan zararın karşılanmasının hukuki dayanağını culpa in contrahendo sorumluluğu olarak göstermektedir. Jhering'e göre culpa in contrahendo sorumluluğundan bahsedebilmek için kusurun bulunması gerekmekte olup bu kapsamda karşı tarafın sözleşmenin kurulacağına olan haklı güveni nedeniyle uğramış olduğu zararların karşılanması gerekir¹⁰⁷. Bu anlamda tarihi gelişime baktığımızda

¹⁰⁴ Eren, s. 1156 vd.; Kılıçoğlu, s. 123; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 976; Oğuzman ve Öz, s. 37-38; Demircioğlu, s. 41 vd.; Ayfer Kutlu Sungurbey, Yetkisiz Temsil: Özellikle Culpa in Contrahendo (Sözleşmenin Görüşülmesinde Kusur) ve Olumsuz Zarar, İstanbul, Yasa Yayınları, 1988, s. 99, 117 vd.; Rona Serozan, "Culpa in Contrahendo, Akdin Müspet İhlali ve Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi", Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 2, S. 3, 1968, s. 110-111; Süleyman Yalman, Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 13 vd.; Cem Baygın, "Culpa in Contrahendo Sorumluluğu ve Amerikan Hukukunda Uygulaması", AÜEHFD, C. IV, S. 1-2, 2000, s. 345 vd.; İlhan Ulsan, "Culpa in Contrahendo Üstüne" Prof. Dr. Ümit Yaşar Doğanay'ın Anısına Armağan, C. I, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1982, s. 275 vd.

¹⁰⁵ Mehmet Serkan Ergüne, Olumsuz Zarar, 1. Basım, İstanbul, Beta, 2008, s. 37, dn. 115'den naklen (Jhering, s. 7-9); Kırca, Bilgi Verme, s. 161, dn. 869'dan naklen (Jhering, s. 4-5).

¹⁰⁶ Kırca, Bilgi Verme, s. 160-161; Ergüne, s. 37.

¹⁰⁷ Kırca, Bilgi Verme, s. 162, dn. 876'dan naklen (Jhering, s.1, 26 vd.).

yanılanın tazminat sorumluluğu gibi iradelerin uyuşmadığı benzeri durumların hukuki niteliği olarak culpa in contrahendo sorumluluğu kabul edilmektedir.

Zira Almanya'da 1.1.2002 tarihinde yürürlüğe giren kanunla BGB'de culpa in contrahendo sorumluluğuna ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. BGB § 241 ve § 311'e getirilen düzenleme karşısında culpa in contrahendo sorumluluğunun dolayısıyla çalışmada benimsemiş olduğumuz güven sorumluluğunun¹⁰⁸ genel bir kural ile düzenlendiği söylenebilmektedir¹⁰⁹. Ancak söz konusu düzenlemelerden önce de esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptalinden doğan zararlardan sorumluluğa ilişkin BGB § 122 hükmü kanunda düzenmiş culpa in contrahendo sorumluluğu olarak bulunmaktaydı¹¹⁰.

TBK'da culpa in contrahendo sorumluluğuna ilişkin genel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak TBK m. 35 'de hükme bağlanan yanılanın tazminat sorumluluğu, kanunda düzenlenmiş culpa in contrahendo sorumluluğuna örnek olarak kabul edilmektedir¹¹¹. Yargıtay da yanılanın tazminat sorumluluğunun kanunda düzenlenmiş bir culpa in contrahendo sorumluluğu olduğunu kabul etmektedir¹¹².

¹⁰⁸ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. aşağıda 4. Bölüm, 4.1.2.3.

¹⁰⁹ BGB § 241/II "Borç ilişkisi, içeriğine göre, her iki tarafı, diğer tarafın haklarına, hukuki değerlerine ve menfaatlerine saygı göstermekle yükümlü kılabilir." **Kırca**, Bilgi Verme, s. 173'den naklen. BGB § 311/II "(2) § 241, Abs. 2'deki yükümlülükler göre borç ilişkisi, 1. sözleşme görüşmelerine başlamakla, 2. bir tarafın hukuki işlemsel bir ilişki nedeniyle diğer tarafın haklarını, hukuki değerlerini ve menfaatlerini etkileyebilecek bir durum yaratmasıyla veya bu duruma diğerinin güvenmesiyle oluşan bir sözleşme kurulması süreci ile 3. benzer işlemsel temaslarla da meydana gelir." **Kırca**, Bilgi Verme, s. 174'den naklen.

¹¹⁰ BGB § 122/1 "Şayet bir irade beyanı BGB § 118 gereği geçersiz yahut BGB § 119 ve BGB § 120 gereği iptal edilebilir ise, irade beyanında bulunan kişi, irade beyanının yöneltildiği karşı tarafın bulunması halinde, karşı tarafın yahut üçüncü kişinin irade beyanının geçerliliğine güvenmelerinden dolayı uğradığı zararı, karşı tarafın yahut üçüncü kişinin beyanı geçerli olsa idi edecekleri menfaat değerini aşmamak kaydıyla, tazmin etmelidir." **Esener**, s. 136'dan naklen.

¹¹¹ **Eren**, s. 1162; **Kılıçoğlu**, s. 126-127; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 977; **Önen**, s. 60; **Büyükkay**, s. 113; **Kırca**, Bilgi Verme, s. 112; **Demircioğlu**, s. 73.

¹¹² "Davacı'nın bu istemi sözleşme öncesi sorumluluk (culpa in contrahendo) ilkesinden kaynaklanmaktadır. Sözleşme öncesi sorumluluğa ilişkin olarak gerek Türk Borçlar kanunumuzda gerekse mehz İsviçre Borçlar Kanunu'nda genel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak bazı özel düzenlemeler bu sorumluluğun kabul edildiğini göstermektedir. Borçlar Kanunumuzun 26/1. 31 f. II, 36/II, 39 f.1, 452 f.1 maddeleri sözleşme öncesi sorumluluğa ilişkin özel hükümlerdir.", Yargıtay 13. HD. 8.12.2011 T. 2011/11238 E. 2011/18434 K. sayılı ilamı, Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020).

4.1.2. Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini açıklayan görüşler

Doktrinde yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği olan culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini açıklayan sözleşme görüşü, haksız fiil görüşü ve güven sorumluluğu görüşü olmak üzere üç temel görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerin incelenmesi çalışmanın konusu olan yanılanın tazminat sorumluluğunda uygulanacak zamanaşımı, yardımcı kişilerden sorumluluk ve ispat yüküne ilişkin hükümlerin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir¹¹³.

4.1.2.1. Sözleşme görüşü

Sözleşme görüşüne göre, culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği sözleşme sorumluluğudur. Buna göre sözleşme öncesi yükümlerin ihlali sözleşmenin ihlali olarak değerlendirilerek culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği sözleşme sorumluluğu olarak kabul edilmektedir. Bu görüş içerisinde taraf yükümlerin kaynağını taraflar arasında kurulması amaçlanan sözleşme olduğunu varsayan kurulacak sözleşme görüşü ve kurulacak sözleşmeden bağımsız bir sözleşme olarak varsayan bağımsız sözleşme görüşü olmak üzere iki farklı görüş bulunmaktadır¹¹⁴.

Kurulacak sözleşme görüşüne göre sözleşme görüşmelerindeki taraf yükümlerinin kaynağı tarafların kurmayı amaçladığı kurulacak olan sözleşmedir. Bu nedenle sözleşme görüşmelerindeki yükümler kurulacak olan sözleşme ile bütünlük arz etmekte olup kusuru ile bu yükümleri ihlal eden tarafın sorumluluğu kurulacak olan sözleşme kapsamında belirlenmelidir¹¹⁵. Kurulacak sözleşme görüşünün tarafların kurmayı amaçladığı sözleşmenin geçerli olarak kurulamaması durumunda dahi kabul edilip edilmeyeceği tartışmalıdır. Buna göre bir görüş tarafların kurmayı amaçladığı sözleşmenin ileride geçerli olarak kurulabilmesi halinde ancak sözleşme

¹¹³ Kılıçoğlu, s. 130.

¹¹⁴ Eren, s. 1159; Kılıçoğlu, s. 130; Kırcı, Bilgi Verme, s. 62 vd.; Ergüne, s. 97 vd.; İlgin, s. 52 vd.; Demircioğlu, s. 77 vd.; Yalman, s. 51, 73.

¹¹⁵ Ergüne, s. 98; Demircioğlu, s. 77; Ulusan, s. 305-307; Yalman, s. 73; Baygın, s. 348-349; İlgin, s. 53; Ali Naim İnan, "Culpa in Contrahendo Mukavele Yapılırken İşlenen Kusurdan Dolayı Mesuliyetin Hukuki Sebeplerini İzah Eden Nazariyeler Üzerinde Mukayeseli Bir Çalışma", Adalet Dergisi, 1954, Yıl: 45, s. 999-1003.

görüşünün kabul edilebileceğini savunmaktadır¹¹⁶. Diğer görüş ise tarafların kurmayı amaçladığı sözleşmenin geçerli olmaması halinde sözleşme görüşünü kabul etmektedir. Buna göre sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin ihlali dolaylı olarak kurulacak sözleşmenin ihlali anlamına gelmektedir. Bu nedenle tarafların kurmayı amaçladığı sözleşme geçerli olursa sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin ihlali halinde sözleşme sorumluluğuna başvurulabilir¹¹⁷.

Bağımsız sözleşme görüşüne göre sözleşme görüşmelerindeki taraf yükümlerinin kaynağı tarafların kurmayı amaçladığı sözleşme değildir. Buna göre sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin kaynağı tarafların kurmayı amaçladıkları sözleşmeden bağımsızdır¹¹⁸. Bağımsız sözleşme görüşü kendi içerisinde farklı görüşlere ayrılmaktadır. Bu görüşler sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin kaynağını farklı hukuki işlemlere dayandırmaları nedeniyle birbirinden ayrılmaktadır.

Birinci görüşe göre sözleşme görüşmelerindeki taraf yükümlerinin kaynağı tarafların kurmayı amaçladığı sözleşmeden bağımsız tek taraflı bir hukuki işlemdir. Buna göre sözleşme görüşmelerindeki taraf yükümleri aydınlatma ve koruma yükümlerinden oluşmaktadır¹¹⁹.

İkinci görüşe göre sözleşme görüşmelerindeki taraf yükümlerinin kaynağı tarafların kurmayı amaçladıkları sözleşmeden bağımsız örtülü bir sözleşmedir. Bu sözleşme tarafların sözleşme kurma iradelerinden değil sözleşme görüşmelerine katılma iradelerinden doğan bir sözleşmedir. Bu nedenle tarafların kurmayı amaçladıkları sözleşmeden ayrı olarak ifa edilemeyen, yalnızca TMK m. 2'den doğan tüm aydınlatma ve koruma yükümlerini içeren bir sözleşmedir. Tarafların kurmayı amaçladıkları sözleşme geçersiz olsa da örtülü sözleşmenin ihlali halinde culpa in contrahendo sorumluluğuna başvurulabilir¹²⁰.

¹¹⁶ İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1002-1003; Demircioğlu, s. 79-81; Ulsan, s. 307.

¹¹⁷ İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1000-1001; Demircioğlu, s. 78-79; Yalman, s. 73-74.

¹¹⁸ Kılıçoğlu, s.130; İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1004 vd.; Demircioğlu, s. 81; Ergüne, s. 99; İlgün, s. 54; Ulsan, s. 307-311; Yalman, s. 74-77; Baygın, s. 349.

¹¹⁹ İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1009; Ergüne, s. 99; Yalman, s. 76-77; Ulsan, s. 309.

¹²⁰ İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1006; Ergüne, s. 99; Demircioğlu, s. 82-84.

Son olarak üçüncü görüşe göre sözleşme görüşmelerindeki taraf yükümlerinin kaynağı tarafların kurmayı amaçladıkları sözleşmeden bağımsız fiili bir sözleşme ilişkisidir. Burada sözleşme görüşmeleri aşamasında taraflar arasında irade beyanına gerek kalmadan sosyal temastan doğan fiili bir sözleşme ilişkisi meydana gelmektedir. Taraflar arasındaki sosyal temasla oluşan fiili olgular sözleşme ilişkisinin kurulabilmesi için yeterlidir. Söz konusu sosyal temasla oluşan fiili olgular arasında sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluklar da bulunmaktadır¹²¹.

Sonuç olarak culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğinin sözleşme sorumluluğu olduğunun kabulü halinde sözleşme görüşmeleri sırasında zarar gören tarafın tazminat talebi TBK m. 146 gereğince on yıllık zamanaşımına bağlıdır. Sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin yardımcı kişi tarafından ihlal edilmesi durumunda ise sözleşme görüşmeleri sırasında yardımcı kişiyi kullananın tarafın TBK m. 116 gereğince sorumluluğu doğmaktadır. Son olarak kusuru ispat yükü ise sözleşme görüşmeleri sırasında zarar veren taraftadır. Zarar veren TBK m. 112 gereğince kusurunun olmadığını ispatlamak durumundadır¹²².

4.1.2.2. Haksız fiil görüşü

Haksız fiil görüşüne göre, culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği haksız fiil sorumluluğudur. Buna göre sözleşme görüşmeleri sırasında taraflar arasında bir sözleşme bulunmadığından sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin ihlali durumunda ortaya çıkan zararın tazmini ancak haksız fiil sorumluluğu ile çözülebilir. Zira sözleşme görüşmelerindeki sorumluluğun sözleşme sorumluluğu olarak kabul edilmesi halinde sözleşme ve sözleşme öncesi davranışlar şeklinde bir ayrımın yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Bu ayrımın yapılmasının nedeni sözleşme görüşmeleri sırasında sözleşmeden bahsetmenin mümkün olmamasıdır¹²³.

¹²¹ Demircioğlu, s. 46 vd., 85.

¹²² Eren, s. 1160; Kılıçoğlu, s. 130.

¹²³ Eren, s. 1158; Kılıçoğlu, s. 130-131; İnan, Culpa in Contrahendo, s. 883-884; Demircioğlu, s. 90; Ilgın, s. 38 vd.; Yalman, s. 50; Uluşan, s. 301; Ergüne, s. 92; Baygın, s. 347. Bu görüşü savunan yazarlar ağırlıklı olarak “sözleşme olmadan sözleşme sorumluluğu olmaz, sözleşme sorumluluğu yoksa haksız fiilden doğan bir sorumluluk vardır” ilkesinden hareketle culpa in contrahendo sorumluluğunun

Haksız fiil sorumluluğu doğrultusunda zarar gören tarafın tazminat talep edebilmesi için TBK m. 49'da hükme bağlanan haksız fiil sorumluluğunun şartları olan zarar, zarar verenin davranışı, zarar ile zarar verenin davranışı arasındaki uygun illiyet bağı, kusur ve hukuka aykırılık unsurlarının gerçekleşmiş olması gerekir¹²⁴. Haksız fiil sorumluluğunun şartı olan hukuka aykırılığın belirlenmesinde objektif hukuka aykırılık teorisi ve sübjektif hukuka aykırılık teorisi olmak üzere iki teori bulunmaktadır. Sübjektif hukuka aykırılık teorisine göre zarar verenin zarar verici davranışta bulunmaya hakkının olmadığı davranış hukuka aykırıdır. Objektif hukuka aykırılık teorisinde ise zarar verilen hukuki değerlerde ayırım yapılarak sadece zarar verici davranışın gerçekleşmesi yeterli kabul edilmemiştir. Buna göre hukuka aykırılığın ortaya çıkabilmesi için kişilik hakları, aynı haklar veya fikri haklar gibi mutlak hakları koruyan temel koruma normlarının ihlali veya saf malvarlığı zararını koruyan özel koruma normunun ihlali gerekir. Saf malvarlığı zararı, kişilik hakları, aynı haklar ya da fikri hakların ihlalinden doğan zararı değil sadece malvarlığında meydana gelen zararı ifade etmektedir¹²⁵. Bu nedenle saf malvarlığı zararları ancak kanunda bu menfaati koruyan özel koruma normunun bulunması durumunda haksız fiil sorumluluğu kapsamında tazmin edilebilecektir. Kanaatimizce haksız fiil sorumluluğunun kapsamının genişlememesi adına hukuka aykırılık şartının objektif hukuka aykırılık teorisine göre belirlenmesi doğru olacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde haksız fiil sorumluluğunun şartı olan hukuka aykırılık unsurunun ayrıca değerlendirilmesinin nedeni culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğini haksız fiil sorumluluğu olarak kabul eden görüş içerisinde hukuka aykırılıktan ne anlaşılması gerektiği konusunda farklı görüşler bulunmasıdır. Bu görüşler, hukuka aykırılıktan zararı doğuran her kusurlu davranışı, tehlike ilkesinden kaynaklanan genel davranış yükümlülüklerine aykırı her davranışı ve TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralına aykırı her davranışı anlayan görüşlerdir¹²⁶.

hukuki niteliğinin haksız fiil sorumluluğu olduğunu kabul etmektedirler. Bu konuda bkz. **İnan**, Culpa in Contrahendo, s. 885; **Ergüne**, s. 92; **Uluslan**, s. 302.

¹²⁴ **Eren**, s. 1159.

¹²⁵ **Eren**, s. 609 vd.; **Kırca**, Bilgi Verme, s. 9-21; **İlgin**, s. 42-43.

¹²⁶ **Kırca**, Bilgi Verme, s. 39-52; **Demircioğlu**, s. 91-98; **İlgin**, s. 39.

Birinci görüşe göre subjektif hukuka aykırılık teorisi doğrultusunda sözleşme görüşmelerindeki zararı doğuran her kusurlu davranış hukuka aykırıdır. Burada haksız fiil sorumluluğu kapsamında karşılanan zararın kapsamının geniş tutulması amacıyla kimseye zarar verilmemesine ilişkin genel yükümlerin ihlal edildiği kabul edilmektedir. Söz konusu görüş culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği hakkında basit ve sade bir çözüm getirmektedir¹²⁷.

İkinci görüşe göre sözleşme görüşmelerindeki tehlike ilkesinden¹²⁸ kaynaklanan genel davranış yükümlerine aykırı zararı doğuran her davranış hukuka aykırıdır. Bu yükümler, başkasına zarar verme tehlikesi bulunan durumlarda hiç kimsenin zarara uğramaması için alınması gereken önlemleri ifade etmektedir. Burada söz konusu yükümlerin ihlali ile yapmama/kaçınma davranışı veya tehlikeye düşürülmesi şeklinde aktif bir davranış sonucunda malvarlığında bir zarar yani saf malvarlığı zararı ortaya çıktığından ayrıca söz konusu ihlalin özel bir hukuk normunun ihlaline neden olup olmadığına bakılmadan hukuka aykırılığın olduğu kabul edilmektedir¹²⁹.

Son olarak üçüncü görüşe göre sözleşme görüşmelerindeki zararı doğuran TMK m. 2’de yer alan dürüstlük kuralına aykırı her davranış hukuka aykırıdır. Burada sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin kapsamını TMK m. 2’de yer alan dürüstlük kuralı belirlemekte olup ayrıca özel bir hukuk normunun ihlaline gerek olmadığı kabul edilmektedir¹³⁰.

Sonuç olarak culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğinin haksız fiil sorumluluğu olduğunun kabulü halinde sözleşme görüşmeleri sırasında zarar gören tarafın tazminat talebi TBK m. 72 gereği iki ve on yıllık zamanaşımına bağlıdır.

¹²⁷ Demircioğlu, s. 99-100; Ulsan, s. 302-303. Zira Kılıçoğlu’da culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği olarak haksız fiil görüşünü benimsemekle birlikte gerekçe olarak bu görüşün sadeliğini göstermektedir. Yazar bu konuda “Sözleşme öncesi hazırlık görüşmeleri aşamasında tarafların birbirine zarar vermemeleri, kusuruyla verdiği zararı giderme yükümlülüğünün haksız fiil sorumluluğuyla açıklanması daha kolay olmaktadır” ifadesini kullanmaktadır. Bkz. Kılıçoğlu, s. 131.

¹²⁸ Tehlike ilkesi, başkalarının hukuki varlıklarını tehlikeye sokan kişilerin zararın doğmasını önleyen gerekli tedbirleri almak zorunda olması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Kırca, Bilgi Verme, 46-48.

¹²⁹ Kırca, Bilgi Verme, 46-52; Demircioğlu, s. 93-96.

¹³⁰ Kırca, Bilgi Verme, 40-43; Demircioğlu, s. 96-98; Ergüne, s. 93.

Sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin yardımcı kişi tarafından ihlal edilmesi durumunda ise sözleşme görüşmeleri sırasında yardımcı kişiyi kullananın tarafın TBK m. 66 gereğince sorumluluğu doğmaktadır. Son olarak kusuru ispat yükü ise TBK m. 50 gereğince sözleşme görüşmeleri sırasında zarar gören taraftadır¹³¹.

4.1.2.3. Güven sorumluluğu

Güven sorumluluğuna göre culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği sözleşme sorumluluğu da haksız fiil sorumluluğu da değildir. Güven sorumluluğuna göre taraflar arasında temelini TMK m. 2'den alan birbirlerinin kişi ve malvarlığı değerlerine etki eden yoğun ve somut bir güven ilişkisinin kurulduğu kabul edilmektedir. Sözleşme ilişkisinde olduğu gibi öneri ve kabul şeklinde gerçekleşmeyen bu güven ilişkisi edim yükümlerinden bağımsız bir borç ilişkisidir. Söz konusu borç ilişkisi tarafların hukuki değerlerini korumaya yönelik çeşitli davranış yükümlerinden oluşmaktadır. Bu davranış yükümlerine aykırı davranarak sözleşmenin karşı tarafının haklı güvenini zedeleyen tarafın bu aykırılık nedeniyle ortaya çıkan zararları tazmin etmesi gerekir¹³².

İşte bu edim yükümlülüklerinden bağımsız borç ilişkisinden kaynaklanan sorumluluğun güven sorumluluğu olduğu kabul edilmekle birlikte bu sorumluluğun ne

¹³¹ **Eren**, s. 1159. Bir görüşe göre TBK'da düzenlenmiş bulunan sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk hallerinde uygulanacak zamanaşımı süresi TBK m. 146 "*kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir*" hükmü gereğince on yıldır. Ancak TBK dışında diğer kanunlarda düzenlenmiş veya kanunda düzenlenmemiş sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk halleri TBK m. 72 hükmüne tabidir. Bu görüş için bkz. **Kılıçoğlu**, s. 131.

¹³² **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 8-9; **Demircioğlu**, s. 126 vd.; **Serozan**, İfa Engelleri, s. §19 N. 1; **Kırca**, Bilgi Verme, s. 138 vd.; **Ergüne**, s. 108 vd.; **Yalman**, s. 82-83; **Serozan**, Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi, s. 117 vd.; **Uluslan**, s. 287-289; **Ergüne**, s. 114; **Kanırlı**, s. 643 vd.; **Sungurbey**, s. 124; **Baygın**, s. 345; **İlgin**, s. 59 vd.; **Şener Akyol**, Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması, 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006, s. 8; **Rona Serozan**, (**Kocayusufpaşaoğlu**, **Hatemi**, **Serozan**, **Arpacı**), Borçlar Hukuku Genel Bölüm Üçüncü Cilt, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2016, § 19 N. 1. YHGK. 13.2.2013 T. 2012/13-1220 E. 2013/239 K. sayılı ilamında "*Zira, sözleşme görüşmelerine başlanmasıyla birlikte taraflar arasında temeli dürüstlük kuralına dayanan bir güven ilişkisi meydana gelir ve bu ilişki koruma yükümlerini de içerir. Bundan dolayı sözleşme görüşmelerinde taraflardan her biri veya yardımcıları diğer tarafa veya onun himayesinde bulunan kişilerin şahıs veya mal varlıklarına zarar vermeyi engellemek için gerekli dikkat ve özeni göstermek ve koruma yükümlerine uymak zorundadırlar. Çünkü koruma yükümleri ifa menfaati dışında kalan diğer şahıs veya malvarlığı değerlerine zarar vermemeyi ihtiva eder. Sözleşme öncesi koruma yükümlerinin ihlali, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğa sebebiyet verir.*" şeklinde karar vermiştir. Söz konusu karar için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020)

sözleşme sorumluluğu ne de haksız fiil sorumluluğu olmayıp bunlardan ayrı üçüncü bir sorumluluk çeşidi olduğu kabul edilmektedir. Güven sorumluluğu sözleşme öncesinde, sözleşme ilişkisinde ve sözleşme sonrasında geçerli olan edim yükümlülüklerinden bağımsız bir borç ilişkisidir. Culpa in contrahendo sorumluluğu ise güven sorumluluğunun sözleşme öncesindeki görünümünü oluşturmaktadır¹³³. Yukarıda da ifade edildiği üzere¹³⁴ yanılanın tazminat sorumluluğu kanunda düzenlenmiş olan bir culpa in contrahendo sorumluluğudur. Bu anlamda yanılanın tazminat sorumluluğu kanunda düzenlenmiş olan bir güven sorumluluğu olarak da kabul edilmektedir¹³⁵. Buna göre sözleşme görüşmeleri sırasında esaslı yanılmaya sebep olan yanılanın, güven ilişkisinden doğan davranış yükümlerini ihlal ederek karşı tarafın haklı güvenini zedelediği için bu nedenle ortaya çıkan zararı tazmin etmesi gerekir.

Yargıtay da culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğinin klasik sorumluluk kaynakları dışında güven sorumluluğu olduğunu kabul etmektedir. Zira Yargıtay toplumsal hayatta hızla meydana gelen değişim nedeniyle klasik sorumluluk kaynaklarının unsurlarının somut olayda bulunmasının ve uygulanmasının güçlüğü karşısında kanunda bir çözüm üretilmemesi nedeniyle doktrinin çözüm yarattığını kabul etmektedir¹³⁶.

¹³³ **Kırca**, Bilgi Verme, s. 137-138; **Demircioğlu**, s. 171 vd.; **Ergüne**, s. 48.

¹³⁴ Bu konuda bkz. yukarıda 4. Bölüm, 4.1.1.

¹³⁵ **Kırca**, Bilgi Verme, s. 122; **Çiğdem Kırca**, “Kaldırılması Gereken Bir Ayrım: Satım Sözleşmesinde Satılanın Zaptı ve Satılan Malın Ayıplı Olması Sebebiyle İstenebilecek Tazminat Açısından Yapılan Doğrudan Zarar-Dolaylı Zarar Ayrımı”, Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, s. 449.

¹³⁶ Yargıtay 22. HD. 24.12.2018 T. 2017/20191 E. 2018/2805 K. sayılı ilamında “*Toplumsal hayatın hızla gelişmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik olay ve problemlerin çözümünü, klasik borç doğurucu sorumluluk kaynakları olarak nitelendirilen, haksız fiil, sözleşme ve sebepsiz zenginleşme içerisinde bulabilme ve aynı unsurları bu yeni olay ve problemlere uygulayabilme hemen hemen imkânsız hale gelmiştir. Kanunların çözüm öngöremediği bu tip durumlara, 19. yüzyılın sonlarına doğru doktrin kayıtsız kalınamayacağını anlamış, özü ve niteliği farklı yeni hukuki müessese ve sorumluluk türlerini belirleme yoluna gitmiştir Bu yeni belirlenen sorumluluk türlerinden olan sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk, (culpa in contrahendo) genel bir ifadeyle belirtmek gerekirse, sözleşme görüşmeleri aşamasında taraflardan birinin diğerine veya onun koruması altında bulunan kişilere karşı aralarında dürüstlük kuralı (MK. m. 2) gereğince ortaya çıkan güven ilişkisinin ihlali sonucu meydana gelen sorumluluktur. Bir kişinin davranışlarıyla, başkalarında yarattığı haklı beklentiler nedeniyle bu kişiler arasında güvene dayalı bir ilişki oluşmuştur. Kendine özgü bir sorumluluk olan güven sorumluluğu, bu güven ilişkisinden kaynaklanmaktadır ve herhangi bir sözleşme ilişkisinin varlığını gerektirmediği için taraf iradesinden bağımsız yasal bir sorumluluk sebebidir. Güven sorumluluğunun pozitif hukuktaki dayanağı Türk – İsviçre Hukuku açısından Medeni Kanun’un 2. maddesi olan dürüst davranma*

Yanılma durumunda karşı tarafın güveni iki farklı şekilde korunmaktadır. İlk olarak, sözleşmenin kurulması sırasında tarafların irade açıklamasına farklı anlam yüklediği yani açıklanan iradelerin aynı ancak gerçek iradelerin farklı olması durumunda, sözleşme karşı tarafın haklı güveni doğrultusunda irade açıklamasına vermiş olduğu anlam doğrultusunda kurulmaktadır. Burada karşı tarafın güveni sözleşmenin geçerli olarak kurulmasına neden olmakta ve karşı tarafın bu sözleşmeden ifa menfaati doğmaktadır. Burada güven sorumluluğunun hukuki sonucu olarak pozitif güvenin korunması yani hukuki görünüşe güven söz konusudur. İkinci olarak ise esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulduğuna ilişkin güveni boşa çıkmakta ve bu nedenle TBK m. 35 gereğince yanılanın tazminat sorumluluğu doğmaktadır. Burada ise güven sorumluluğunun hukuki sonucu olarak negatif güvenin korunması yani fiili görüşüne güven söz konusudur¹³⁷. Yanılanın tazminat sorumluluğu bakımından dikkate alınması gereken güven sorumluluğunun hukuki sonucu, zararın tazminine ilişkin olduğundan negatif güvenin korunmasıdır. Buna göre sözleşme görüşmeleri sırasında sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına olan güvenin boşa çıkmasına kusuru ile neden olan yanılanın TBK m. 35 gereğince tazminat sorumluluğu doğmaktadır.

Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği olarak güven sorumluluğunun kabul edilmesi halinde bu sorumluluğa hangi hükümlerin uygulanması gerektiği konusunda doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Birinci

ilkesidir. Medeni Kanun'un 2. maddesinde, herkes haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken dürüstlük kuralına uygun davranmak mecburiyetini getiren kanun koyucu, açık bir şekilde doğruluk ve güven kurallarına atf yapmıştır. Ayrıca kanunun yorumlanmasında, tamamlanmasında, irade beyanlarının yorumunda, bu nedenle de hukuki işlemlerin kurulmasında ve yorumlanmasında, sözleşmelerin yeni şartlara uyarlanmasında, tamamlanmasında ve değiştirilmesinde de önemli işlevi olan doğruluk ve güven kuralları, sözleşme görüşmeleri esnasında meydana gelen culpa in contrahendo sorumluluğunun da temelini oluşturmaktadır. Culpa in contrahendo sorumluluğunun varlığından söz edebilmek için sözleşmenin tüm unsurları ile kurulmuş olmasının veya geçerli bir sözleşme olup olmadığının da bir önemi bulunmamaktadır. Bütün bu hukuki kurumların temelinde dürüstlük kuralı gereği korunması gereken ve bu yüzden yasal bir yükümlülük olarak da ortaya çıkan, kendine özgü bir sorumluluk vardır. Güven sorumluluğu edim yükümünden bağımsız yasal bir borç ilişkisine dayanır. Sorumluluğun doğması için zarar verenle zarar gören arasında asli edim yükümünün doğumunu sağlayacak bir sözleşme ilişkisinin kurulmuş olması gerekmez. Taraflardan birinin kendi davranışlarıyla diğer tarafta güven oluşturmaya, bu ikisi arasında var olan güven ilişkisinin zarar görmüş olmasından dolayı dürüstlük kuralı gereği bir sorumluluk meydana gelmektedir." Denilmekle culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği olarak güven sorumluluğu açıkça kabul edilmiştir. Bkz. Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020).

¹³⁷ **Kırca**, Bilgi Verme, s. 135-136; **Ergüne**, s. 47, dn. 149; **Kanışlı**, s. 647-648.

görüŖe göre, Türk Borçlar Kanunu sistematığından yola çıkarak burada sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiğı savunulmaktadır¹³⁸. Diğeri bir görüşe göre, sözleşme görüşmelerinde, tarafların arasında güven ilişkisinden kaynaklanan işlem teması dikkate alındığında bu ilişkiden kaynaklanan hukuki durumun sözleşmeye yakın olduğu kabul edilmekle sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiğı savunulmaktadır¹³⁹.

Sonuç olarak güven sorumluluğuna uygulanacak olan hükümlere ilişkin ileri sürülen görüşlerin hepsi sözleşme sorumluluğuna ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması gerektiğini kabul etmektedir. Bu nedenle sözleşme görüşmeleri sırasında zarar gören tarafın tazminat talebi TBK m. 146 gereğince on yıllık zamanaşımına bağlıdır. Sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin yardımcı kişi tarafından ihlal edilmesi durumunda ise sözleşme görüşmeleri sırasında yardımcı kişiyi kullananın tarafın TBK m. 116 gereğince sorumluluğı doğmaktadır. Son olarak kusuru ispat yükü ise sözleşme görüşmeleri sırasında zarar veren taraftadır. Zarar veren TBK m. 112 gereğince kusurunun olmadığı ispatlamak durumundadır.

¹³⁸ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 979.

¹³⁹ Kırca, Bilgi Verme, s. 172; Demircioğlu, s. 173-174; Ergüne, s. 127 vd.; Kanışlı, s. 648-649. YHGK. 13.2.2013 T. 2012/13-1220 E. 2013/239 K. sayılı ilamında, “Çünkü sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun sözleşme veya haksız fiil hükümlerine dayandırılması, zamanaşımı, ispat yükünün dağılımı ve yardımcı kişilerin sorumluluğı açısından önem arz etmektedir. Belirtilen bu durumlarda bir sözleşme kurulmuş veya kurulmamış ya da hükümsüz veya geçerli olmasından bağımsız olarak sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun söz konusu olması bugün ki hakim düşünceye göre artık tartışmasızdır. Yukarıda belirtildiğı üzere, borç doğurucu sorumluluk kaynakları yönünden somut olay değerlendirildiğinde; olaya “sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk” kurallarıyla bakılması gerektiğinde kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır. Gerçekte de; sözleşme bir süreçtir. Bir anda kurulup meydana gelen hukuki bir işlem değildir. Sözleşme kurulmadan önce taraflar sözleşmenin muhtevası, şartları, içerdiği hak veya yükümlülükler üzerinde görüşmeler yaparlar; bu görüşmeler kısa veya uzun sürebilir. Görüşmelerin başlamasıyla görüşmeciler arasında hukuki bir ilişki kurulur...O halde, sözleşme görüşmelerinden kaynaklanan uyumsuzluğun; haksız fiil kurallarına göre değil sözleşme hukuku çerçevesinde çözümlenmesi gerektiğı kuşkusuzdur.” denilmektedir. Söz konusu karar için bkz. Kanışlı, s. 649, dn. 1669. Yargıtay 13. HD. 11.6.2016 T. 2015/10155 E. 2015/19267 K. sayılı ilam “Diğeri taraftan taraflar arasında bir hukuki ilişki söz konusu olduğunda, bunun ihlalinin haksız fiil olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü haksız fiilde, zarar verici davranışın işlendiğı aşamada taraflar arasında daha önce kurulmuş bir hukuki ilişki yoktur. Bu sebeple sözleşme görüşmelerindeki bir yüküm ihlali haksız fiil olarak nitelendirilemez. Sözleşme görüşmeleri ile ortaya çıkan güven ilişkisinin ihlaline kıyasen sözleşme hükümlerinin uygulanması daha uygun olacaktır”, Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020).

4.1.2.4. Görüşlerin değerlendirilmesi ve sonuç

Culpa in contrahendo sorumluluğunun dolayısıyla yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin görüşlerin değerlendirilmesine geçmeden önce güven sorumluluğuna ilişkin görüşün üstün tutulması gereken görüş olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bu nedenle sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun hukuki niteliğine ilişkin görüşler bu bölümde değerlendirilerek güven sorumluluğunun benimsenme nedeni ifade edilecektir.

4.1.2.4.1. Sözleşme görüşüne ilişkin değerlendirme ve sonuç

Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğinin sözleşme olduğunu varsayan sözleşme görüşü, taraf yükümlerin kaynağı konusunda kendi içerisinde farklı görüşler barındırmaktadır. Bunlardan kurulacak sözleşme görüşü içerisinde, tarafların kurmayı amaçladığı sözleşmenin, ileride geçerli olarak kurulamaması halinde sözleşme görüşünün kabul edilebileceğini savunan görüşün kabul edilmesi mümkün değildir. Zira esaslı yanılma nedeniyle yanılanın iptal hakkını kullanması sonucunda sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz olmaktadır. Bu nedenle esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği olarak kurulacak sözleşme görüşünün kabul edilmesi geçersiz olan bir sözleşmeden sorumluluk doğması anlamına geleceğinden yerinde olmayacaktır¹⁴⁰.

Yine kurulacak sözleşme görüşü içerisinde, tarafların kurmayı amaçladığı sözleşmenin, ileride geçerli olması halinde sözleşme görüşünün kabul edilebileceğini savunan görüşün, kabul edilmesi de mümkün değildir. Zira bu görüş geçerli bir sözleşmenin olmadığı durumda culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği olarak sözleşme görüşünü açıklamak konusunda yetersiz kalmaktadır. Yine sözleşme görüşmeleri sırasında tarafların dahi bilmedikleri bir nedenle sözleşme geçersiz kalabileceğinden bu görüşün savunulması yerinde olmayacaktır¹⁴¹.

¹⁴⁰ İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1003; Ulsan, s. 288; Demircioğlu, s. 87-88.

¹⁴¹ Ulsan, s. 307; Baygın, s. 349; Demircioğlu, s. 79-81.

Sözleşme görüşü içerisinde taraf yükümlülüklerinin kaynağını tarafların kurmayı amaçladığı sözleşmeden bağımsız tek taraflı bir hukuki işlem olarak varsayan bağımsız sözleşme görüşünün, sözleşme görüşmelerindeki taraf yükümlerinin kaynağının neden tek taraflı bir hukuki işlem olduğunu açıklayamaması nedeniyle kabul edilmesi mümkün değildir¹⁴².

Sözleşme görüşü içerisinde taraf yükümlerinin kaynağını tarafların sözleşme kurma iradelerinden değil sözleşme görüşmelerine katılma iradelerinden doğan bir sözleşme olarak varsayan bağımsız sözleşme görüşünün ise farazi iradelerin dikkate alınması sonucu örtülü bir sözleşmenin kurulduğunu iddia etmesi nedeniyle kabul edilebilir değildir. Zira TBK m. 1'de sözleşmenin kurulabilmesi için karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının bulunması gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme karşısında sözleşmenin farazi iradelerle kurulduğu varsayımı tarafların iradeleri olmaksızın bir sözleşmenin kurulduğu anlamına gelecektir. Bu durum ise irade özerkliği ilkesine aykırı bir kabul olacaktır¹⁴³.

Sözleşme görüşü içerisinde taraf yükümlülüklerinin kaynağını sosyal temastan doğan fiili bir sözleşme olarak kabul eden bağımsız sözleşme görüşünün yanılanın tazminat sorumluluğu açısından kabul edilmesi mümkün değildir. Zira burada tarafların herhangi bir hazırlık yapmadan, görüşmeye girmeden fiili bir borç ilişkisinden doğan bir sözleşmenin kurulduğu kabul edilmektedir. Ancak yanılanın tazminat sorumluluğunda her ne kadar sözleşme esaslı yanılma nedeniyle iptal edilse de taraflar bir sözleşmenin kurulması için irade açıklamasında bulunmuş, bu sözleşmenin kurulması için hazırlık yapmış ve görüşmeye girmişlerdir. Bu nedenle yanılanın tazminat sorumluluğunu fiili bir sözleşmeye dayandırmak yerinde olmayacaktır¹⁴⁴.

Açıklamış olduğumuz nedenlerle ve esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda sözleşmenin kurulduğu andan itibaren geçersiz olması nedeniyle yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğinin sözleşme sorumluluğu olarak

¹⁴² İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1010; Ergüne, s. 99; Ulsan, s. 309.

¹⁴³ İnan, Culpa in Contrahendo, s. 1007; Ergüne, s. 100; Yalman, s. 76; Demircioğlu, s. 88.

¹⁴⁴ Ulsan, s. 291; Ilgın, s. 57.

kabul edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

4.1.2.4.2. Haksız fiil görüşüne ilişkin değerlendirme ve sonuç

Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliğinin haksız fiil olduğunu savunan haksız fiil görüşü, bu sorumluluğa ilişkin hukuka aykırılık unsurunun hangi hukuki işleme dayandığı noktasında kendi içerisinde farklı görüşler barındırmaktadır. Bu görüşlerin tamamı hukuka aykırılığın belirlenmesinde ortaya çıkan zarar türünün belirlenmesinde herhangi bir ayrıma gitmeden yani saf malvarlığı zararı olsa dahi özel koruma normunun varlığını aramadan haksız fiil sorumluluğu kapsamında değerlendirme yapmaktadır. Ancak mutlak hak dışında kalan diğer menfaatlerin ihlal edilmesi sonucu ortaya çıkan saf malvarlığı zararının doğması durumunda, hukuka aykırı davranış sonucu korunan menfaatin, yazılı özel koruma normunun ihlalini oluşturup oluşturmadığının araştırılması gerekir. Menfaati koruyan özel koruma normunun bulunmaması durumunda ise hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmediğinden haksız fiil sorumluluğu doğmamaktadır¹⁴⁵.

Bu doğrultuda inceleme yapıldığında; yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında tazmin edilmesi gereken zarar türü aşağıda ayrıntılı olarak inceleneceği üzere¹⁴⁶ menfi ve müspet zararın kapsamında bulunan fiili zarar veya yoksun kalınan kar kalemlerinden oluşmakta olan saf malvarlığı zararlarıdır. Yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamındaki zarar türünün saf malvarlığı zararı olması nedeniyle karşı tarafı koruyan özel koruma normunun bulunup bulunmadığının belirlenmesi gerekir. Bu anlamda yanılanın tazminat sorumluluğunu düzenleyen TBK m. 35 hükmünün ise özel koruma normu olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Zira TBK m. 35 hükmü herkese karşı sorumluluk alanında doğan özel koruma olamayıp ayrıca yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için özel koruma normu olduğu kabul edilebilecek olan TBK m. 35'in ihlali değil TBK m. 35'de düzenlenen şartların gerçekleşmesi aranmaktadır¹⁴⁷. Bu nedenle haksız fiil görüş haksız fiil sorumluluğuna ilişkin ileri sürülen görüşlerin, sübjektif hukuka aykırılık teorisinin sonuçlarını

¹⁴⁵ Demircioğlu, s. 88; Ilgın, s. 42-43.

¹⁴⁶ Bu konuda bkz. aşağıda 5. Bölüm, 5.1.1.

¹⁴⁷ Ilgın, s. 44-46.

doğurması¹⁴⁸ ve objektif hukuka aykırılık teorisi anlamında özel bir koruma normunun ihlalinin gerçekleşmemesi nedeniyle kabul edilmesi mümkün değildir. Ayrıca bu görüşlerin sözleşme sorumluluğu olmayan her durumda haksız fiil sorumluluğu olduğunu kabul etmesi nedeniyle de kabul edilmesi mümkün değildir¹⁴⁹.

4.1.2.4.3. Güven sorumluluğuna ilişkin değerlendirme ve sonuç

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda taraflar arasında edim yükümü doğuran sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz olmaktadır. Söz konusu sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersizde olsa da güven sorumluluğuna göre taraflar arasında temelini TMK m. 2'den alan edim yükümlülüklerinden bağımsız bir borç ilişkisi kurulduğu kabul edilmektedir. Zira TBK m. 35'de yanılanın tazminat sorumluluğu düzenlenmek suretiyle her ne kadar esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz de olsa karşı tarafın malvarlığının koruma yükümünün ihlal edildiği kabul edilmiştir. Buna göre tarafların kurmuş olduğu asıl sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda yanılanın karşı tarafın malvarlığını koruma yükümünü ihlal etmesi nedeniyle tazminat sorumluluğu doğmaktadır. Bu durum edim yükümlerinden bağımsız bir borç ilişkisinin kurulduğu anlamına gelmektedir. Yanılan her ne kadar kendisine kanun tarafından verilmiş olan iptal hakkını kullansa da bu davranışıyla karşı tarafın güveninin boşa çıkmasına neden olmaktadır. Yukarıda da açıklandığı üzere¹⁵⁰ güven sorumluluğunun temelini karşı tarafın güveninin zedelenmesi oluşturmaktadır.

Aşağıda görüleceği üzere¹⁵¹ yanılanın tazminat sorumluluğunun şartlarından biri de karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmamasıdır. Karşı tarafın iyiniyetli olması şeklinde de ifade edilen bu şart, karşı tarafın sözleşmenin geçerliliğine ilişkin haklı güveninin bir sonucudur. Zira güven sorumluluğunun doğabilmesi için de zarar görenin haklı güveninden bahsedilmesi gerekir. Yine güven

¹⁴⁸ Demircioğlu, s. 106.

¹⁴⁹ Demircioğlu, s. 99.

¹⁵⁰ Bu konuda ayrıca bkz. yukarıda 4. Bölüm, 4.1.2.3.

¹⁵¹ Bu konuda ayrıca bkz. aşağıda 4. Bölüm, 4.2.3.

sorumluluğunda da tazminatın doğabilmesi için yanılanın tazminat sorumluluğunda olduğu gibi zarar verenin kusurlu olması gerekmekte olup kural olarak zarar görenin menfi zararları tazmin edilmektedir¹⁵².

Kanaatimizce culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği haksız fiil sorumluluğu veya sözleşme sorumluluğundan bağımsız ayrı bir sorumluluk türü olan güven sorumluluğudur. Burada sözleşme görüşmelerinde tarafların arasındaki güven ilişkisi dikkate alındığında tarafların arasındaki ilişkinin sözleşme ilişkisine yakın olduğu kabul edilebilir. Bu anlamda yukarıda da açıklandığı üzere culpa in contrahendo sorumluluğuna sözleşme sorumluluğuna ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması yerinde olacaktır.

Güven sorumluluğuna sözleşme sorumluluğuna ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması nedeniyle bu sorumluluğun sözleşme veya haksız fiil sorumluluğundan bağımsız bir sorumluluk türü olarak kabul etmenin pratik bir önemi bulunmadığı savunulmaktadır¹⁵³. Ancak bu düşünceye katılmamız mümkün değildir. Güven sorumluluğu güven ilişkisi doğrultusunda kurulmakta olan edim yükümlerinden bağımsız bir borç ilişkisini ifade etmekte olup yalnızca güven düşüncesinin ihlali nedeniyle sorumluluk doğmaktadır. Güven düşüncesinin sözleşme sorumluluğunda veya haksız fiil sorumluluğunda bulunmadığı pek çok durum söz konusu olabilmektedir¹⁵⁴.

Güven sorumluluğunun ayrı bir sorumluluk türü olarak kabul edilmesi kanunda düzenlenmemiş diğer güven sorumluluğu hallerinde de hakkaniyete uygun olan hükümlerin uygulanmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğinin güven sorumluluğu olduğunun kabulüyle kanunda düzenlenmemiş diğer güven sorumluluğu hallerine de yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümlerin uygulanması sağlanacaktır. Örneğin; güven sorumluluğu kapsamında tazmin edilecek olan zarar kural olarak menfi zarar olmakla

¹⁵² Güven sorumluluğunun şartları hakkında detaylı bilgi için bkz. **Kırca**, Bilgi Verme, s. 188 vd.; **Demircioğlu**, s. 246 vd.; **Yalman**, s. 84 vd.; **İlgin**, s. 59 vd.

¹⁵³ **Demircioğlu**, s. 174.

¹⁵⁴ **Kırca**, Bilgi Verme, s. 126.

istisnai olarak müspet zarar olacaktır¹⁵⁵.

4.1.3. Culpa in contrahendo sorumluluğu doğrultusunda uygulanacak hükümler

Yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğini açıklayan görüşlerin yanılanın tazminat sorumluluğuna uygulanacak zamanaşımı, yardımcı kişilerden sorumluluk ve ispat yüküne ilişkin hükümlerin belirlenmesinde önem arz ettiğini daha önce belirtmiştik. Çalışmada, culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği olarak güven sorumluluğunun benimsenmiş olması nedeniyle bu sorumluluğa sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği kabul edilmiştir. Bu doğrultuda yanılanın tazminat sorumluluğuna uygulanacak zamanaşımı, yardımcı kişilerden sorumluluk ve ispat yüküne ilişkin hükümlerin incelenmesi gerekir.

4.1.3.1. Zamanaşımı

Zamanaşımı, borcu gerçek anlamda sona erdirmemekle birlikte borcun talep edilmesini önleme hakkı vermektedir. Borçlu istemediği takdirde alacaklının borcu dava veya icra yoluyla takip ve tahsil etme imkânı bulunmamaktadır. Hukuk düzenleri tarafından zamanaşımı çeşitli nedenler dolayısıyla kabul edilmektedir. Bunlardan temel olanları; uzun bir zaman boyunca alacağıyla ilgilenmeyen alacaklının toplum düzeni ve hukuksal barış gereğince borç ilişkisini devam ettirmemesi, kamu güvenliği gereği mahkeme ve icra organlarının eski sorunlarla uğraşmasının önüne geçilmesi şeklindedir. Zira eski bir alacağa ilişkin ispat araçlarının kaybolma ve yok olma tehlikesi karşısında delillerin toplanma güçlüğü ve haklı veya haksızın ayırt edilememesi tehlikesi bulunmaktadır¹⁵⁶.

TBK m. 161'de zamanaşımın hâkim tarafından resen dikkate alınmayacağı hükme bağlanmış olduğundan zamanaşımı borçlu tarafından ileri sürülmesi gereken

¹⁵⁵ İlgin, s. 81-82. “Culpa in contrahendo sorumluluğunda esas olarak tazmin menfi zarar hesabına göre yapılacaktır da, hakkaniyet gerektiği takdirde hâkim zarar gören lehine daha fazla tazminata ve hatta müspet zararın tazminine de hükmedebilecektir.”, Yargıtay 8. HD. 23.9.2014 T. 2014/18173 E. 2014/16767 K. sayılı ilamı, Yargıtay Karar Arama, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020).

¹⁵⁶ Eren, s. 1311-1312; Kılıçoğlu, s. 1000-1101. Zamanaşımı hakkında detaylı bilgi için bkz. Erdem.

bir def'idir¹⁵⁷. Zamanaşımı süreleri kanunda düzenlenmiş olan sorumluluk türlerine göre farklılık göstermektedir. Haksız fiil sorumluluğu uygulanacak zamanaşımı süresi TBK m. 72 gereği iki ve on yıldır. Sözleşme sorumluluğuna uygulanacak zamanaşımı süresi ise TBK m. 146 gereği on yıldır. Ayrıca TBK m. 148'de sürelerin değiştirilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Yanılanın tazminat sorumluluğuna uygulanacak zamanaşımı süresi hakkında TBK m. 35'de herhangi bir düzenleme bulunmadığında sorumluluğun hukuki niteliği ve yukarıda açıklanmış olan zamanaşımı süreleri dikkate alınmak suretiyle uygulanacak zamanaşımı süresi belirlenecektir. Çalışmada yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği olarak güven sorumluluğu kabul edilmiş olduğundan yanılanın tazminat sorumluluğuna TBK m. 146 gereğince on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerekmektedir¹⁵⁸.

Zamanaşımı süresi, TBK m. 149 gereğince alacağın muaccel olmasıyla yanılanın tazminat sorumluluğunda ise esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edildiği andan itibaren başlamaktadır. Diğer bir ifadeyle esaslı yanılmaya düşen yanılanın iptal açıklamasının karşı tarafın hâkimiyet alanına girmesiyle birlikte sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz olacak ve yanılanın tazminat sorumluluğu için on yıllık zamanaşımı süresi başlayacaktır¹⁵⁹.

4.1.3.2. Yardımcı kişilerden sorumluluk

Yardımcı kişilerden sorumluluk hakkında culpa in contrahendo sorumluluğuna sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması nedeniyle TBK m. 116 uygulanacaktır. Buna göre sözleşme görüşmelerindeki yükümlerin yardımcı kişi tarafından ihlal

¹⁵⁷ Eren, s. 1327; Kılıçoğlu, s. 1134.

¹⁵⁸ Kırca, Bilgi Verme, s. 211; Demircioğlu, s. 277-278; Ergüne, s. 142 vd.; Ilgın, s. 153; Yalman, s. 119 vd.; Kanışlı, s. 656; Baygın, s. 357-358. Yargıtay 11. HD. 5.7.2018 T. 2017/1041 E. 2018/5002 K. sayılı ilamında "uyuşmazlıkta davalıların sorumluluğun "culpa in contrahendo" sorumluluğu, bu halde zamanaşımı süresi de TBK 146 maddesi gereğince 10 yıl olduğundan" denilmektedir. Bkz. Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020). İsviçre Federal Mahkemesinin culpa in contrahendo sorumluluğu kapsamında tazmin edilecek olan zararlara haksız fiil zamanaşımı süresini uygulanması yönünde karar verdiği ve söz konusu kararlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Kanışlı, s. 657, dn, 1658; Ergüne, s. 107, dn. 118.

¹⁵⁹ Ergüne, s. 145-146; Demircioğlu, s. 271-272; Erdem, s. 164; Kanışlı, s. 656.

edilmesi durumunda sözleşme görüşmeleri sırasında yardımcı kişiyi kullananın tarafın TBK m. 116 gereğince sorumluluğu doğmaktadır. Burada yardımcı kişiyi kullananın, yardımcı kişinin davranışlarından dolayı kusursuz sorumluluğu bulunmaktadır. Buna göre çalışma konumuz açısından yanılanın, kusuru bulunmasa da yardımcı kişinin davranışlarından dolayı tazminat sorumluluğu doğabilmektedir. Örneğin; sözleşmenin kurulması sırasında, görüşme yardımcısının, yanılanın iradesini yanlış açıklaması durumunda, yanılan sözleşmeyi esaslı yanılma nedeniyle iptal ederse karşı tarafın zararlarını TBK m. 116 gereğince tazmin etmek zorundadır¹⁶⁰.

4.1.3.3. İspat yükü

Son olarak culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği olarak benimsediğimiz görüş doğrultusunda yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin ispat yüküne sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir. Bu anlamda ispat yükü TBK m. 112 gereğince belirlenecektir. Buna göre esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda zarara uğrayan karşı tarafın, yanılanın sözleşme görüşmeleri sırasında sözleşmenin iptal edilmesine yol açtığını, bu nedenle uğramış olduğu zararı ve zarar ile sözleşmenin esaslı yanılma nedeniyle iptali arasında uygun illiyet bağının bulunduğunu ispatlaması gerekecektir. Karşı tarafın bunları ispatlaması durumunda yanılanın esaslı yanılmaya düşmekte kusurlu olduğu zaten anlaşılmaktadır. Bu takdirde esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesine neden olan yanılanın, yanılmada kusurunun bulunmadığını veya karşı tarafın iyiniyetli olmadığını ispat etmesi gerekecektir¹⁶¹.

Buna göre esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşme gereğince tazminat talebinde bulunan karşı tarafının TBK m. 50/1 gereğince zararın varlığını ve miktarını ispat etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak zararın varlığının ve miktarının ispat edilmesindeki güçlük nedeniyle karşı tarafın ispat yükünün kolaylaştırılması gerektiği kabul edilmektedir. Buna göre zararın ispatının zor olduğu durumlarda yine uğranılan zararın miktarının ispat yükünün kolaylaştırılması adına hâkimin TBK m. 50/2

¹⁶⁰ Kırca, Bilgi Verme, s. 209; Ergüne, s. 131 vd.; Yalman, s. 109 vd.; Kanışlı, s. 657.

¹⁶¹ Kırca, Bilgi Verme, s. 209-211; Ergüne, s. 130-131; Yalman, s. 107-108; Kanışlı, s. 657-658; Demircioğlu, s. 278-280; Ilgın, s. 150-151.

gereğince zararın varlığını ve miktarını olayların akışı doğrultusunda hakkaniyete uygun bir şekilde belirlemesi gerektiği kabul edilmektedir¹⁶².

İllyet bağının ispatı konusuna değinilmesi gereken konu ise uygun illiyet bağının ispatının zor olması nedeniyle ispat yükünün kolaylaştırılması gerektiğidir. Bu doğrultuda karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına olan güveninin somut bir şekilde görülmesi nedeniyle karşı taraf lehine karine tanınması gerektiği kabul edilmektedir. Zira esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmenin kurulduğu andan itibaren geçersiz olması durumunda tarafların başlangıçta geçerli bir sözleşme kurmuş olması tarafların sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına olan güvenini göstermektedir¹⁶³.

4.2. Yanılanın Tazminat Sorumluluğunun Şartları

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmiş olması, yanılan tarafın kusurlu olması, karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması, karşı tarafın zarara uğraması ve illiyet bağı şartlarının gerçekleşmiş olması gerekir.

4.2.1. Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmiş olması

Yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için öncelikle sözleşmenin esaslı yanılma nedeniyle iptal edilmiş olması gerekir. TBK m. 35’de yer alan “*sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı*” ifadesinden yanılanın tazminat sorumluluğundan bahsedebilmek için öncelikle sözleşmenin esaslı yanılma nedeniyle iptal edilerek hükümsüz kalması gerektiği anlaşılmaktadır¹⁶⁴.

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi şartının gerçekleşmesi için üç unsurun bulunması gerekir. İlk olarak taraflar arasında başlangıçtan itibaren geçerli

¹⁶² Ergüne, s. 321; Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 253; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 865-866; Yalman, s. 129; Ilgın, s. 148.

¹⁶³ Ergüne, s. 130; Ilgın, s. 150-151; Demircioğlu, s. 256; Yalman, s. 108;

¹⁶⁴ Kılıçoğlu, s. 272.

olarak kurulmuş bir sözleşme bulunması, ikinci olarak bu sözleşmenin kurulması sırasında taraflar birinin esaslı yanılması, son olarak ise esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin yanılan tarafından iptal edilmesi gerekir. Bu üç unsurunda bulunması durumunda esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesiyle birlikte sözleşme hükümsüz kalmaktadır¹⁶⁵.

4.2.2. Yanılanın kusurlu olması

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için yanılanın yanılmada kusurlu olması gerekir. TBK m. 35’de yer alan “*yanılan, yanılmasında kusurlu ise*” ifadesinden de anlaşıldığı üzere yanılanın tazminat sorumluluğu kusur sorumluluğu olup kusursuz sorumluluk söz konusu değildir. Yanılanın kusurunun bulunmadığı durumda ise tazminat sorumluluğu doğmayacak olup yanılanın kusurunun bulunmadığını ispat etmesi gerekecektir¹⁶⁶. Yanılanın kusurundan ne anlaşılması gerektiğine açıklık getirilmesi amacıyla bu başlık altında öncelikle genel olarak kusur kavramından daha sonra yanılanın kusuru ve karşı tarafın kusuru kavramlarından bahsedilecektir.

4.2.2.1. Genel olarak kusur

Kusur kavramı TBK’da tanımlanmamış olup bu kavramdan ne anlaşılması gerektiği doktrin tarafından belirlenmiştir. Buna göre hukuk düzeni tarafından uygun bulunmayan davranış biçimine kusur denilmektedir. Hukuk düzeninden anlaşılması gereken toplum düzenidir. Zira toplum içerisinde yaşayan insanların belirli bir özen ve çabadan oluşan ortalama bir davranışı göstermesi toplum düzenini oluşturmaktadır. İşte bu ortalama davranışın gösterilmemesi ve bu davranışa aykırı bir davranış biçiminin gösterilmesi kusur olarak nitelendirilmektedir¹⁶⁷.

¹⁶⁵ İlgin, s. 84.

¹⁶⁶ Kılıçoğlu, s. 272; Eren, s. 412; Nomer, Borçlar Hukuku, N. 62; Demircioğlu, s. 216; Kurşat, Hile, s. 145. Kusurun ispatı hakkında detaylı bilgi için bkz. yukarıda 4. Bölüm, 4.1.3.3.

¹⁶⁷ Kusurun farklı tanımları için bkz. Haluk Tandoğan, Türk Mesuliyet Hukuku, 1961 Yılı Birinci Basıdan Tıpkı Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 45; Eren, s. 594-595; Tunçomağ, s. 439; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 492; Kılıçoğlu, s. 413; Antalya, s. 416.

Kusuru sübjektif ve objektif değerlendiren iki teori bulunmaktadır. Sübjektif teoriye göre kusur, hukuka aykırı davranışla değil zarar veren kişinin iradesiyle ilgilidir. Bu nedenle kusur zarar veren kişideki irade zayıflığı veya irade eksikliğidir. Burada zarar veren kişinin özellikleri ve kişisel yetenekleri göz önünde bulundurmak suretiyle değerlendirme yapılmaktadır. Objektif teoriye göre kusur, zarar veren kişinin özelliklerine ve yeteneklerine göre değil objektif bir kişiye göre değerlendirilmelidir. Buna göre zarar veren kişi ile aynı şartlarda bulunan makul, orta zekâlı ve dürüst bir kişinin değerlendirilmesi gerekir. Zira zarar veren kişinin davranışları bu objektif kişiden ayrılıyorsa kusurun varlığından söz edilir¹⁶⁸.

Sorumluluk hukuku açısından kusur kast ve ihmâl olmak üzere ikiye ayrılır. Hukuka veya borca aykırı sonucun bilerek ve istenerek hareket edilmesi durumunda kast söz konusu olmaktadır. Hukuka veya borca aykırı sonucun istenmemesine rağmen bu sonucun oluşmaması için gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi durumunda ise ihmâl söz konusu olmaktadır. Makul ve orta zekâlı her kişinin en basit dikkat ve özeni göstermemesi durumunda ağır ihmâl, dikkatli ve özenli her kişinin gerekli dikkat ve özeni göstermemesi durumunda ise hafif ihmâl söz konusu olmaktadır¹⁶⁹.

Kusur değerlendirilmesinde etkili olan objektif teori ihmâlin değerlendirilmesinde de söz konusudur. Her ne kadar ihmâl kavramı objektifleştirilmişse de ihmâl türünü belirleyen dikkat ve özenin belirlenmesinde somut olayın özellikleri, zarar verenin yaşı, cinsiyeti, mesleki durumu ve eğitim durumu dikkate alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, burada yalnızca makul ve orta zekâlı örnek kişinin davranışı değil aynı zamanda somut olayın ve zarar verenin özellikleri de dikkate alınmaktadır¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Eren, s. 595.

¹⁶⁹ Kılıçoğlu, s. 415; Eren, s. 599 vd.; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 493-494; Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 46; Ilgın, s. 118. İhmâl türünün belirlenmesinin tazminat miktarının belirlenmesinde diğer unsurlarla birlikte önem arz ettiği hakkında detaylı bilgi için bkz. Kanışlı, s. 650.

¹⁷⁰ Eren, s. 602; Kılıçoğlu, s. 416; Ilgın, s. 118-119.

Kast ve ağır ihmal durumunda ağır kusur söz konusuysen hafif ihmal durumunda hafif kusur söz konusu olmaktadır. Bu ayrım tazminatın miktarının belirlenmesinde önem arz etmektedir¹⁷¹.

4.2.2.2. Yanılanın kusuru

Hemen yukarıda belirtildiği üzere yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için kusurlu olması gerekir. Yanılmanın doğası gereği kasten yanılmadan bahsedilemeyeceği için burada kusurun türü ihmaldir¹⁷².

TBK m. 35’de yanılanın kusurunun aranmasından da anlaşılacağı üzere kusur olmadan da yanılma mümkündür. Yanılma genel olarak yanılanın kusurundan kaynaklanmaktadır. Ancak istisnai olarak yanılanın kusursuz olması da mümkündür. Özellikle beyan yanılmasında kural olarak yanılanın kusurlu olabileceği kabul edilirken temel yanılmasında yanılanın kusursuz olabileceği kabul edilmektedir. Zira yanılan iradesinin beyanı sırasında gerekli dikkat ve özeni gösterseydi karşı taraf gerçek iradesini anlayabilirdi. Ancak temel yanılması için aynı durum söz konusu değildir. Özellikle yanılanın karşı tarafın vermiş olduğu bilgilere güvenerek iradesini oluşturduğu durumlarda kusurundan bahsedilemeyecektir¹⁷³.

Yine sözleşmenin kurulması sırasında mevzuat veya yönetmeliklerde olmayan bir durumun sözleşmenin kurulmasından sonra gündeme gelmesinde de aynı durum söz konusu olmaktadır. Örneğin; inşaat yapmak için satın alınan arsanın, satın alındıktan sonra inşaat izninin yasaklanması durumunda yanılanın kusuru bulunmamaktadır¹⁷⁴. Ayrıca belirtmek gerekir ki sözleşmenin karşı tarafının araştırma yapması gereken durumlarda yanılanın kusurundan bahsedilemeyeceği kabul

¹⁷¹ Kılıçoğlu, s. 827, Eren, s. 1091.

¹⁷² Eren, s. 412; Kanışlı, s. 650. Bilerek ve İstenerak yanılmaya düşülmesi durumunda zihni kayıtların söz konusu olacağı hakkında detaylı bilgi için bkz. Akyol, Borçlar Hukuku, s. 255.

¹⁷³ Eren, s. 412; Kılıçoğlu, s. 272; Kanışlı, s. 651; Ilgın, s. 120. İsviçre Federal Mahkemesi BGE 113 II 25 sayılı kararında, kiraya verenin, kira konusu dairenin büyüklüğü konusunda gazeteye vermiş olduğu yanlış ilan doğrultusunda evi kiralayan kiracının, kiraya verene güvenmekte haklı olduğunu ve bu nedenle yanılmada bir kusurunun bulunmadığına karar vermiştir. Söz konusu karar için bkz. Kanışlı, s. 652, dn. 1676’den naklen.

¹⁷⁴ Benzer örnek için bkz. Kılıçoğlu, s. 272.

edilmektedir¹⁷⁵.

Yanılanın tazminat sorumluluğunda, yanılanın yalnızca sözleşmenin kurulması sırasındaki kusuru değil sözleşmenin iptaline kadar olan süreç boyunca kusurlu davranışları önem arz etmektedir. Bu duruma örnek olarak yanılanın yanılmayı öğrenmesine rağmen bir yıllık hak düşürücü süre boyunca iptal açıklamasını yapmayı geciktirmesi gösterilebilir. Taraflar arasında culpa in contrahendo sorumluluğuna dayanan borç ilişkisinin yalnızca sözleşmenin kurulması sırasında değil sözleşmenin iptal edilmesine kadar olan süreçte de devam etmesi nedeniyle iptal açıklamasını bilerek geciktiren yanılanın bu nedenle vermiş olduğu zarardan da sorumlu olması gerekir. Burada yanılanın iptal açıklamasını geciktirilmesinin nedeninin piyasada meydana gelen fiyat dalgalanmalarının takip edilerek bundan bir çıkar sağlamak olduğu durumda karşı tarafın menfaatinin tazminat sorumluluğuna gerek kalmadan TBK m. 34/1 dürüstlük kuralı gereğince korunacağı kabul edilmektedir. Bu durumda yanılan sözleşmeyi dürüstlük kuralı gereğince iptal edemeyeceğinden karşı tarafın da sözleşmenin iptali dolayısıyla tazminat talebi doğamayacaktır. Ancak yanılanın sözleşmeyi iptal edebildiği durumlarda yanılanın iptal açıklamasını yapmayı geciktirmesi karşısında yanılanın kusurundan bahsedilebilecek olup bu geciktirme nedeniyle doğan zararlarında tazmini söz konusu olabilecektir¹⁷⁶.

Yanılanın kusuruna ilişkin değinilmesi gereken başka bir husus ise hâkimin yanılanın kusurunun bulunup bulunmadığını sıkı bir şekilde değerlendirmesi gerektiğidir. Hâkimin burada yanılanın kusurunun bulunmadığına ilişkin savunmasını hemen dikkate almayarak sıkı bir incelemeden geçirmesi gerektiği kabul edilmektedir¹⁷⁷.

Alman hukukunda BGB § 122/1 gereğince yanılanın kusursuz sorumluluğu bulunmaktadır. Buna göre yanılanın gerek kusurlu gerek kusursuz olduğu tüm

¹⁷⁵ **Ilgin**, s. 121. İsviçre Federal Mahkemesi BGE 80 II, 152,159 sayılı kararında satım sözleşmesinin kurulması sırasındaki yanılma nedeniyle yanılanın sözleşmeyi iptal etmesi karşısında karşı tarafın araştırma yapmadan ve avukat tutmadan karşı tarafa ve tapu müdürlüğüne güvenmesi durumunda yanılanın tazminat sorumluluğunun doğmadığına hükmetmiştir. Söz konusu karar için bkz. **Ilgin**, s. 121'den naklen. Aynı yönde bkz. BGE 113 II, 25, 29 f, **Ilgin**, s. 121'den naklen.

¹⁷⁶ **Kanışlı**, s. 652-653.

¹⁷⁷ **Kanışlı**, s. 653; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 444.

durumlarda yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesinden doğan karşı tarafın zararını karşılaması gerekir¹⁷⁸. Türk hukukunda, yanılma kurumu bir kusur sorumluluğudur. Bir görüşe göre kusur sorumluluğu yanılanı fazlaca korumaktadır bu nedenle kusursuz sorumluluğun benimsenmesi gerekir¹⁷⁹. Kanaatimizce kusur sorumluluğu yanılanı yeteri kadar korumaktadır.

4.2.2.3. Karşı tarafın kusuru

TBK m. 35’de göre sözleşmenin karşı tarafının kusuruna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak doktrinde yanılanın tazminat sorumluluğunun ayrı bir şartı olan ve TBK m. 35/1 c. 2’de hükme bağlanan karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmamasına ilişkin düzenlemenin¹⁸⁰ karşı tarafının kusuruna bağlanan hukuki sonuç olduğu kabul edilmektedir. Burada karşı tarafın yanılmayı bildiği durumda kast ve ağır ihmalinin bulunduğu, bilebilecek durumda olmadığı durumda ise hafif ihmalinin bulunduğu kabul edilmektedir¹⁸¹.

Zarar görenin kusuruna ilişkin TBK m. 52 düzenlemesi bulunmaktadır. Söz konusu düzenleme haksız fiil sorumluluğu içerisinde yer almaktadır. Ancak TBK m. 114/2’de haksız fiil sorumluluğuna ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla sözleşme sorumluluğuna uygulanabileceği düzenlenmiş olduğundan TBK m. 52 hükmü sözleşme sorumluluğuna uygulanabilmektedir. TBK m. 52/1’de zarar görenin zararı doğuran fiile razı olması veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş olması ya da tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırması durumunda hâkimin takdir yetkisini kullanmak suretiyle tazminatı indirebileceği veya kaldıracabileceği düzenlenmiştir. TBK m. 52/1 hükmünün karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilmesi gerektiği yani kusurunun bulunduğu durumlarda da uygulanarak yanılanın tazminat sorumluluğunda dikkate alınıp alınmayacağı tartışmalıdır¹⁸².

¹⁷⁸ **Kanışlı**, s. 653, dn. 1679’ dan naklen.

¹⁷⁹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 116.

¹⁸⁰ Bu konuda bkz. aşağıda 4. Bölüm, 4.2.3.

¹⁸¹ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 130; **Akyol**, Borçlar Hukuku, s. 256; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 440; **İlgin**, s. 122; **Esener**, s. 144; **Kılıçoğlu**, s. 273-274; **Ergüne**, s. 160.

¹⁸² **İlgin**, s. 122.

Doktrinde bir görüşe göre yanılanın tazminat sorumluluğunda TBK m. 35/1 c.2 hükmü karşısında TBK m. 52/1'in uygulanması mümkün değildir. TBK m. 35/1 c. 2 'de karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu durumda tazminat isteyemeyeceği hükme bağlanmış olup bu konuda hâkime herhangi bir takdir yetkisi verilmemiştir. Burada her ne kadar yanılan kendi kusuru nedeniyle yanılmaya düşmüş ve sözleşmeyi iptal etmişse de karşı tarafın kusurunun bulunduğu durumda yanılanın yine de hukuk düzeni tarafından korunduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle TBK m. 35/1 c.2 hükmü gereğince karşı tarafın kusuru yanılanın tazminat sorumluluğunun doğumunu engellemektedir¹⁸³. İsviçre Federal Mahkemesi 1943 tarihli eski bir kararında bu görüşü benimsemiştir¹⁸⁴.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise TBK m. 35/1 c.2 lafzına rağmen karşı tarafın da kusurunun bulunduğu hallerde TBK m. 52/1 gereğince tazminattan indirim uygulanmalıdır. Zira aksinin kabulü halinde karşı tarafın hafif ihmalinin bulunduğu durumda yanılanın ağır ihmali bulursa dahi yanılanın tazminat sorumluluğunun doğmayacağı şeklinde haksız bir çıkarım yapılabilir. Bu nedenle söz konusu durumlarda hükmün dar yorumlanması taraf menfaat dengesinin sağlanması için gereklidir¹⁸⁵. Yargıtay bir kararında davacı karşı tarafın örtülü davranışlarını dikkate almak suretiyle tazminattan indirim yapılması gerektiğine karar vermiştir¹⁸⁶.

Örneğin, alıcı A, orijinal bir tablo olduğunu düşünerek almış olduğu portrenin orijinal olmadığını öğrenmesi üzerine esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmiştir. Bunun üzerine satıcı S, A'nın tablonun orijinal olmadığını anlaması gerektiğinden kusurunun olduğu iddiasıyla, esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi nedeniyle uğradığı zararların tazminini talep etmiştir. A ise bu iddiaya

¹⁸³ **Tunçomağ**, s. 349; **İlgin**, s. 123.

¹⁸⁴ BGE 69 II 234, **Kanışlı**, s. 670, dn. 1724'den naklen.

¹⁸⁵ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 451; **Ergüne**, s. 160-161; **Demircioğlu**, s. 190; **Kanışlı**, s. 671; **İlgin**, s. 123.

¹⁸⁶ YHGK. 20.09.2000 T. 2000/19-1121 E. 2000/1152 K. sayılı ilamında “ *tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, bozma kararında açıklanan gerektirici nedenlere ve özellikle davalının hataya düşmesi olgusuna karşı dosyada ki bilgi ve belgeler ile deliller, en önemlisi somut olayın kendi özgü oluşumu değerlendirildiğinde; davacının da örtülü kalan tutum ve davranışları gözden kaçırılmadığında, hata ile sözleşmenin hükümsüz kalmasından kaynaklanan davacının zararı hesaplanırken hakkaniyet ve nesafet kurallarınca yeterli ve akla uygun miktarda indirim yapılması gerekir*” demek suretiyle tazminattan indirim yapılmasına karar vermiştir. Söz konusu karar için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020)

karşılık olarak S'nin sözleşmenin kurulması anında tablonun orijinal olduğunu bilmesi nedeniyle tazminat talebinin reddini savunmuştur. Bu örnekte birinci görüşün kabul edilmesi halinde TBK m. 35/1 c. 2 gereğince A'nın tazminat sorumluluğu doğmayacaktır. İkinci görüşün kabul edilmesi halinde A, yanılmaya ağır ihmaliyle düşmüşse ve S yanılmayı bilmiyor ancak tedbirli bir kişinin göstereceği gerekli dikkat ve özeni göstermiş olsaydı yanılmayı bilebilecek durumdaysa yani hafif ihmali varsa TBK m. 52/1 gereğince tazminattan indirim uygulanacaktır. İkinci görüş doğrultusunda S'nin yanılmayı bilmesi gerekmesi karşısında tazminat sorumluluğunu kaldırmak yerine tazminattan indirim uygulanması taraf menfaat dengesine daha uygun olacaktır¹⁸⁷.

Buna göre yanılanın ağır ihmaline karşılık karşı tarafın hafif ihmali söz konusuysa, yanılanın esaslı yanılma nedeniyle tazminat sorumluluğu doğacak ancak tazminattan indirim uygulanacaktır. Tazminattan indirim uygulanmasına neden olacak diğer ihtimal ise karşı tarafın, yanılmayı yanılıandan daha önce öğrenmesine rağmen yanılana söylememesi durumunda gündeme gelecektir. Zira karşı tarafın dürüstlük kuralı gereğince karşı tarafın yanılmayı öğrenmesi durumunda yanılana söylemesi gerekir. Bu kabule aykırı davranan karşı taraf zararın doğmasına veya artmasına neden olmuşsa tazminattan indirim uygulanmasına katlanmalıdır¹⁸⁸.

Karşı tarafın kusuruna ilişkin değinilmesi gereken son nokta ise yanılanın kendi değil karşı tarafın kusuru nedeniyle yanılması durumunda tazminat sorumluluğu gündeme gelmeyeceğidir. Burada yanılan kendi kusuru nedeniyle değil karşı tarafın kusuru nedeniyle yanılmakta olup TBK m. 35/1 gereğince yanılanın tazminat sorumluluğunun şartları oluşmamıştır. Ancak bu durumda yanılanın karşı taraftan tazminat isteyip isteyemeyeceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna ilişkin düzenlemenin TBK m. 36'da düzenlenen aldatma olabileceği düşünülse de yukarıda ayrıntılı olarak incelendiği üzere¹⁸⁹ karşı tarafın kusuruyla yanılma ve

¹⁸⁷ Benzer örnek için bkz. **Kanışlı**, s. 672.

¹⁸⁸ **Kocayusufpaşaoğlu**, Hata, s. 129-130; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 452; **Ergüne**, s. 161; **Kanışlı**, s. 672-673. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. aşağıda 4. Bölüm, 4.2.3.

¹⁸⁹ Bu konuda bkz. yukarıda 2. Bölüm, 2.1.

aldatma birbirinden farklı şeylerdir. Aldatma için aldatma kastı gerekmekte olup¹⁹⁰ dışarıdan bir müdahale sonucu gerçekleşmekteyken yanılmada dışarıdan bir müdahale bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, karşı tarafın kusuruyla, yanılmaya neden olduğu her durumda yanılanı aldattığından bahsedilemez. Bu nedenle kusuruyla yanılmaya sebep olan karşı tarafın culpa in contrahendo sorumluluğu doğrultusunda tazminat sorumluluğu doğacağı kabul edilmektedir¹⁹¹.

Sonuç olarak yanılanın kendi kusuru ile yanılması durumunda, karşı taraf yanılmayı biliyorsa yanılanın tazminat sorumluluğu doğmayacaktır. Yine karşı tarafın yanılmaya sebep olduğu durumlarda da yanılanın tazminat sorumluluğu bulunmamaktadır. Son olarak sözleşmenin her iki tarafının da aynı yanılmaya düşmesi durumunda da yanılanın tazminat sorumluluğu ortadan kalkacaktır¹⁹².

4.2.3. Karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması

Yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için TBK m. 35/1 c. 2 gereğince karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması gerekir. Bu şart karşı tarafın iyiniyetli olması şeklinde de ifade edilmektedir¹⁹³. Buna göre karşı taraf TMK m. 2 dürüstlük kuralı gereğince gerekli dikkat ve özeni göstermiş olmasına rağmen yanılmayı bilmemeli veya bilebilecek durumda olmamalıdır. Karşı taraf yanılmayı biliyor veya bilebilecek durumdaysa tazminat sorumluluğu doğmaz. Karşı taraf yanılmayı bilmediğini veya bilmesi gerekmediğini ispat etmek suretiyle sözleşmenin iptalini engelleyemese de sözleşmenin iptali nedeniyle uğradığı zararların tazminini sağlayabilmektedir.

¹⁹⁰ Bu durumun istisnası TMK m. 150/1 b. 2 hükmünde düzenlenen evlenmenin aldatma nedeniyle iptalinin dava edilebileceği ağır tehlike oluşturan bir hastalığın gizlenmiş olmasıdır. Zira eşlerden birinin aldatma kastı olmadan da diğer eş veya altsoyunun sağlığı için tehlike oluşturan bir hastalığı gizlemesi mümkündür. Örneğin; A ile B'nin evli olduğu ve B'nin hastalığı bulunduğu ve gizlediği ancak A'nın B'ye hiçbir zaman hastalığı olup olmadığını sormadığı durumda B'nin aldatma kastı bulunmamaktadır.

¹⁹¹ Ergüne, s. 244-245; Yıldırım, s. 273; Ilgın, s. 124; Demircioğlu, s. 216; Kanışlı, s. 674.

¹⁹² Kanışlı, s. 672.

¹⁹³ Eren, s. 412; Demircioğlu, s. 188; Ergüne, s. 158-159; Özbey, s. 2095; Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 121 vd.; Kılıçoğlu, s. 273.

Ancak karşı tarafın iyiniyetli olması için yalnızca yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olması yeterli kabul edilmemektedir. Buna göre karşı tarafın yanılma olmaksızın sözleşmenin kurulduğuna güvenilmiş olması da gerekir. Sözleşmenin kurulması sırasında yanılmaya ilişkin herhangi bir şüphenin varlığı halinde bu şüphenin ortadan kaldırılması gerekecektir. Her ne kadar sözleşme taraflarının diğer tarafın yanılıp yanılmadığını araştırma yükümlülüğü bulunmasa da yanılma herkes tarafından anlaşılabilir nitelikte olmasına rağmen karşı taraf anlayamamışsa sonuçlarına katlanması gerekir¹⁹⁴.

Zira karşı tarafın, yanılanın yanıldığını söyleme gibi bir yükümlülüğü olmasa da karşı tarafın bu davranışının kötü niyetli olması nedeniyle yanılanın tazminat sorumluluğunun doğmadığı kabul edilmektedir¹⁹⁵. Hemen yukarıda da bahsedildiği üzere¹⁹⁶ karşı tarafın kötü niyeti bir kusur olarak değerlendirilerek bu durum tazminat sorumluluğunun doğumuna engel olmaktadır.

Karşı tarafın iyiniyetli olması gereken zamana ilişkin doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin ileri sürülmesinin nedeni ise TMK m. 3’de iyi niyetli olunması gereken zamana ilişkin genel bir düzenlemenin bulunmamasıdır. TMK m. 3 ‘de yer alan “*kanunun iyi niyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda*” ifadesinden yola çıkarak yanılmaya ilişkin hükümler incelendiğinde ise karşı tarafın iyiniyetli olması gereken zamana ilişkin özel bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir¹⁹⁷.

Bir görüşe göre karşı tarafın sözleşmenin kurulması sırasında iyi niyetli olması yeterli kabul edilmektedir¹⁹⁸. Diğer görüşe göre karşı tarafın sözleşmenin kurulması sırasında iyiniyetli olması yeterli olmayıp aynı zamanda sözleşmenin iptali sırasında da iyiniyetli olması gerekir. Burada culpa in contrahendo sorumluluğuna dayanan bir borç ilişkisinin yalnızca sözleşmenin kurulması sırasında değil sözleşmenin iptal edilmesine kadar olan süreçte de devam etmesi nedeniyle iyiniyetin sözleşmenin iptali

¹⁹⁴ İlgin, s. 125.

¹⁹⁵ Kılıçoğlu, s. 274.

¹⁹⁶ Bu konuda bkz. yukarıda 4. Bölüm, 4.2.2.3.

¹⁹⁷ İlgin, s. 126.

¹⁹⁸ Ergüne, s. 159.

sırasında da olması gerektiği savunulmaktadır¹⁹⁹. Bizce de karşı tarafın iyiniyetinin sözleşmenin iptal edilmesine kadar olan süreç boyunca olması gerekir.

Değnilmesi gereken bir diğer konu da karşı tarafın yanılmayı sözleşmenin kurulmasından sonra ancak yanılardan önce öğrenmesi durumunda iyi niyetli olduğunun kabul edilip edilemeyeceğidir. Bu konunun çözümü hemen yukarıda bahsetmiş olduğumuz karşı tarafının iyiniyetinin aranması gereken zaman hakkında verilen görüşler çerçevesinde sağlanmıştır. İyi niyetin yalnızca sözleşmenin kurulması sırasında bulunması gerektiğini savunan görüşe göre karşı tarafın yanılmayı sözleşmenin kurulmasından sonra ancak yanılardan önce öğrenmesi durumunda karşı taraf iyi niyetli kabul edilecektir. Ancak iyi niyetin sözleşmenin iptaline kadar olan süreçte bulunması gerektiğini savunan görüşe göre karşı taraf yanılmayı sözleşmenin kurulmasından sonra ancak yanılardan önce öğrenmesi durumunda karşı taraf iyiniyetli kabul edilmeyecektir²⁰⁰. Buna göre karşı tarafın iyi niyetli olmaması nedeniyle kusurundan yola çıkarak hafif ihmalinin bulunması durumunda tazminattan indirim uygulanacaktır²⁰¹. Kanaatimizce karşı tarafının iyi niyetinin sözleşmenin iptal edilmesine kadar olan süreçte aranması doğru olacağından karşı tarafın yanılmayı sözleşmenin kurulmasından sonra ancak yanılardan önce öğrenmesi durumunda karşı tarafın iyiniyetli olmadığı kabul edilmesi gerekir.

Doktrinde karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu hallerde TBK m. 35/1 c.2 düzenlemesinin taşıdığı anlam konusunda farklı görüşler bulunmaktadır²⁰². Birinci görüşe göre; bu hükmün beyan yanılmasında uygulanması mümkün olmayıp yalnızca saik yanılması için önem arz etmektedir²⁰³. Zira karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu beyan yanılması hallerinde irade beyanları yorumlanarak güven ilkesine göre TBK m. 1 gereği çözüm getirilmektedir. Buna göre, karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu ancak yanılanın gerçek iradesini bilmediği veya bilebilecek durumda olmadığı

¹⁹⁹ Ergüne, s. 159-160; Ilgın, s. 126.

²⁰⁰ Ergüne, s. 161; Demircioğlu, s. 190.

²⁰¹ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 129-130; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 452; Ergüne, s. 161.

²⁰² Görüşler hakkında detaylı bilgi için bkz. Ilgın, s. 127 vd.

²⁰³ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 130-131; Eren, s. 412; Ergüne, s. 159.

beyan yanılması hallerinde güven ilkesine göre TBK m. 1 gereği sözleşmenin kurulmamış sayılması gerekeceği, karşı tarafın yanılanın gerçek iradesini bildiği veya bilmesi gerektiği hallerde ise gerçek iradeler esas alınmak suretiyle sözleşmenin kurulmuş sayılacağını kabul edilmektedir²⁰⁴. Doktrinde birinci görüşü savunmakla birlikte TBK m. 35/1 c. 2 hükmünün bir anlamı bulunmadığını iddia eden bir görüş de bulunmaktadır²⁰⁵. Bunun nedeni karşı tarafın yanılmayı bilmesi veya bilebilecek durumda olması halinde beyan yanılmasının dolayısıyla irade bozukluğunun söz konusu olmamasıdır. Bu nedenle TBK m. 35/1 c. 2’de düzenlenen bu hükmün pratik bir öneminin ve uygulama imkânının olmadığı savunulmaktadır.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre TBK m. 35/1 c. 2 düzenlemesi saik yanılması ile karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu ancak yanılanın gerçek iradesini bilmediği veya bilebilecek durumda olmadığı beyan yanılması hallerinde uygulanmalıdır. Zira TBK m. 35/1 hükmünde yanılanın tazminat sorumluluğu düzenlenmiş ve TBK m. 35/1 c. 2’de de karşı tarafın iyiniyetli olmamasına tazminat sorumluluğun doğmasını engelleyen bir hukuki sonuç bağlanmıştır. Bu doğrultuda karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu hallerde dahi sözleşmenin yanılma sonucu açıklanan irade doğrultusunda kurulduğunun kabul edilmesi gerekir²⁰⁶. Buna göre sözleşme geçerli olarak kurulacak ancak dürüstlük kuralı gereğince yanılanın tazminat sorumluluğu doğmayacaktır²⁰⁷. Örneğin; İzmir’e tayini çıktığını düşünerek İzmir’den ev kiralamak isteyen A, kiraya veren B ile görüşmeye başlıyor, daha sonra B, A’nın tayinin İzmir’e değil Balıkesir’e çıktığını öğreniyor ancak evini kiraya verebilmek için bu durumu A’ya söylemeyerek sözleşmeyi imzalıyor. Bu durumda sözleşme geçerli olarak kurulmasına rağmen A’nın temel yanılması nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesi karşısında sözleşmenin karşı tarafı olan B’nin yanılmayı bilmesi nedeniyle tazminat talep edebilmesi mümkün değildir.

Bu iki görüş arasındaki fark karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu ancak yanılanın gerçek iradesini bilmediği veya bilebilecek durumda

²⁰⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 125-126.

²⁰⁵ Eren, s. 412.

²⁰⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 127, dn. 252.

²⁰⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 130- 132; Ergüne, s. 159.

olmadığı beyan yapılması hallerinde sözleşmenin kurulmuş sayılıp sayılmayacağı hususudur. Birinci görüşe göre bu durumda sözleşme kurulmamış sayılırken ikinci görüşe göre sözleşme kurulmuş sayılmaktadır. Ancak yanılanın tazminat sorumluluğu bakımından bir fark bulunmamaktadır. Zira birinci görüşe göre kendi kusuruyla yanılanın TBK m. 1 gereği sözleşmenin kurulmadığını iddia etmesi durumunda yine de karşı tarafa culpa in contrahendo sorumluluğu gereği tazminat ödemesi gerekecektir²⁰⁸.

4.2.4. Karşı tarafın zarara uğraması

Yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için bir diğer şartta esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın zarara uğramasıdır. Sözleşmenin yanılan tarafından iptal edilmesine rağmen karşı tarafın herhangi bir zararı doğmadıysa tazminat sorumluluğu da söz konusu olmamaktadır²⁰⁹. Bu şart TBK m. 35/1’de “sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı gidermekle yükümlüdür” şeklinde ifade edilmiştir.

Zarar verenin, zarar görende meydana gelen zararı gidermesi yükümlülüğüne tazminat sorumluluğu denilmektedir²¹⁰. Tazminatın sorumluluğunun zararın giderilmesine ilişkin amacı sorumluluk hukukunda zenginleşme yasağını zorunlu hale getirmektedir. Bu anlamda zarar görenin durumu, zarar verici olay gerçekleşmeseydi hangi durumda olacaktıysa o durumdan daha iyi olmamalıdır. Bu nedenle zarar verenin zarar görene ödeyeceği tazminat miktarı zararı geçemez²¹¹.

Her ne kadar tazminat miktarı oluşan zararı geçemezse de buradan zararın tamamının her durumda ödenmesi gerekeceği anlamı çıkarılmamalıdır. Zira meydana gelen zarar tazmin edilecek zarar anlamına gelmemektedir. Bu anlamda öncelikle meydana gelen zararın hesaplanması gerekir²¹². Türk hukukunda zarar, fark teorisine göre hesaplanmakta olup buna göre malvarlığında irade dışında meydana gelen azalma

²⁰⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Hata, s. 126, Ilgın, s. 128.

²⁰⁹ Kılıçoğlu, s. 273.

²¹⁰ Eren, s. 749.

²¹¹ Eren, s. 749, Kılıçoğlu, s. 396; Ergüne, s. 331-332.

²¹² Ergüne, s. 332.

zararı oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, zarar görenin zarara uğradıktan sonraki malvarlığı ile zarara uğramadan önceki malvarlığı arasındaki fark zarardır²¹³. Meydana gelen zararın hesaplanmasından sonra hâkim tarafından TBK m. 51 ve m. 52 gereğince tazmin edilecek zararı yani tazminat miktarını takdir edecektir²¹⁴.

Doktrinde zararın hesaplanmasında dikkate alınması gereken zaman konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bunun nedeni ise TBK m. 75 gereğince bedensel zararların hesaplanmasında karar tarihinin dikkate alınması gerektiği düzenlemesi dışında kanunda düzenleme bulunmamasıdır. Bu nedenle zararın hesaplanmasında dikkate alınması gereken zamanın ya zarar verici davranışın gerçekleştiği tarih ya tazminat talebine ilişkin davanın açıldığı tarih ya da kararın verildiği tarih olabileceği ifade edilmektedir²¹⁵. Doktrinde bir görüşe göre TBK m. 75’de bedensel zararların kapsamının belirlenmesinde kararın verildiği tarihin esas alınması gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Bu nedenle bu düzenlemenin diğer zararlar için de uygulanması gerekir. Kararın verildiği zamandan anlaşılması gereken ilk derece mahkemesi kararının tebliğ veya tebellüğ edildiği zamandır²¹⁶. Diğer bir görüşe göre ise zararın hesaplanması gereken zaman olarak zarar verici davranışın gerçekleştiği tarih kabul edilmektedir²¹⁷. Kanaatimizce zararın hesaplanmasında dikkate alınması gereken zaman zarar verici davranışın gerçekleştiği tarihtir. Zarar görenin malvarlığı değerindeki eksilmenin anlaşılamayacağı veya enflasyon baskısının hissedilebileceği endişelerinin önüne faiz uygulaması ile geçilecektir.

Hesaplanan zarara, TBK m. 117 gereğince zararın meydana geldiği tarihten itibaren temerrüt faizi işletilecektir²¹⁸. Bu nedenle zarar görenin dava dilekçesinde zararın meydana geldiği tarihten itibaren faiz talebinin bulunması gerekir. Zarar görenin dava dilekçesinde faiz talep etmiş ancak faiz başlangıç tarihini belirtmemişse faiz dava tarihinden itibaren işleyecektir. Zarar görenin dava dilekçesinde faiz talebi

²¹³ Eren, s. 764; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 548; Kırca, Bilgi Verme, s. 204; Ergüne, s. 9; Yalman, s. 85.

²¹⁴ Ergüne, s. 332.

²¹⁵ Eren, s. 751.; Ergüne, s. 350.

²¹⁶ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 602; Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 264-265; Eren, s. 751; Ergüne, s. 351.

²¹⁷ Kılıçoğlu, s. 534-535.

²¹⁸ Kılıçoğlu, s. 559.

bulunmuyorsa hâkim resen faize hükmedemez²¹⁹.

Zarar verici davranışın zarar görenin malvarlığında bir artışa neden olması da mümkündür. Bu durumda zarar verici davranış nedeniyle zarar görenin hem malvarlığı değerlerinde bir azalma hem de artma söz konusu olmaktadır. Böyle bir durumda zarar verici davranış nedeniyle malvarlığında meydana gelen artışın zarardan düşülmesi yani zararın denkleştirilmesi gerekmektedir. Aksinin kabulü sorumluluk hukukun amacına aykırı olup zarar görenin haksız zenginleşmesine neden olmaktadır. Zararın denkleştirilmesi hâkim tarafından resen dikkate alınmaktadır²²⁰.

Değinilmesi gereken bir konu da yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi halinde karşı tarafın manevi zarara uğradığını iddia etmesi durumunda bu zararın TBK m. 35 kapsamında tazmin edilip edilmeyeceği hususudur. Her ne kadar TBK'da manevi zarara ilişkin düzenlemeler haksız fiil sorumluluğu içerisinde yer almaktaysa da TBK m. 114/2 gereğince manevi zarara ilişkin düzenlemeler sözleşme sorumluluğuna da uygulanabileceğinden karşı tarafın uğramış olduğu manevi zararın TBK m. 35 kapsamında tazmin edilebileceği kabul edilmektedir. Ancak burada yanılma sonucunda karşı tarafın vücut bütünlüğünün veya kişilik haklarının ihlal edilerek manevi zarara uğrama ihtimali çok bulunmadığından ve bulunması durumunda ise ispatı çok zor olacağından bu bilgilerin teorik olduğu ifade edilmektedir²²¹.

Burada dikkate alınması gereken bir diğer konu da karşı tarafın zarara uğramasına neden olan olay yani yanılanın tazminat sorumluluğunun sebebidir.

²¹⁹ Eren, s. 754; Kılıçoğlu, 559.

²²⁰ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 586; Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 267-265; Eren, s. 754-756; Tunçomağ, s. 463; Teoman Akünal, Haksız Fiilden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1977, s. 3 vd.

²²¹ Ilgın, s. 133; Yalman, s. 86; Demircioğlu, s. 248-249. "Sözleşmeye aykırılık nedeniyle Borçlar Kanununun 98. maddesinin 2. fıkrası yollaması ile aynı Kanunun 49. Madde si hükmü uyarınca manevi tazminat isteminde bulunulması, kanuna ve Yargıtay'ın uygulana gelmekte olan yerleşmiş içtihadına ve öğretilerdeki bu doğrultuda oluşan baskın görüşlere uygun bulunmaktadır. Ancak, salt sözleşmeye aykırı davranış, manevi tazminat istemi için yeterli olmayıp, aykırılığın niteliğinden veya özel hal ve şartlar sebebiyle, aynı zamanda davacının kişilik haklarının Medenî Kanununun 24. maddesi anlamında zedelenmesi ve bu nedenle de Borçlar Kanununun 41. maddesi hükmü uyarınca, haksız bir eylem olarak değerlendirilebilmesi gerekli olup, ayrıca Borçlar Kanununun 49. maddesi hükmü gereğince kusurun özel ağırlığı da aranmalıdır.", Yargıtay 15. HD. 6.12.1990 T. 1990/2198 E. 1990/5337 K. sayılı ilamı, Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020)

Yanılanın tazminat sorumluluğunun sebebinin yanılanın esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesi mi yoksa yanılanın esaslı yanılmaya düşmesi mi olduğu konusunda doktrinde tartışma bulunmaktadır. Birinci görüşe göre yanılanın tazminat sorumluluğunun sebebi yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesidir. Buna göre yanılanın sözleşmenin kurulması sırasında esaslı yanılmaya düşmesi karşı tarafın zarara uğramasına neden olmamaktadır²²². Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise yanılanın tazminat sorumluluğunun sebebi sözleşmesinin kurulması sırasında yanılmasıdır. Yanılanın esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesi sonucunda oluşan ve sebebinin yanılanın esaslı yanılmaya düşmesinden alan bir tazminat sorumluluğu söz konusudur. Bu nedenle tazminat sorumluluğunun doğmasına neden olan olay yanılanın sözleşmenin kurulması sırasında esaslı yanılmaya düşmesidir. Zira yanılanın tazminat sorumluluğunun doğmasının bir şartı olan ve TBK m. 35/1’de yer alan karşı tarafın iyiniyetli olmasına ilişkin düzenleme de karşı tarafın zarara uğramasının nedeninin sözleşmenin iptali olmadığını göstermektedir. Söz konusu hükümde iyiniyetli olmayan karşı tarafın yanılma nedeniyle sözleşmenin iptali durumunda dahi tazminat isteyemeyeceğinden bahsedilmekle zararın doğmasının sebebinin yanılanın esaslı yanılmaya düşmesi olduğu doğrulanmaktadır²²³.

TBK m. 35/1 gereğince yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin zarar kural olarak menfi zarar olmakla birlikte TBK m. 35/2 ‘de belirli şartlar altında ifadan beklenen yararın yani müspet zararın tazmin edilebileceği de anlaşılmaktadır²²⁴. Çalışmanın bu bölümünde yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında bulunan zararlara değinilmeyecek olup bu konu aşağıda detaylı olarak incelenecektir²²⁵.

4.2.5. İlliyet bağı

Yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için gereken son şart ise esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi ile karşı tarafın TBK m. 35 kapsamında tazmin edilmesini talep ettiği zarar arasında illiyet bağının varlığıdır. Bu

²²² **Kanışlı**, s. 654-655, dn. 1683; **Ergüne**, s. 163, dn. 44.

²²³ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 452; **Kanışlı**, s. 655; **Ergüne**, s. 163.

²²⁴ **Eren**, s. 413, **Kılıçoğlu**, s. 273.

²²⁵ Bu konuda bkz. aşağıda 5. Bölüm, 5.1.

durum TBK m. 35/1'de yer alan “sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı” ifadesinden anlaşılmaktadır. Bu nedenle esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi ile illiyet bağı bulunmayan zarar TBK m. 35 kapsamında tazmin edilemez.

Sorumluluk hukukunda sorumluluğunun doğabilmesi için illiyet bağının varlığı çok önemlidir. Her türlü sorumlulukta zarar ile hukuka aykırı davranış veya olay arasında sebep sonuç ilişkisinin bulunması gerekir. Bu sebep sonuç ilişkisine illiyet bağı denilmektedir²²⁶. Zararın doğumunun birçok sebebi olabilir. Zarar veren yalnızca kendi vermiş olduğu zarardan sorumludur. Zarar başka sebeplerden doğmuşsa tazminat sorumluluğundan bahsedilemeyecektir. Yine esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptalinden doğan tüm zararların yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında olduğu söylenemez. Bu nedenle hangi sebep ve zarar arasında illiyet bağının olduğu kabul edileceğine ilişkin teoriler bulunmaktadır. Çalışmada bu teorilerden yalnızca Türk hukuk doktrinde kabul edilen ve bizim de katıldığımız uygun illiyet bağı teorisine yer verilecektir²²⁷.

Uygun illiyet bağı teorisine göre zarar verenin uğramış olduğu zararın olayların akışı ve hayat deneyimlerine göre esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptalinden kaynaklandığı kabul edilebiliyorsa uygun illiyet bağının varlığından söz edilebilir²²⁸. Uygun illiyet bağı teorisi diğer teorilere göre üstün tutulması gereken teori olmasına rağmen bu teoride her zaman tatmin edici çözümler sağlamayabilir. Bu nedenle hâkim tarafından teori sonucu elde edilen çözümün hakkaniyete uygun olup olmadığının denetlenmesi gerekir²²⁹.

Zararı doğuran birden çok sebebin olması mümkündür. Böyle bir durum, zararı doğurmaya elverişli sebeplerin fiilen bir arada gerçekleşmesi durumunda söz konusu olmaktadır. Sebeplerin çokluğu ortak illiyet, yarışan illiyet ve seçimlik illiyet olmak üzere üç ihtimalde gerçekleşebilmektedir. Zararı doğurmaya elverişli birden çok

²²⁶ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 567; Eren, s. 561; Kılıçoğlu, s. 406

²²⁷ Saymen ve Elbir, s. 483-484; Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 76 vd.; Kılıçoğlu, s. 407; Eren, s. 565; Tunçomağ, s. 450; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 573. Teoriler hakkında detaylı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 406-407; Eren, s. 563 vd.

²²⁸ Eren, s. 565; Kılıçoğlu, s. 407; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 573; Yalman, s. 99.

²²⁹ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 574-575.

sebepe olmasına rağmen bu sebeplerden yalnızca biri zararı doğurmuş diğer sebepler ise zararın doğmasına fiili olarak neden olmamış olabilir. Böyle bir durumda ise önüne geçilen illiyet söz konusu olabilmektedir²³⁰. Bazı durumlarda ise zararı doğurmaya elverişli sebep ile zarar arasındaki illiyet bağının kesilmesi mümkündür. İlliyet bağının kesilmesine neden olan sebepler mücbir sebep, zarar görenin kusuru ve üçüncü kişinin kusurudur²³¹. Bu ihtimallerin yanılanın tazminat sorumluluğu bakımından da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

²³⁰ **Eren**, s. 570-575; **Kılıçoğlu**, s. 411-412. Sebeplerin çokluğu hakkında detaylı bilgi için bkz. **Eren**, s. 570 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 411 vd.

²³¹ İlliyet bağının kesilmesi hakkında detaylı bilgi için bkz. **Eren**, s. 579 vd., **Kılıçoğlu**, s. 412-413.

XXXXXS
GCPS

BEŞİNCİ BÖLÜM

YANILANIN TAZMİNAT SORUMLULUĞUNUN KAPSAMI VE SORUMLULUĞA İLİŞKİN ANLAŞMALAR

5.1. Yanılanın Tazminat Sorumluluğunun Kapsamı

5.1.1. Tazmin edilecek zararlar

TBK m. 35/1’de yer alan “*sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı*” ifadesinden yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamındaki zararın kural olarak menfi (olumsuz) zarar olduğu anlaşılmaktadır. TBK m. 35/2’de yer alan “*hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda*” ifadesinden ise yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamındaki zararın istisnai olarak müspet (olumlu) zarar olabileceği anlaşılmaktadır²³². Bu nedenle bu başlık altında tazminat sorumluluğu kapsamında tazmin edilecek zararlar olarak menfi zarar ve müspet zarar kavramlarına yer verilecektir.

5.1.1.1. Menfi zarar

Yanılanın esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesi sonucunda karşı tarafın uğramış olduğu zararı tazmin sorumluluğu TBK m. 35/1’de “*yanılan, yanılmasında kusurlu ise, sözleşmenin hükümsüzlüğünden doğan zararı gidermekle yükümlüdür*” denilmek suretiyle düzenlenmiştir. Burada sözleşmenin hükümsüzlüğünden kaynaklanan zarar menfi (olumsuz) zarardır. Bu nedenle yanılanın tazminat sorumluluğunun kapsamında kural olarak menfi zarar bulunmaktadır²³³.

Menfi zarar sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin güvenin boşa çıkması nedeniyle doğan zarardır. Diğer bir ifadeyle menfi zarar malvarlığında bu

²³² Kılıçoğlu, s. 273. Yargıtay 1. HD. 23.9.2020 T. 2018/5304 E. 2020/4374 K. sayılı ilamında “*kusursuz olan karşı tarafın menfi, gerektiğinde müspet zararının ödenmesi gerekir*” denilmektedir. Bkz. Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>) (E.T. 12.12.2020). Aynı yönde bkz. Yargıtay 1. HD. 5.7.1999 T. 1999/7159 E. 1999/7540 K. sayılı ilamı, Özkaya, s. 43-44.

²³³ Kılıçoğlu, s. 273; Ergüne, s. 156.

nedenle meydana gelen azalmadır²³⁴. Bu anlamda karşı tarafın sözleşmenin hiç kurulmaması durumundaki farazi malvarlığı ile yanılma nedeniyle sözleşmenin iptali durumundaki malvarlığının farkı yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamındaki menfi zararı oluşturmaktadır. Menfi zararın tazmini suretiyle sözleşme hiç kurulmamış olsaydı karşı tarafın malvarlığı farazi olarak ne durumda olacaksa o durum tekrar sağlanmaya çalışılmaktadır²³⁵.

Burada güven zararının güvenin boşa çıkmasından kaynaklanan zararlar olması nedeniyle yanılanın esaslı yanılma sonucu sözleşmeyi iptal etmesiyle birlikte karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulmaması nedeniyle boşa çıkan güveninden kaynaklanan zararda güven zararı olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla karşı tarafın sözleşmenin kurulacağına ilişkin duyduğu güvenin menfaati karşılanmaktadır²³⁶. Bu nedenle tazmin edilecek menfi zararın, karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin boşa çıkan güveniyle uygun nedensellik bağı içerisinde olan zararlarla sınırlı olması gerekir. Ancak tazminatın kapsamı belirlenirken hâkim, TBK m. 114/2 atfı nedeniyle TBK m. 51 ve TBK m. 52 gereğince durumun gereğini, kusurun ağırlığını ve diğer tazminattan indirim sebeplerini dikkate alacaktır²³⁷.

Ayrıca belirtmek gerekir ki yanılanın tazmin etmekle yükümlü olduğu menfi zarar karşı tarafın saf malvarlığı zararını oluşturmaktadır. Karşı tarafın sözleşme dışındaki hukuki değerlerinde bir zarar meydana gelmemektedir. Bu nedenle yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında karşı tarafa sağlanan koruma karşı tarafın bütünlük menfaatine değil alışveriş menfaatine ilişkindir²³⁸.

Yanılanın tazminat sorumluluğunun kapsamının belirlenebilmesi için hangi zarar kalemlerinin menfi zarar kapsamında yer aldığı incelenmesi gerekir. Menfi zarar kalemlerinin her birinin sayılması mümkün değildir. Bu nedenle çalışmada daha

²³⁴ Eren, s. 413; Kılıçoğlu, s. 273; Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, s. 427; Oğuzman ve Öz, s. 386; Esener, s. 145; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 440, 855; Yalman, s. 122-123; Baygın, s. 362; Ergüne, s. 40, 156; Demircioğlu, s. 165.

²³⁵ Oğuzman ve Öz, s. 386; Ergüne, s. 27; Eren, s. 1083; Yalman, s. 42; Baygın, s. 362; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 855.

²³⁶ Kırca, Zarar, s. 448; Ergüne, s. 47-48; Ilgın, s. 137; Kanışlı, s. 659.

²³⁷ Yalman, s. 125-126; Baygın, s. 363; Ilgın, s. 137; Ergüne, s. 287; Demircioğlu, s. 267.

²³⁸ Serozan, İfa Engelleri, § 19 N. 1; Demircioğlu, s. 246-247; Ergüne, s. 32 vd.; Kanışlı, s. 659.

sık karşılaşılan zarar kalemlerine yer verilecektir. Menfi zarar kalemlerinin fiili zarar ve yoksun kalınan kar olduğu kabul edilmektedir²³⁹.

Menfi zarar kapsamındaki fiili zarar, yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi karşısında karşı tarafın malvarlığında meydana gelen fiili azalmadır²⁴⁰. Fiili zararın kapsamında ilk olarak karşı tarafın sözleşmenin kurulması için yapmış olduğu hazırlık masrafları bulunmaktadır. Karşı tarafın sözleşmenin kurulması için yapmış olduğu hazırlık masraflarına örnek olarak telefon ve yazışma masrafları, resmî kurumlara ödenmek zorunda kalınan vergi, resim ve harçlar, seyahat masrafları, sözleşmenin kurulması için aracılık eden komisyoncunun masrafları ve alınan hukuki danışmanlık masrafları gösterilebilir. Karşı tarafın sözleşmenin kurulması için yapmış olduğu hazırlık masraflarının yanılanın tazminat sorumluluğunda olabilmesi için bu masrafların sözleşmenin kurulması için yapılması gereken zorunlu masraflar olması gerekir. Karşı tarafın keyfi olarak yapmış olduğu masraflar yani sözleşmenin kurulması için zorunlu olmayan masraflar ve sözleşmenin iptal edilmesi ile uygun nedensellik bağı içerisinde olmayan masraflar bu kapsamda değildir²⁴¹. Örneğin; sözleşmenin kurulması için A şehrinden B şehrine gelen karşı tarafın arkadaşlarıyla vakit geçirebilmek için sözleşmenin imzalanacağı günden bir gün önce gelerek otelde konaklaması durumunda otel masrafları bu kapsamda değerlendirilemeyecektir.

Fiili zararın kapsamında ikinci olarak, karşı tarafın, yanılanın sözleşmeyi ifa etmesi için yapmış olduğu hazırlık masrafları ve bu kapsamda uğranılan zararlar bulunmaktadır. Karşı tarafın, yanılanın sözleşmeyi ifa etmesini sağlamak için yapmış olduğu hazırlık masraflarına örnek olarak ise karşı tarafın sözleşme konusu şeyin depolanması için bir yer kiralaması ve sözleşme konusu şeyin nakliye masrafları, sigortalama masrafları, gümrük masrafları, ambalajlama masrafları ve tescil masrafları gösterilebilir. Karşı tarafın yanılanın sözleşmeyi ifa etmesini sağlaması için yapmış olduğu hazırlık masrafları dışında sözleşmenin ifa edileceğine olan güveni

²³⁹ Ergüne, s. 288; Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 243 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 445; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 857; Oğuzman ve Öz, s. 387 vd.; Yalman, s. 125-126; Kırca, Zarar, s. 450-451; Kutlu Sungurbey, s. 146-147.

²⁴⁰ Eren, s. 550, dipnot 45, Kılıçoğlu, s. 404; Ergüne, s. 288; Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 243 vd.; Yalman, s. 126.

²⁴¹ Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 243-244; Ergüne, s. 289-291; Yalman, s. 126.

doğrultusunda zarara uğraması da mümkün olup bu zararlarda fiili zarar kapsamında bulunmaktadır. Örneğin; karşı tarafın yüklenici ile anlaşması sonucu kirada olan taşınmazından kiracıyı çıkartarak taşınmazı yıktırması halinde uğradığı kira kaybı fiili zarar kapsamındadır²⁴².

Fiili zarar kapsamında üçünü olarak karşı tarafın sözleşmenin ifası nedeniyle uğramış olduğu zararın bulunduğu kabul edilmektedir. Buna göre karşı taraf sözleşmenin geçerli olarak kurulacağı güveniyle edimini ifa etmiş olduğundan karşı tarafın ifa etmiş olduğu edim fiili zarar kapsamında bulunmaktadır²⁴³. Sözleşmenin yanılma nedeni ile iptal edilmesi sonucunda karşı tarafın ifa etmiş olduğu edimlerin iadesinin, edimin niteliğine göre sebepsiz zenginleşme hükümleri doğrultusunda gerçekleştirileceğini, bunun mümkün olmaması halinde ise istihkak davası ile edimin iadesinin sağlanacağını daha önce belirtmiştik²⁴⁴. Ancak edimlerin iadesinin menfi zararın tazmini talebiyle de gerçekleşebileceği kabul edilmektedir.

Fiili zarar kapsamında dördüncü olarak karşı tarafın sözleşmenin tasfiyesi nedeniyle uğramış olduğu zarar ve bu kapsamda yapmış olduğu masraflar bulunmaktadır. Örneğin; karşı tarafın ifa etmiş olduğu edimin iadesi için yapmış olduğu nakliye masrafı veya nakliye sırasında sözleşme konusu şeyin zarara uğraması fiili zarar kapsamındadır²⁴⁵.

Son olarak fiili zarar kapsamında karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin güveni doğrultusunda üçüncü kişilerle yapmış olduğu sözleşmelerin ifa edilememesi nedeniyle ödemek zorunda kaldığı tazminat ve cezai şart bulunmaktadır. Zira yanılan sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin güven oluşturmasaydı karşı taraf üçüncü kişilere karşı sorumluluk altına girmeyerek tazminat veya cezai şart ödemek zorunda kalmayacaktı²⁴⁶.

²⁴² **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 244-245; **Ergüne**, s. 291-292; **Yalman**, s. 126.

²⁴³ **Ergüne**, s. 292-295; **Yalman**, s. 126-127.

²⁴⁴ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. yukarıda 3. Bölüm, 3.1.3.

²⁴⁵ **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 245; **Ergüne**, s. 296.

²⁴⁶ **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 245; **Ergüne**, s. 296.

Yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında bulunan menfi zarar kalemlerinden bir diğeri de yoksun kalınan kardır. Yoksun kalınan kar, karşı tarafın malvarlığında meydana gelecek artışın sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda kısmen veya tamamen engellenmesi nedeniyle oluşan zarardır. Diğer bir ifadeyle yoksun kalınan kar, karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin haklı güveni nedeniyle kaçırılan fırsatlardan doğan zarardan oluşmaktadır²⁴⁷.

Burada öncelikle karşı tarafın esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmenin yerine başka bir sözleşme yapma fırsatını kaçırmış olması sonucunda uğranılan zarar yoksun kalınan kar kapsamına girmektedir²⁴⁸. Karşı tarafın başka bir sözleşme yapma fırsatını kaçırmaması sonucu uğranılan zarar iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. İlk olarak karşı tarafın daha sonra esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşme ile aynı özellikte bir sözleşme yapması için daha fazla bedel ödemek zorunda kalması sonucu zarar doğmaktadır²⁴⁹. İkinci olarak esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesinden sonra karşı tarafın aynı özellikte sözleşme yapma ihtimalinin bulunmaması ya da sözleşmenin iptalinden önce aynı özellikte bir sözleşme yapması için daha az bedel karşılığı yapacak olması sonucu zarar doğmaktadır²⁵⁰. Bu durumlarda karşı taraf esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına güvenmiş olduğundan burada kaçırılan fırsat olan yapılmayan diğer sözleşmenin kurulması için gerekli olan masrafların yoksun kalınan kardan düşürülmesi gerekir²⁵¹.

Bunun dışında karşı tarafın edimini ifa etmesi durumunda sözleşme konusu edimden elde etmesi beklenen muhtemel yarar da yoksun kalınan kar kapsamında tazmin edilebilecektir²⁵². Ancak belirtmek gerekir ki yoksun kalınan kar kapsamında bulunan bu iki zarar kaleminin birlikte talep edilmesi mümkün değildir. Zira ilk zarar kaleminde esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşme yerine başka bir sözleşme yapma fırsatının kaçırılmış olması nedeniyle uğranılan zararlar tazmin edilmekle, başka bir sözleşmenin yapıldığı ve edimin bu farazi sözleşme doğrultusunda ifa

²⁴⁷ **Eren**, s. 413, 550; **Ergüne**, s. 298; **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 246; **Yalman**, s. 127.

²⁴⁸ **Eren**, s. 1084; **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 246; **Ergüne**, s. 301, ; **Yalman**, s. 127.

²⁴⁹ **Ergüne**, s. 307; **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 249.

²⁵⁰ **Ergüne**, s. 310-311; **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 250.

²⁵¹ **Ergüne**, s. 306.

²⁵² **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 246, 252; **Yalman**, s. 129.

edildiği kabul edildiğinden, karşı tarafın bu nedenle sözleşme konusu edimden başkaca bir yarar sağlaması mümkün değildir²⁵³.

Anlatılanları bir örnekle açıklamak gerekirse, satıcı B'nin, alıcı A'ya bir makinanın satışı için 1700 TL teklif verecekken yanlışlıkla 1200 TL teklif vermesi sonucu, A bu teklifi kabul etmiş ve sözleşme kurulmuştur. Sözleşmenin kurulmasından bir süre sonra başka bir satıcı A'ya 1500 TL teklifte bulunmuş ancak A, bu teklifi B ile sözleşmenin kurulmasına güvenerek reddetmiştir. Bir süre sonra B esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal ettiğini ve makinayı teslim etmeyeceğini A'ya bildirmiştir. Ancak A, B'nin iptal açıklamasından önce makinanın taşınması için 200 TL nakliye ücreti ödemiş ve makinanın üretim hızına güvenerek C ile bir satım sözleşmesi imzalamış ve söz konusu satım sözleşmesinde ürünlerin zamanında teslim edilmemesi durumunda A'nın 1000 TL cezai şart ödeyeceğine kararlaştırılmıştır. B'nin esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesi nedeniyle A aynı özellikte ki makinayı 1800 TL'ye almak zorunda kalmıştır. Söz konusu örnekte, karşı tarafın, sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına olan güveninin boşa çıkması nedeniyle menfi zararları bulunmaktadır. Menfi zarar kapsamında fiili zarar kalemi olarak hazırlık masrafı olan 200 TL nakliye ücreti ve sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin güven nedeniyle üçüncü kişiyle yapılan sözleşmeden kaynaklanan 1000 TL cezai şart tazmin edilebilecektir. Yoksun kalınan kar kalemi olarak ise karşı tarafın aynı özellikte sözleşme yapması sonucu ödemiş olduğu 1800 TL ile esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmeyi yapmamış olsaydı kurulması muhtemel sözleşmeye ödeyecek olduğu 1500 TL arasında ki fark olan 300 TL tazmin edilebilecektir. Burada karşı tarafın aynı özellikte sözleşme yapması sonucu ödemiş olduğu 1800 TL ile iptal edilen sözleşmeye ödemiş olduğu 1200 TL arasında ki fark olan 600 TL'nin menfi zarar kapsamında tazmin edilmesi mümkün değildir. Bunun nedeni ise bu farkın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin güvenden kaynaklanmamasıdır. Bu fark müspet zarar kalemi olup hemen aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir. Sonuç olarak yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında 1500 TL menfi zarar tazmin

²⁵³ **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 252.

edilebilecektir²⁵⁴.

5.1.1.2. Müspet zarar

Yukarıda açıklandığı üzere yanılanın tazminat sorumluluğunun kapsamında TBK m. 35/1 gereğince kural olarak menfi zarar bulunmaktadır. Ancak TBK m. 35/2 'de "*Hâkim, hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla, daha fazla tazminata hükmedebilir*" denilmek suretiyle hâkimin hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda daha fazla tazminata, yani menfi zararı aşan miktarda tazminata hükmedebileceği düzenlenmiştir. TBK m. 35/2'de yer alan "*daha fazla tazminat*" ifadesinden sözleşmeye ilişkin ifa menfaatinin anlaşılması nedeniyle burada müspet (olumlu) zararın tazmininden bahsedildiği kabul edilmektedir²⁵⁵. Bu nedenle yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında TBK m. 35/2 gereğince istisnai olarak müspet zararın bulunabileceği anlaşılmaktadır. Yine belirtmek gerekir ki, TBK m. 35/2'nin lafzından müspet zararın her zaman menfi zarardan daha yüksek miktarda olacağı anlaşılmaktaysa da bazı durumlarda menfi zararın müspet zarardan daha yüksek miktarda olması mümkündür²⁵⁶.

Müspet zarar, sözleşme konusu edimin gereği gibi veya hiç ifa edememesi nedeniyle doğan zarardır. Diğer bir ifadeyle, müspet zarar, geçerli bir şekilde kurulmuş olan sözleşme borçlu tarafından gereği gibi ifa edilmiş olsaydı karşı tarafın malvarlığının farazi durumu ile sözleşmeye aykırılık sonucu malvarlığının fiili durumu arasındaki farktır²⁵⁷. Müspet zararın tazminin kabulü ile karşı tarafın malvarlığı

²⁵⁴ Benzer örnek için bkz. **Ergüne**, s. 307-315, **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 249-252; **Kanışlı**, s. 661; **Oğuzman ve Öz**, s. 108; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 446-447.

²⁵⁵ **Esener**, s. 145; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 440; **İlgin**, s. 141; **Yalman**, s. 42; **Baygın**, s. 364; **Ergüne**, s. 63,156.; **Kanışlı**, s. 662.

²⁵⁶ **Oğuzman ve Öz**, s. 389; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 440; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 450; **Ergüne**, s. 63; **Yalman**, s. 131. TBK m. 35/1 uygulaması sonucunda menfi zararın müspet zarardan daha fazla çıkması halinde hâkimin hakkaniyet gerektiriyorsa TBK m. 52 gereğince tazminatı indirebileceği hakkında bkz. **Yalman**, s. 132; **Demircioğlu**, s. 267.

²⁵⁷ **Tandoğan**, Mesuliyet Hukuku, s. 426; **Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop**, s. 855; **Eren**, s. 1082; **Oğuzman ve Öz**, s. 386; **Ergüne**, s. 55-57; **Baygın**, s. 362-363. "*Müspet zarar ise daima ileriye dönük olup, bir beklenti kaybıdır. Dairenin teslimi halinde getirmesi beklenen kira geliri kaybı, satışı nedeniyle beklenen kazanç, geciken ifa nedeniyle ifaya bağlı ceza ... hepsi, müspet zarar kapsamındaki alacak kalemleridir. İstinaf gerekçesinde TBK 39. maddesi gereğince sözleşmenin onanmış sayılacağı belirtilmiş ise de somut olayda davacı taraf müspet zararın tazmini talebinde bulunmuş olup sözleşmeden dönme şeklinde bir talebi mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca, mahkemece, davacının talebine uygun değerlendirme yapıp sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı*

durumu sözleşme geçerli olarak kurulmuş olsaydı ve sözleşme konusu edim gereği gibi ifa edilmiş olsaydı ne durumda olacaksa o duruma getirilmektedir. Bu nedenle karşı tarafın müspet zararının tazmin edildiği durumda yanılanın esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesinin pratik bir öneminin kalmadığı savunulmaktadır²⁵⁸.

Müspet zarar, geçerli olarak kurulmuş olan sözleşmelerin ihlali sonucunda doğan bir zarar olsa da yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında olduğu gibi kanunda düzenlenmiş olan sözleşmelerin geçersiz olduğu durumlarda da müspet zararın doğabileceği kabul edilmektedir²⁵⁹.

TBK m. 35/2’de yer alan “*daha fazla tazminat*” ifadesinden söz konusu zararın mutlaka müspet zarar miktarı kadar olması gerektiği anlaşılmamalıdır. TBK m. 35/2’de müspet zararın tamamının değil hakkaniyetin gerektirdiği kadarının karşılanması gerektiği düzenlenmiştir. Bu anlamda hâkimin müspet zarardan daha az miktarda tazminata hükmetmesi de mümkün olup hâkimin müspet zararın tamamına değil bu zararın hakkaniyet gerektirdiği kadarının tazminine hükmetmesi gerekir²⁶⁰.

TBK m. 35/2 gereğince hâkim somut olayın özelliklerine göre hakkaniyet değerlendirmesi yapacaktır. Hakkaniyetin gerektirdiği durumlara örnek olarak yanılanın ağır kusurunun bulunduğu durumlar gösterilmektedir. Yine yanılanın ekonomik durumunun iyi olduğu ve esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmesi halinde karşı tarafın ekonomik anlamda zorda kalması durumunda hakkaniyet gereği müspet zararın tazmin edilmesi gerektiği kabul edilmektedir²⁶¹. Sonuç olarak hâkim somut olay adaletinin gerektirdiği durumlarda müspet zararın tazmin edilmesine karar verecektir.

şekilde hüküm tesis edilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.” Yargıtay 13. HD. 8.10.2019 T. 2019/592 E. 2019/9503 K. sayılı ilamı, Kazancı Hukuk Otomasyon (<http://www.kazanci.com.tr/>) (E. T.: 10.12.2020)

²⁵⁸ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 440; Kanışlı, s. 663.

²⁵⁹ Ergüne, s. 62-63.

²⁶⁰ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 440; Oğuzman ve Öz, s. 108; Ergüne, s. 63, 166.

²⁶¹ Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 440; Ergüne, s. 165; Ilgın, s. 141.

Yanılanın tazminat sorumluluğunun kapsamının belirlenebilmesi için hangi zarar kalemlerinin müspet zarar kapsamında yer aldığı incelenmesi gerekir. Müspet zarar kalemleri de fiili zarar ve yoksun kalınan kardan oluşmaktadır²⁶².

Müspet zarar kapsamındaki fiili zarar, sözleşme konusu edimin ifa edilmemesi durumunda karşı tarafın malvarlığındaki fiili azalmadır. Örneğin; yeni bir sözleşme kurulması için yapılan masraflar, sözleşmenin ifası sırasında yapılan masraflar, karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına güvenerek üçüncü kişilerle yapmış olduğu sözleşme nedeniyle ödemek zorunda kaldığı tazminat veya cezai şart müspet zarar kapsamındaki fiili zarardır²⁶³.

Ancak esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmenin kurulması için yapılan hazırlık masrafları ile sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi arasında uygun illiyet bağı bulunmaması nedeniyle söz konusu zarar kalemleri müspet zarar kapsamındaki fiili zarar kaleminde bulunmamaktadır²⁶⁴. Buna örnek olarak ise esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmenin kurulması için yapılan noter masrafları, seyahat masrafları, hukuki danışmanlık masrafları ve diğer hazırlık masrafları gösterilebilir.

Müspet zarar kapsamındaki yoksun kalınan kar, karşı tarafın malvarlığında meydana gelecek artışın sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi sonucunda kısmen veya tamamen engellenmesi nedeniyle oluşan zarardır²⁶⁵. Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmeyerek sözleşme konusu edimin gereği gibi ifa edilmesi sonucunda karşı tarafın malvarlığında meydana gelmesi muhtemel artışın, yanılma nedeniyle sözleşmenin iptali sonucu gerçekleşmemesi durumunda yoksun kalınan kar söz konusu olmaktadır. Zira esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda karşı tarafın sözleşme konusu şeyi kullanamamasından dolayıyla üretimde meydana gelen gecikmeden dolayı malvarlığında meydana gelmesi beklenen muhtemel artışta gerçekleşmemektedir. Bu nedenle söz konusu muhtemel artışın gerçekleşmemesi nedeniyle uğranılan zarar da yoksun kalınan kar kapsamında tazmin

²⁶² Eren, s. 1083; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 856.

²⁶³ Oğuzman ve Öz, s. 388; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 856; Eren, s. 1082-1083.

²⁶⁴ Ilgın, s. 143; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 856; Ergüne, s. 59-60.

²⁶⁵ Eren, s. 550, 1083; Tekinay, Akman, Burcuoğlu, Altop, s. 856; Yalman, s. 127.

edilebilecektir²⁶⁶.

Yukarıda menfi zarar bölümünde vermiş olduğumuz örnekte, müspet zarar kapsamındaki yoksun kalınan kar olarak karşı tarafın aynı özellikte sözleşme yapması sonucu ödemiş olduğu 1800 TL ile sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle iptal edilen sözleşmeye ödemiş olduğu 1200 TL arasında ki fark olan 600 TL'nin tazmin edilmesi gerekir. Görüleceği üzere müspet zarar kapsamındaki yoksun kalınan kar menfi zarar kapsamındaki yoksun kalınan kardan farklılık arz etmekte olup genelde daha yüksek miktardadır²⁶⁷. Buradaki fark sözleşmenin gereği gibi ifa edilmesi sonucunda karşı tarafın malvarlığında meydana gelmesi muhtemel artışın, yanılma nedeniyle sözleşmenin iptaliyle gerçekleşmemesinden kaynaklanmaktadır.

Özetle, müspet zarar kapsamındaki fiili zararda esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda karşı tarafın o anda sahip olduğu malvarlığında azalma meydana gelmekteyken yoksun kalınan karda ise muhtemelen sahip olacağı malvarlığında azalma meydana gelmektedir²⁶⁸.

5.1.2. Menfi ve müspet zarar arasındaki ilişki

Hemen yukarıda detaylı olarak incelendiği üzere esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda yanılanın tazminat sorumluluğunun kapsamında kural olarak menfi zarar, istisnai olarak hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda menfi zararı aşan müspet zarar bulunmaktadır. Menfi ve müspet zarar arasındaki ilişkide değinilmesi gereken ilk konu, hâkimin hem menfi zararın hem de müspet zararın bir kısmını dikkate almak suretiyle tazminat miktarını belirlemesi mümkün değildir. Menfi ve müspet zarar farklı esaslara tabi olarak hesaplanmakta olup yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamında bir arada bulunması mümkün değildir. Zira karşı tarafın hem esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin geçersiz olmasından doğan zararı hem de sözleşmenin geçerli olarak kurularak gereği gibi ifa edilmesi durumundaki muhtemel menfaati bir arada tazmin edilemez. Aksinin kabulü

²⁶⁶ Eren, s. 1083.

²⁶⁷ Kırca, Zarar, s. 451; İlgin, s. 144.

²⁶⁸ Eren, s. 551.

karşı tarafın esaslı yanılma nedeniyle sözleşme iptal edilmemiş ve sözleşme gereği gibi ifa edilmiş olsaydı malvarlığı durumu ne olacaktıysa o durumdan çok daha iyi bir duruma getirmek anlamına gelecektir. Bu durum ise tazminat sorumluluğunun temel amacı olan zararın giderilmesine aykırı olup karşı tarafın haksız zenginleşmesi anlamına gelecektir. Buradan çıkarılan sonuç ise bu iki zarar türünün birlikte talep edilememesidir. Bu nedenle karşı taraf hem menfi hem de müspet zararının tazminini talep edemez²⁶⁹.

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın tazminat talebinde hangi zarar türünün tazmin edileceğini belirlemesi mümkün değildir. Zira TBK m. 35 gereğince belirli şartların varlığı halinde menfi veya müspet zararın tazmini söz konusu olmakta olup karşı tarafın bu konuda bir seçim hakkı bulunmamaktadır. Hâkim takdir yetkisi çerçevesinde menfi veya müspet zararın tazmin edilmesine karar verecektir. Her ne kadar hâkim karşı tarafın hangi zarar türünün tazmin edileceği konusundaki talebine bağlı değilse de karşı tarafın yalnızca menfi zararın tazmin edilmesini talep etmesi halinde hâkimin daha fazla tazminata hükmedemeyeceği kabul edilmektedir²⁷⁰.

Menfi ve müspet zarar arasındaki ilişkide değinilmesi gereken diğer konu ise esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda tazmin edilecek menfi zararın müspet zararla sınırlı olup olmadığına ilişkin sorundur. Uygulamada esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın uğradığı menfi zarar miktarı müspet zarar miktarından genellikle daha az olmaktadır. Zira sözleşme taraflarının sözleşme ilişkisine girmesinin sebebi çoğunlukla bu ilişkiden avantaj sağlama isteğidir. Hemen yukarıda ifade edildiği üzere TBK m. 35/2 düzenlemesi bu genel kabulden yola çıkarak düzenlenmiştir. Ancak bazı durumlarda menfi zarar miktarı müspet zarar miktarından daha fazla olabilmektedir. Bu duruma örnek olarak yalnızca manevi değerinin fazla olması nedeniyle bir eşyaya piyasa değerinden çok daha fazla ücret ödenmesi gösterilebilir. Yine sözleşmenin kurulması için çok fazla masraf yapılması durumunda da menfi zarar miktarı müspet zarar miktarından daha

²⁶⁹ Ergüne, s. 70-73; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 450; Kırca, Zarar, s. 445; Ilgın, s. 144, 146; Kanışlı, s. 663; Demircioğlu, s. 266.

²⁷⁰ Ergüne, s. 167; Ilgın, s. 146; Demircioğlu, s. 268-269.

fazla olabilmektedir²⁷¹. Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın menfi zarar miktarının her zaman müspet zarar miktarıyla sınırlı olup olmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır²⁷².

Menfi zararın müspet zararla sınırlı olup olmadığına ilişkin görüş ayrılığının nedeni yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın uğradığı menfi zararın müspet zararla sınırlı olduğuna ilişkin BGB § 122/1 düzenlenmesi olarak kabul edilmektedir²⁷³. İsviçre hukukunda ise yanılanın tazminat sorumluluğunun düzenleme altına alındığı OR m. 26'da ve dolayısıyla eBK m. 26'da bu konuda bir düzenleme bulunmamaktadır²⁷⁴. Ancak TBK m. 35/2'de "*ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla*" ifadesine yer verilmek suretiyle Alman hukukunda bulunan hükme benzer bir düzenleme getirilmiştir. Bu nedenle TBK m. 35/2 düzenlemesinin nasıl yorumlanması gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Birinci görüşe göre TBK m. 35/1 gereğince hükmedilecek tazminat miktarının müspet zararla sınırlı olması gerekir. Zira aksinin kabulü halinde esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmeye dayanarak tazminat talebinde bulunan karşı tarafın malvarlığı durumunun sözleşme geçerli olsaydı bulunacağı durumdan daha iyi bir hale geldiği savunulmaktadır²⁷⁵.

Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise TBK m. 35 gereğince hükmedilecek tazminat miktarı müspet zararla sınırlı değildir. Burada menfi ve müspet zarar kavramlarının farklı esaslara tabi olması ve farklı ihlallerden kaynaklanması

²⁷¹ Ergüne, s. 353; Kanışlı, s. 664.

²⁷² Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Kanışlı, s. 664 vd.; Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 277 vd.; Yalman, s. 131-132; Ergüne, s. 353 vd.

²⁷³ Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 277; Ergüne, s. 353-354; Yalman, s. 131; Demircioğlu, s. 265; Kanışlı, s. 665. BGB § 122/1 "*fakat tazminat miktarı, karşı tarafın ya da üçüncü kişinin açıklamanın geçerliliği halinde elde edebilecekleri menfaati aşamaz*", Kanışlı, s. 665'den naklen.

²⁷⁴ Kanışlı, s. 665. TBK m. 9/2'de "*ödül sözü veren, sonucun gerçekleşmesinden önce sözünden cayarsa veya sonucun gerçekleşmesini engellerse, dürüstlük kurallarına uygun olarak yapılan giderleri ödemekle yükümlüdür. Ancak, bir ya da birden çok kişiye ödenecek giderlerin toplamı, ödülün değerini aşamaz*" denilmek suretiyle açıkça menfi zarara ilişkin tazminat talebi müspet zararla sınırlandırılmıştır.

²⁷⁵ Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 277; Yalman, s. 132; Demircioğlu, s. 265; Kanışlı, s. 665. *yükümlüdür. Ancak, bir ya da birden çok kişiye ödenecek giderlerin toplamı, ödülün değerini aşamaz*" denilmek suretiyle açıkça menfi zarara ilişkin tazminat talebi müspet zararla sınırlandırılmıştır. Bu konuda ayrıca bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku, s. 257; Oğuzman ve Öz, s. 204-205.

nedeniyle müspet zararın menfi zararın sınırını oluşturmasının mümkün olmadığı savunulmaktadır. Gerçekten de menfi zarar sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin güvenin boşa çıkmasından kaynaklanmaktayken müspet zarar geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi halinde menfi zararlar karşı tarafın güven menfaati korunurken müspet zararda karşı tarafın ifa menfaati korunmaktadır. Zira menfi zarar müspet zarar ayrımı zararların daha fazla olup olmamasına göre yapılmamıştır. Bu nedenle farklı ihlallerden kaynaklanan ve farklı hesaplama yöntemleri olan bu iki zarar türünün birbirini sınırlaması mümkün değildir²⁷⁶.

Müspet zararın menfi zararın sınırını oluşturduğunun kabulü esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucu tazminat talebinde bulunan karşı tarafın sözleşmenin kurulacağına güvendiği için cezalandırılması anlamına gelecektir. Zira sorumluluk hukukunun amacı zararın giderilmesi olup TBK m. 35'de yanılanın tazminat sorumluluğu düzenlenmek suretiyle esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda karşı tarafın malvarlığı durumunun sözleşmenin iptal edilmesinden önceki durumuna getirmek amaçlanmıştır. Bu durum ise ancak sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına ilişkin güvenin boşa çıkmasından doğan menfi zararın tamamının tazmin edilmesiyle gerçekleştirilebilir²⁷⁷. Aksinin kabulü yanılanın ödüllendirilmesi olup yanılanın sözleşmeye bağlı olmayı bağlı olmamaya tercih edeceği sonucunu doğuracaktır²⁷⁸. Yine hâkimin menfi zararın tazmin edileceği her uyuşmazlıkta menfi zararın üst sınırını belirlemek için müspet zararı hesaplaması gerektiği şeklinde elverişsiz bir sonuç doğacaktır²⁷⁹. Bu nedenle esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın uğradığı menfi zararının müspet zararlarla sınırlı olmadan tazmin edilmesi gerekir.

Benimsemiş olduğumuz görüş doğrultusunda TBK m. 35/2'de bulunan *“hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda, ifadan beklenen yararı aşmamak kaydıyla”*

²⁷⁶ **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 278; **Ergüne**, s. 360; **Kanışlı**, s. 666; **Demircioğlu**, s. 265-266; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 448; **İlgin**, s. 147.

²⁷⁷ **Ergüne**, s. 360.

²⁷⁸ **Demircioğlu**, s. 267.

²⁷⁹ **Buz**, Sözleşmeden Dönme, s. 278-279; **İlgin**, s. 147; **Demircioğlu**, s. 266; **Yalman**, s. 132.

ifadesi, yalnızca hakkaniyet gereği daha fazla tazminata hükmedilmesi gereken durumlarda müspet zarar miktarıyla sınırlı olması gerekir şeklinde yorumlanmalıdır. Hakkaniyet gereği daha fazla tazminata hükmedilmesi gereken durumlar, menfi zarar miktarının müspet zarar miktarından daha az olduğu ancak somut olayın özellikleri nedeniyle ve hakkaniyet gereği daha fazla zararın tazmin edilmesi gereken durumlardır. Menfi zararın müspet zarardan daha fazla olduğu durumlarda zaten TBK m. 35/2'de yer alan hakkaniyet şartı gerçekleşmediğinden menfi zarar miktarının müspet zarar miktarıyla sınırlı olması da gerekmemektedir²⁸⁰. Sonuç olarak TBK m. 35/2 hükmü, menfi zarar miktarı müspet zarar miktarıyla sınırlanmalıdır şeklinde değil hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda karşı tarafa ödenecek olan tazminat miktarının müspet zarar miktarına kadar arttırılabileceği şeklinde yorumlanmalıdır.

5.2. Yanılanın Tazminat Sorumluluğuna İlişkin Anlaşmalar

Borçlar hukukuna hakim olan sözleşme özgürlüğü ve irade özerkliği ilkeleri gereğince sözleşme tarafları sözleşmenin içeriğini dilediği şekilde düzenleyebilir. Buna göre taraflar sözleşmeye aykırı davranışta bulunmaları halinde doğacak olan zarardan sorumluluklarını, bu sorumluluğun şartlarını, miktarını veya kapsamını henüz zarar doğmadan kararlaştırabilirler. Buna göre taraflar sözleşmeye aykırı davranıştan doğan tazminat taleplerini tamamen ortadan kaldırabilir veya sınırlandırabilirler. Sözleşmenin taraflarının sözleşmeden doğması muhtemel olan tazminat taleplerini engellemek veya sınırlandırmak amacıyla tazminat sorumluluğunu önceden sınırlandıran bir hüküm koyması durumunda sorumsuzluk anlaşmasının varlığı kabul edilmektedir²⁸¹.

Her ne kadar taraflar sözleşmeyi istedikleri gibi düzenleyebilse de yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarının geçerli olup olmadığı sorunu bu sorumluluğa sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması nedeniyle TBK

²⁸⁰ Ergüne, s. 357 -358; Kanışlı, s. 667-668.

²⁸¹ Eren, s. 1112-1113; Kılıçoğlu, s. 838-839; Buz, Sözleşmeden Dönme, s. 276; Galip Sermet Akman, Sorumsuzluk Anlaşması, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1976, s. 6-7; Ali Erten, Sorumsuzluk Şartları, Ankara, Olgaç Matbaası, 1977, s. 88-91.

m. 115 ve TBK m. 116 gereğince belirlenecektir²⁸².

TBK m. 115/1'de borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarının geçersiz olduğu düzenlenmiştir. TBK m. 115/1 hükmünden hafif ihmalin bulunduğu durumlarda sorumsuzluk anlaşmalarının geçerli olduğu sonucu çıkmaktadır²⁸³. Yanılanın tazminat sorumluluğunda kusurun bulunmadığına ilişkin ispat yükünün yanılında olması nedeniyle sorumsuzluk anlaşmasından yararlanmak isteyen yanılanın ya yanılmada hiç kusurunun bulunmadığını ya da hafif ihmalinin bulunduğunu ispat etmesi gerekecektir²⁸⁴.

Ancak TBK m. 115/2 ve TBK m. 115/3'de düzenlenen durumlarda borçlunun hafif ihmali bulunsa dahi sorumsuzluk anlaşmasının geçerli olmadığı düzenlenmiştir. TBK m. 115/2'de hizmet sözleşmesinden kaynaklanan herhangi bir borç nedeniyle sorumsuzluk anlaşmasının geçerli olmadığı hükme bağlanmışken TBK m.115/3'de yetkili makamların izniyle yürütülebilen ve uzmanlığı gerektiren hizmet, meslek veya sanatın icrasından doğan borçlarda sorumsuzluk anlaşmasının geçerli olmadığı hükme bağlanmıştır²⁸⁵.

Yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği gereği sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması nedeniyle yardımcı kişilerinden sorumluluk hakkında TBK m. 116 hükümlerinin uygulanacağını daha önce de belirtmiştik²⁸⁶. Zira yardımcı kişilerin sorumluluğuna ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarının geçerli olup olmadığı TBK m. 116/2 ve TBK m. 116/3 çerçevesinde belirlenecektir. Buna göre TBK m. 116/2'de yardımcı kişilerin sorumluluğuna ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarının geçerli olarak kurulabileceği düzenlenmiştir. Ancak TBK m. 116/3'de yetkili makamların izniyle yürütülebilen ve uzmanlığı gerektiren hizmet, meslek veya sanatın icrasından doğan borçlarda sorumsuzluk anlaşmasının geçerli olmadığı

²⁸² Kılıçoğlu, s. 839, 846; Eren, s. 1112; Ilgın, s. 155; Erten, s. 77-78. Söz konusu hükümlerin eleştirisi hakkında bkz. Kılıçoğlu, s. 849-850.

²⁸³ Erten, s. 211; Akman, s. 55; Kılıçoğlu, s. 841; Ilgın, s. 155; Eren, s. 1115. Hafif ihmal hakkında bkz. yukarıda 4. Bölüm, 4.2.2.1.

²⁸⁴ Ilgın, s. 155.

²⁸⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 841 vd.; Eren, s. 1116; Erten, s. 224 vd.; Akman, s. 57-74.

²⁸⁶ Bu konuda bkz. yukarıda 4. Bölüm, 4.1.3.2.

düzenlenmiş olduğundan söz konusu borçlara ilişkin sorumsuzluk anlaşmaları geçersizdir²⁸⁷.

Sorumsuzluk anlaşmasının geçerliliğinin asıl sözleşmenin geçerliliğine bağlı olması nedeniyle asıl sözleşmenin geçersiz olması halinde sorumluluk anlaşmasına ilişkin hükümlerin de geçersiz olduğu ileri sürülmektedir²⁸⁸. Buradan esaslı yanılma nedeniyle iptal edilen sözleşmenin kurulduğu andan itibaren geçersiz olması nedeniyle yanılanın sorumsuzluk anlaşması olsa dahi karşı tarafın iptal nedeniyle uğradığı zararları tazmin etmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır. Ancak bu sonucun kabul edilmesi en başta sözleşme özgürlüğü ve irade özerkliği ilkelerine aykırı olacağından mümkün değildir. Zira sözleşme tarafları TBK m. 115/1 gereği hafif ihmalin bulunduğu durumlarda sorumsuzluk anlaşması düzenleyebilmektedirler. Sorumsuzluk anlaşması zaten sözleşmenin esaslı yanılma nedeniyle iptal edilmesi durumunda uygulanmakta olduğundan sözleşmenin kurulduğu andan itibaren geçersiz olduğundan bahisle sorumsuzluk anlaşmasının da geçersiz olduğuna kanaat getirilirse tarafların sorumsuzluk anlaşması düzenlemesinin hiçbir anlam ve önemi kalmayacaktır²⁸⁹.

Yanılanın kendi kusuru ile sorumsuzluk anlaşması hükümlerinde yanılması söz konusu olabilir. Böyle bir durumda yanılma sorumsuzluk anlaşmasına ilişkindir. Bu nedenle söz konusu yanılma, yanılanın bu sözleşmeyi yapmasını engeller nitelikteyse ve yanılma sözleşmenin iptalini haklı kılan esaslı bir yanılmaysa sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz olacaktır. Ancak sorumsuzluk anlaşmasına ilişkin hükümlerde esaslı yanılma olmasaydı taraflar yine de bu sözleşmeyi yapacaksa TBK m. 27/2 gereğince kısmi iptal söz konusu olabilmekteyken taraflar bu sözleşmeyi yapmayacaksa kısmi iptal söz konusu olmamaktadır²⁹⁰.

²⁸⁷ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Kılıçoğlu**, s. 847-848 vd.; **Akman**, s. 75-76; **Erten**, s. 215-216.

²⁸⁸ **Eren**, s. 1114.

²⁸⁹ **İlgin**, s. 158.

²⁹⁰ **İlgin**, s. 159.

ALTINCI BÖLÜM

TEMSİLCİ VASITASIYLA KURULAN SÖZLEŞMELERDE TAZMİNAT SORUMLULUĞU

Temsilcinin bir kişi adına hukuki işlemde bulunma yetkisi kanuna veya hukuki işleme dayanabilir. Temsil yetkisinin kanuna dayandığı hallerde kanuni temsil söz konusu olmaktadır. TBK m. 40-48 arasında düzenlenmiş olan temsil iradi temsildir²⁹¹. Burada temsil yetkisi kural olarak temsil olunan ile temsilci arasındaki temel ilişkiye dayanır. Temel ilişki çoğu zaman hizmet sözleşmesi, eser sözleşmesi, şirket sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi gibi akdi bir ilişki olup iş görmeye dayanır. Zira işverenin çalıştırdığı işçisine, bir şirket ortağının diğer bir ortağa yetki vermesi sıklıkla karşılaşılan durumlardır.

Uygulamada temsil yetkisinin en çok vekâlet sözleşmesine dayandığı görülmektedir. Vekil, vekâlet sözleşmesi çerçevesinde vekâlet veren adına ve hesabına hareket etmektedir. Dolayısıyla vekil aynı zamanda vekâlet verenin temsilcisi olup temsil yetkisi vekâlet sözleşmesine dayanmaktadır. Söz konusu vekâlet sözleşmesi vekil ile vekâlet veren arasındaki iç ilişki için önemlidir.

Temsil yetkisi tek taraflı bir hukuki işlem olup sözleşme değildir. Bu nedenle her vekâlet sözleşmesi temsil yetkisini dayanırken her temsil yetkisi bir vekâlet sözleşmesine dayanmaz. Temsilde ise temsilci ile temsil olunan arasında bir sözleşmenin bulunmasına gerek yoktur. Temsil yetkisinin vekâlet sözleşmesi gibi bir temel ilişkiden bağımsız ve ayrı bir şekilde verilmesi de mümkündür²⁹².

²⁹¹ **Oğuzman ve Öz**, s. 218; **Eren**, s. 450; **Kılıçoğlu**, s. 310-311; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 627-628; **Şener Akyol**, Türk Medeni Hukukunda Temsil, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 43-46.

²⁹² **Cem Akbıyık**, "Temsil Yetkisi ve Temel İlişki", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 4, s. 219-223; **M. Murat İnceoğlu**, Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2009, s. 26- 28; **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 26-627; **Kılıçoğlu**, s. 309; **Eren**, s. 459-461; **Oğuzman ve Öz**, s. 218-220. Temsil yetkisinin temel ilişkiden bağımsızlığı hakkında detaylı bilgi için bkz. **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 647 vd.; **Eren**, s. 459 vd.; **Akbıyık**, s. 225 vd.

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilebilmesi için iptal hakkı yukarıda da belirtildiği üzere sözleşmenin tarafı olan yanılındadır²⁹³. Yanılanın iptal açıklamasında bulunabilmesi için iradesinin oluşum veya beyanı aşamasında sakatlanarak esaslı yanılmaya düşmesi gerekir. Dolayısıyla esaslı yanılmaya düşen yanılan dışında üçüncü kişilerin veya sözleşmenin karşı tarafının sözleşmeyi iptal edebilme hakkı bulunmamaktadır. Bu durumun tek istisnası temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerdir²⁹⁴.

Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde TBK m. 35 gereğince tazminat sorumluluğunun doğup doğmayacağına incelenmesi amacıyla doğrudan temsil ve dolaylı temsilde yanılmaya ilişkin açıklamalarda bulunulacak olup tazminat sorumluluğunun doğması durumunda rücu ilişkisinin belirlenmesinde ise temsilci ve temsil olunan arasında vekâlet sözleşmesi gibi bir temel ilişkinin bulunup bulunmaması ayırımına değinilecektir.

6.1. Doğrudan Temsilde Yanılma

6.1.1. Temsilcinin Yanılması

Doğrudan temsilci, kendisine verilen temsil yetkisi çerçevesinde temsil olunan adına ve hesabına kendi iradesini açıklamaktadır²⁹⁵. Temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde irade bozukluğunun dolayısıyla yanılmanın temsilci ya da temsil olunanın hangisinde aranacağına ilişkin TBK’da düzenleme bulunmamaktadır. Ancak temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde temsilcinin kendi iradesini açıklaması nedeniyle yanılmanın temsilcinin iradesinde aranması gerektiği kabul edilmektedir²⁹⁶.

²⁹³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. yukarıda 3. Bölüm, 3.1.2.

²⁹⁴ **Akyol**, Borçlar Hukuku, s. 238; **Akyol**, Temsil, s. 219-226; **Halil Akkanat**, Medeni Hukukta Hata Kavramı, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2019, s. 202.

²⁹⁵ **Kocayusufpaşaoğlu**, Borçlar Hukuku, s. 631; **Eren**, s. 447; **Oğuzman ve Öz**, s. 215 vd.; **Kılıçoğlu**, s. 311-312; **İnceoğlu**, s. 43-45.

²⁹⁶ **Hulki Cihan**, “Temsilci Bakımından İrade Sakatlıklarının Özellikleri”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2016, s. 172; **Akkanat**, s. 207; **Eren**, s. 446. BGB § 166/1’de temsilci vasıtasıyla yapılan hukuki işlemlerde temsilcinin irade bozukluğunun sonuç doğuracağı dolayısıyla temsilcinin iradesinin bozulduğu durumlarda sözleşmenin iptal edilebileceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında temsilcinin, temsil olunanın belirli talimatlarıyla hareket ettiği hallerde işleme ilişkin temsil olunanın bildiği veya bilmesi gerektiği şeylerin, temsilci tarafından da bilindiği veya bilinmesi gerektiği kabul edilmiştir. Bu düzenleme ile iyiniyetli olmayan temsil olunanın

Temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde temsilcinin yanılması durumunda her ne kadar temsilcinin yanılması dikkate alınsa da sözleşmenin tarafı olan temsil olunanın sözleşmeyi iptal edebileceği kabul edilmektedir²⁹⁷. Zira sözleşme hukuki etkilerini sözleşmenin tarafı olan temsil olunanda göstermektedir. Bu nedenle temsilcinin sözleşmeyi iptal edebilmesi mümkün değildir. Temsil olunanın, temsilcinin yanıldığını öğrendiği tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde iptal açıklamasını yapması gerekir. Ancak temsil olunanın sözleşmenin kurulması sırasında yanılmayı bildiği halde sustuğu durumlarda dürüstlük kuralı gereğince sözleşmeyi iptal edebilmesi mümkün değildir. Temsilcinin iptal yetkisinin bulunması veya yetkisi bulunmasa dahi temsil olunanın sonradan iptal işlemini onadığı durumlarda temsilcinin de iptal açıklamasında bulunabileceği kabul edilmektedir²⁹⁸.

Tüzel kişilerin organlarının yanılmasının tüzel kişinin yanılması olarak kabul edilmesi nedeniyle bu durumda temsilcinin yanılması söz konusu değildir²⁹⁹. Yine aracının yanılması durumunda da temsilcinin yanılması söz konusu değildir. Zira aracı sözleşmenin karşı tarafına kendi iradesini değil temsil olunanın iradesini açıklamaktadır. Bu nedenle aracı kavramının temsilci kavramı ile karıştırılmaması gerekir³⁰⁰.

Temsilcinin yanılması nedeniyle temsil olunanın sözleşmeyi iptal edebilmesi için yanılmanın sözleşmenin tarafı olan temsil olunanı etkilemesi gerekir. Bu nedenle yanılmanın yalnızca temsilcinin kendisini etkilemesi durumunda temsil olunanın sözleşmeyi iptal edebilmesi mümkün değildir. Her ne kadar yanılmanın esaslı olup olmadığının belirlenmesinde temsilci dikkate alınsa da temsil olunanın söz konusu yanılma olmasaydı sözleşmenin tarafı olup olmayacağı araştırılmalıdır. Zira sözleşme konusu şeyin değerinin veya amacının iradeye uygun olup olmadığının belirlenmesi ancak temsil olunan dikkate alınmak suretiyle anlaşılacaktır³⁰¹.

temsilcinin arkasına saklanması engel olunmuştur. Bu konuda bkz. **Akkanat**, s. 206, dn. 461'den naklen.

²⁹⁷ **Akyol**, Temsil, s. 223-224; **İnceoğlu**, s. 23 vd.; **Oğuzman ve Öz**, s. 127; **Kurşat**, Şerh, m. 39 N. 86; **Kılıçoğlu**, s. 257; **Eren**, s. 410; **Akkanat**, s. 209.

²⁹⁸ **Kurşat**, Şerh, m. 39, N. 86; **Akkanat**, s. 209-210.

²⁹⁹ **Eren**, s. 449; **Akkanat**, s. 204-206; **Kılıçoğlu**, s. 308.

³⁰⁰ **Akyol**, Ulak, s. 29; **Tunçomağ**, s. 347; **Cihan**, s. 172; **Eren**, s. 448-449; **İnceoğlu**, s. 14; **Kılıçoğlu**, s. 308309.

³⁰¹ **Akyol**, Temsil, s. 224; **Akkanat**, s. 207-208.

Temsil olunan tarafından sözleşmenin iptal edilmesi nedeniyle karşı tarafın uğramış olduğu zararlardan dolayı sorumluluk sözleşmeyi iptal eden temsil olunandadır. Bu nedenle karşı tarafın TBK m. 35 hükmü gereğince uğramış olduğu zararlar temsil olunan tarafından tazmin edilecektir³⁰².

Temsil olunanın karşı tarafa ödemiş olduğu tazminata ilişkin temsilciden rücu alacağı doğabilmektedir³⁰³. Rücu alacağının kaynağı temsilci ve temsil olunan arasında vekâlet sözleşmesi gibi akdi bir temel ilişkinin bulunup bulunmamasına göre farklılık gösterir. Zira akdi temel ilişki temsilci ile temsil olunan arasında iç ilişki meydana getirerek sözleşmeden doğan bir borç ilişkisi kurmaktadır. Bu nedenle aralarında akdi ilişki bulunan temsilci ile temsil olunanın iç ilişkisi söz konusu ilişkiden doğan yükümlülükler dikkate alınmak suretiyle belirlenmelidir. Temsilcinin yanılması nedeniyle sözleşmeyi iptal eden ve bu nedenle karşı tarafın zararlarını ödemek zorunda kalan temsil olunanın uğramış olduğu zararlarını TBK m. 112 vd. hükümlerine göre temsilciden tazmin edebileceği kabul edilmektedir. Temsilci ile temsil olunan arasında akdi bir temel ilişki bulunmaması durumunda ise rücu ilişkisinin kaynağı haksız fiil sorumluluğu olacaktır³⁰⁴.

Yetkisiz temsilde, temsilcinin yanılmasından bahsedebilmek için yetkisiz temsilcinin yanılması dışında ayrıca temsil olunanın söz konusu sözleşmeyi onaması gerekir. Zira yetkisiz temsilcinin kurmuş olduğu sözleşmenin temsil olunan tarafından onanmaması durumunda sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz olacaktır. Bu durumda ise yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesine dahi gerek kalmayacaktır. Ancak temsil olunanın yanılmayı bildiği ve buna rağmen sözleşmeyi onadığı durumlarda temsil olunanın iptal hakkından feragat ettiği kabul edilmektedir³⁰⁵.

³⁰² **İnceoğlu**, s. 24; **Akkanat**, s. 209.

³⁰³ **İnceoğlu**, s. 24.

³⁰⁴ **Eren**, s. 480. Sözleşme ilişkisinin bulunmaması durumunda rücu hakkının genel hükümlere tabi olacağı hakkında bkz. **Kılıçoğlu**, s. 642.

³⁰⁵ **Akkanat**, s. 209-210.

6.1.2. Temsil Olunanın Yanılması

Temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde temsil olunanın yanılması sözleşmeyi iptal hakkı vermez. Zira temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde temsil olunanın aktif bir şekilde temsilciye talimat vermediği durumlarda yanılma ihtimali oldukça düşüktür. Temsil olunanın temsilciye temsil yetkisi verirken yanılması durumunda dahi temsil olunanın temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmeyi iptal hakkı bulunmamaktadır. Ancak temsilcinin temsil olunanın talimatlarıyla bağlı olduğu durumlarda temsil olunanın aldatma veya korkutma sonucu iradesinin sakatlanması karşısında temsil olunanın sözleşmeyi iptal edebileceği kabul edilmektedir³⁰⁶.

Temsil olunanın temsil yetkisi verirken yanılması durumunda temsil yetkisini iptal edilebilir. Temsilcinin temsil yetkisini henüz kullanmadığı durumlarda ayrıca iptale gerek olmadan temsil yetkisinin geri alınması ile temsilcinin yetkisi sonlanır. Ancak temsil yetkisinin kullanıldığı durumlarda temsil olunanın temsil yetkisini geri alması mümkün değildir. Temsil yetkisinin geri alınması, TBK m. 35 gereğince tazminat sorumluluğunun doğmaması nedeniyle iptale göre daha avantajlıdır. Zira temsil yetkisinin iptal edilmesi sonucunda temsil olunanın temsilciye karşı TBK m. 35 gereğince tazminat sorumluluğu doğabilmektedir³⁰⁷.

Bu durumda temsil yetkisinin iptali yetkisiz temsil değildir. Zira temsil olunan her ne kadar temsil yetkisinde yanılmış olsa da temsilcinin yapmış olduğu sözleşmeye bağlıdır. Yetkisiz temsilde ise temsil olunan TBK m. 46 gereğince sözleşmeyi onamadığı sürece sözleşmeyle bağlı değildir. Buna göre yanılanın öncelikle TBK m. 39 gereğince bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde yanılma nedeniyle temsil yetkisini iptal etmesi gerekir. Temsil yetkisinin geçmişe etkili bir şekilde iptali sonrasında temsil olunan temsilcinin yapmış olduğu sözleşme hakkında yetkisiz temsil hükümlerine başvurabilir. Temsil olunanın bir yıllık hak düşürücü süre geçmesinden sonra yanılma nedeniyle temsil yetkisini iptal edebilmesi mümkün değildir. Bunun

³⁰⁶ Akkanat, s. 211; Akyol, Temsil, s. 219.

³⁰⁷ Akyol, Temsil, s. 219, 544; Cihan, s. 174; Eren, s. 459.

sonucunda temsil olunan, temsilcinin yapmış olduğu sözleşmeye bağlı olacak ve yetkisiz temsil hükümlerine başvuramayacaktır³⁰⁸.

6.2. Dolaylı Temsilde Yanılma

Dolaylı temsilci, verilen temsil yetkisi çerçevesinde temsilcinin kendi adına ve temsil olunan hesabına kendi iradesini açıklamaktadır. Dolaylı temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde sözleşmenin tarafı doğrudan temsilde olduğu gibi temsil olunan değil dolaylı temsilcidir. Bu nedenle yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal edebilme hakkı da sözleşmenin tarafı olan dolaylı temsilcidedir. Dolaylı temsilci yanılmayı öğrendiği tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde sözleşmeyi iptal etmelidir³⁰⁹.

Dolaylı temsilcinin, temsil olunan ile arasında zorunlu olarak bulunması gereken temel ilişki nedeniyle sözleşmeden doğan hak ve borçları temsil olunana devretmesi gerekir. Temsil olunanın, temsilcinin yanılması nedeniyle söz konusu hak ve borçları kabul etmemesi gündeme gelebilir. Bu gibi durumlar temsilcinin yapmış olduğu sözleşmenin karşı tarafını etkilemez. Zira söz konusu sözleşmenin tarafları dolaylı temsilci ve karşı taraftır. Bu nedenle temsilcinin yanılması durumunda temsil olunan ile iç ilişkilerinde ortaya çıkabilecek sorunlar karşı tarafı etkilemeyecek ve temsil olunan temsilcinin yapmış olduğu sözleşmeye bağlı kalacaktır³¹⁰.

Dolaylı temsilcinin iptal hakkını kullanmaması temsil yetkisinin dayanmış olduğu temel ilişkiye aykırılık oluşturabilir. Bu durumda temsil olunanın temsil yetkisinin gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle uğradığı zararlarının tazminini temsilciden talep edebileceği kabul edilmektedir³¹¹.

³⁰⁸ **Cihan**, s. 174-175. YHGK. 15.11.2006 T. 2006/11-725 E. 2016/712 K. sayılı ilamında “1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 42. Maddesi gereğince genel kurul kararı ile yönetim kurulu üyeleri seçilebilirler. Seçime ilişkin genel kurul kararı yeterli toplantı ve karar nisabı olmaksızın alınmış ise bu karar geçersiz ve yok hükmündedir. Böyle bir genel kurul kararı ile seçilen yöneticilerin kooperatifi temsil ve ilzamu da söz konusu olmaz. Bu durumda yetkisiz kişilerin yaptığı işlemler kooperatif açısından işlemde irade sakatlığı sonucunu doğurur.” Denilmektedir. Söz konusu karar için bkz. **Cihan**, s. 174.

³⁰⁹ **Cihan**, s. 173; **Akkanat**, s. 212. İsviçre Federal Mahkemesi’nin dolaylı temsilde iptal hakkının temsil olunanın menfaati karşısında diğer hak ve borçların devriyle birlikte temsil olunana devredilmesi gerektiği hakkında kararı için bkz. BGE 41 II 571, **Akkanat**, s. 212’den naklen.

³¹⁰ **Cihan**, s. 175.

³¹¹ **Akkanat**, s. 212.

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk Borçlar Kanunu m. 35’de düzenlenen yanılanın tazminat sorumluluğu inceleme konusu yapılmıştır. Bu anlamda yanılma kurumuna ilişkin genel bilgiler çalışmanın amacına ulaşmasını sağlamaktadır.

Yanılma kurumu TBK’da m. 30-35 ve 39’da düzenlenmiş olup kanunda yanılmanın tanımı yapılmamıştır. Yanılma, gerçek hakkında bilinçli olmayan bilgisizlik veya yanlış tasavvur olarak tanımlanmaktadır. Yanılmanın yanlış tasavvurdan veya bilgisizlikten kaynaklandığı her iki durumda da bilinçli bir yanılma söz konusu olamaz. Aynı şekilde tasavvurun gerçekliği hakkında şüphe olması durumunda da yanılmadan söz etmek mümkün değildir. Buradan yanılmaya kasten değil yalnızca ihmal nedeniyle düşülebileceği sonucu çıkmaktadır.

Yanılma kurumunun hukuki etkisi ve sonuçları Borçlar Hukukuna hakim olan irade özerkliği ve güven ilkesi çerçevesinde belirlenmektedir. Kişinin sözleşmenin kurulması sırasında yanılması durumunda tam bir irade özerkliğinin bulunduğundan söz edilemez. Ancak, sadece yanılanın iradesi dikkate alınarak sözleşmenin iptal edilebilmesini kabul etmek taraf menfaat dengesine uygun değildir. Zira karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına olan haklı güveni en az yanılanın iradesi kadar korunmaya değerdir. Bu durum aynı zamanda iş hayatında güven ve istikrarın sağlanması amacına aykırıdır. Bu nedenle irade özerkliğinin güven ilkesi ile dengelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Türk Borçlar Kanunu m. 30’da yalnızca esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilebileceği hükme bağlanmıştır. Yine yanılanın sözleşmeyi iptal edebilmesi TBK m. 34 gereğince dürüstlük kuralı ile sınırlandırılmıştır. TBK m. 35’de ise çalışmanın konusu olan yanılanın tazminat sorumluluğu hükme bağlanarak esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptali sonucunda karşı tarafın uğramış olduğu zararların tazmin edilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Yanılma iradenin oluşumu aşamasında yanılma ve iradenin beyanı aşamasında yanılma olarak ikiye ayrılmaktadır. İradenin oluşumu aşamasında saikte yanılma söz konusuyken iradenin beyanı aşamasında beyan yanılması söz konusudur. Türk Borçlar Kanunu 30. maddesi ve devamında yanılma kurumu bu ayırım dikkate alınmak

suretiyle düzenlenmiştir. Kanun koyucu beyan yanılmasını kural olarak esaslı yanılma olarak kabul ederken saik yanılmasını istisnai olarak esaslı yanılma olarak kabul etmektedir. Ancak saik yanılması beyan yanılması ayrımı yanılmanın esaslı olup olmadığı hakkında doğrudan bir bilgi vermez. Zira yanılmanın esaslı olabilmesi için esaslılık unsurunun bulunması gerekir.

Kanun koyucu TBK m. 30'da esaslı yanılmaya hukuki bir sonuç bağlamış olup esaslı saik (temel) ya da esaslı beyan yanılması durumunda yanılana sözleşmeyi geçmişe etkili olarak kesin hükümsüz hale getirebilme yetkisi tanımıştır. Temel yanılmasından bahsedebilmek için TBK m. 32'de düzenlenen dört şartın varlığı gerekmektedir. Bunlar; sözleşmenin kurulmasında bir tarafın saikte yanılmış olması, yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli saymış olması (sübjektif şart), iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygunluk (objektif şart) ve yanılanın yanıldığı saiki sözleşmenin temeli saydığına karşı tarafça bilinebilir olmasıdır. Kanun koyucu TBK m. 31/1 b. 1-5'de beyan yanılması türlerini örneklemiştir. Ancak bu sayılanlar dışında beyan yanılması olması da mümkündür. Esaslı beyan yanılmasından bahsedebilmek için sübjektif ve objektif şartların temel yanılmasının şartlarının düzenlendiği TBK m. 32'den bağımsız bir şekilde dikkate alınması gerekir.

Yanılma ile Türk Borçlar Kanununda düzenlenmiş bulunan bazı kurumlar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Söz konusu kurumlar her ne kadar farklı özelliklere sahip olsa da bu kurumların yanılma ile aynı anda uygulanabileceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Bunlardan ilki aldatma kurumu olup yanılma ile aldatma arasındaki ilişki yalnızca saikte yanılma durumunda gündeme gelebilmektedir. Zira aldatma fiili nedeniyle beyan yanılması durumunda güven ilkesi gereğince aldatılanın gerçek iradesine göre sözleşme kurulacaktır Bu durumlarda yanılan her iki kurumdan istediğine başvurabilmektedir. Ancak yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilebilmesi için yanılmanın esaslı olması gerekmekte olup aldatma nedeniyle sözleşmenin iptal edilebilmesi için saikte yanılmanın esaslı olmasına gerek yoktur.

Korkutmada, korkutulanın iradesi oluşum aşamasında sakatlınsa da saikte yanılma ile korkutma arasında ortak bir nokta bulunmamaktadır. Zira korkutmada,

korkutulan kişi iradesinin oluşumundaki sakatlığın farkında olduğundan yanılmadan bahsedilemeyecektir. Yine korkutma sonucunda da beyan yanılmasının oluşması mümkün değildir. Sonuç olarak yanılma ve aldatma kurumları birbirlerini dışlayan hükümler içermektedir.

Aşırı yararlanma ile yanılma hükümlerinin aynı anda uygulanabileceği durumlar söz konusu olabilmektedir. Ancak beyan yanılmasının aşırı yararlanma kurumu ile yarışması mümkün değildir. Bu durumda güven ilkesi gereğince sömürülenin gerçek iradesi doğrultusunda sözleşme kurulacaktır. Aşırı yararlanma durumunda temel yanılmasının gerçekleşmesi de mümkündür. Ancak bu durum yalnızca düşüncesizlik ve bilgisizlik hallerinde söz konusu olabilmektedir. Zira zor durumda kalma durumunda sömürülen istemeyerek de olsa sömürülmeyi kabul etmektedir. Yanılma ve aşırı yararlanma kurumlarının aynı anda uygulanabileceği hallerde yanılan her iki kurumdan istediğine başvurabilmektedir.

Ayıplı ifa ile yanılma hükümlerinin de aynı anda uygulanabileceği haller söz konusu olabilmektedir. Satım sözleşmesine konu şeyin gerekli niteliklere sahip olmaması durumunda hem ayıp hem de nitelik yanılması söz konusu olabilmektedir. Ayıplı ifa ile yanılma hükümlerinin aynı anda uygulanabileceği hallerde yanılanın bu iki kurumdan istediğine başvurup başvuramayacağı tartışmalıdır. Çalışmada benimsemiş olduğumuz görüş doğrultusunda yanılan her iki kurumdan istediğine başvurabilir. Zira alıcının yanılma hükümlerine başvurması durumunda daha avantajlı olan ayıplı ifa hükümleri uygulanamayacaktır. Bu nedenle alıcının ayıplı ifa ile yanılma kurumunda istediğine başvurabileceğinin kabul edilmesi daha doğru olacaktır.

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesinden ne anlaşılması gerektiği konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Çalışmada benimsemiş olduğumuz görüşe göre sözleşme her iki taraf için de kurulduğu andan itibaren geçerlidir. Yanılanın sözleşmeyi iptal etmesi durumunda ise sözleşme kurulduğu andan itibaren geçersiz olacaktır. Ancak yanılan sözleşmeyi onarsa veya sözleşme onanmış sayılırsa sözleşme bir daha iptal edilemeyecek ve geçerli kalmaya devam edecektir. TBK m. 39 gereğince yanılan, yanıldığını öğrendiği andan itibaren bir yıl içerisinde sözleşmeyi

iptal edebilir. İptal açıklamasının yanılan tarafından karşı tarafa yapılması ile birlikte sözleşmenin tamamı geçmişe etkili bir şekilde kesin hükümsüz olmaktadır. Ancak esaslı yanılmanın sözleşmenin yalnızca bir bölümünü sakatladığı durumlarda TBK m. 27/2’de düzenlenen kısmi hükümsüzlüğün kıyasen uygulanması sonucunda sözleşmenin kısmi iptali söz konusu olabilmektedir. Sözleşmenin esaslı yanılma nedeniyle iptal edilmesinin diğer sonucu henüz ifa edilmemiş edimler sona ermekte ve ifa edilmiş olan edimlerin ise iadesi yani sözleşmenin tasfiyesi söz konusu olmaktadır. Türk Borçlar Kanununun 34. maddesi gereğince yanılan sözleşmeyi iptal edebilme hakkını dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde kullanamamaktadır. TBK m. 34/2’de iptal hakkının dürüstlük kuralına aykırılık oluşturacağı özel bir düzenleme bulunmaktadır. Buna göre karşı tarafın, yanılanın anladığı haliyle sözleşmeyi kurmaya hazır olduğunu bildirmesi durumunda, yanılan artık sözleşmeyi iptal edemez.

Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilebilmesi kusur şartına bağlı değildir. Yanılan yanılmasında kusurlu olsa dahi sözleşmeyi iptal edebilmektedir. Bu nedenle karşı tarafın sözleşmenin geçerli olarak kurulacağına olan haklı güveninin korunabilmesi ve iş hayatında istikrarın ve güvenin sağlanabilmesi için yanılanın tazminat sorumluluğu TBK m. 35’de düzenlenmiştir. Buna göre yanılan esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi sonucunda karşı tarafın uğramış olduğu zararları tazmin etmek zorundadır.

Yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliği culpa in contrahendo sorumluluğudur. TBK’da culpa in contrahendo sorumluluğuna ilişkin genel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak TBK m. 35 ‘de hükme bağlanan yanılanın tazminat sorumluluğu, kanunda düzenlenmiş culpa in contrahendo sorumluluğuna örnek olarak kabul edilmektedir. Culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği tartışmalıdır. Buna göre culpa in contrahendonun hukuki niteliğinin sözleşme sorumluluğu, haksız fiil sorumluluğu ve güven sorumluluğu olmasına ilişkin temel görüşler bulunmaktadır. Çalışmada, culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği güven sorumluluğu olarak kabul edilmiş olup dolayısıyla yanılanın tazminat sorumluluğu bir güven sorumluluğudur. Culpa in contrahendo sorumluluğu güven sorumluluğunun sözleşme öncesindeki görünümünü oluşturmaktadır. Yanılanın tazminat sorumluluğunun kanunda düzenlenmiş olan bir culpa in contrahendo

sorumluluğu olması nedeniyle aynı zamanda kanunda düzenlenmiş olan bir güven sorumluluğu olarak da kabul edilmesi gerekir. Buna göre sözleşme görüşmeleri sırasında esaslı yanılmaya sebep olan yanılanın, güven ilişkisinden doğan davranış yükümlerini ihlal ederek karşı tarafın haklı güvenini zedelediği için bu nedenle ortaya çıkan zararı tazmin etmesi gerekmektedir.

Yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğini açıklayan görüşler, yanılanın tazminat sorumluluğuna uygulanacak zamanaşımı, yardımcı kişilerden sorumluluk ve ispat yüküne ilişkin hükümlerin belirlenmesinde önem arz etmektedir. Çalışmada, culpa in contrahendo sorumluluğunun hukuki niteliği olarak güven sorumluluğunun benimsenmiş olması nedeniyle bu sorumluluğa sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği kabul edilmiştir. Yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğinin güven sorumluluğu olduğunun kabulüyle kanunda düzenlenmemiş diğer güven sorumluluğu hallerinde yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümlerin uygulanması doğru olacaktır. Kanaatimizce culpa in contrahendo sorumluluğunun dolayısıyla güven sorumluluğunun kanunda düzenlenmesi gerekmektedir. Zira bu halde zamanaşımı, yardımcı kişilerden sorumluluk ve ispat yüküne ilişkin hangi hükümlerin uygulanması gerektiği konusunda uygulamada yeknesaklık sağlanabilecektir.

Çalışmada, yanılanın tazminat sorumluluğunun hukuki niteliğinin belirlenmesinin ardından yanılanın tazminat sorumluluğunun şartları inceleme konusu yapılmıştır. Buna göre yanılanın tazminat sorumluluğunun şartları; esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmiş olması, yanılan tarafın kusurlu olması, karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmaması, karşı tarafın zarara uğraması ve illiyet bağıdır.

Yanılanın tazminat sorumluluğu bir kusur sorumluluğudur. Bu nedenle yanılanın yanılmasında kusurlu olması gerekmektedir. Kasten yanılmadan bahsedilemeyeceğinden burada kusurun türü ihmal derecesinde kalmaktadır. Yanılanın yalnızca sözleşmenin kurulması sırasındaki kusuru değil sözleşmenin iptaline kadar olan süreç boyunca kusurlu davranışları önem arz etmektedir.

TBK m. 35’de sözleşmenin karşı tarafının kusuruna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak TBK m. 35/1 c. 2’de hükme bağlanan karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmamasına ilişkin düzenleme karşı tarafının kusuruna bağlanan hukuki sonuçtur. Zarar görenin kusuruna ilişkin TBK m. 52 düzenlemesinin karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilmesi gerektiği yani kusurunun bulunduğu durumlarda da uygulanarak yanılanın tazminat sorumluluğunda dikkate alınıp alınmayacağı tartışmalıdır. Çalışmada benimsemiş olduğumuz görüş doğrultusunda TBK m. 35/1 c. 2 hükmünün çok katı olması nedeniyle TBK m. 52/1 gereğince yumuşatılması gerekmektedir. Zira yanılanın ağır ihmeline karşılık karşı tarafın hafif ihmali söz konusuysa, yanılanın esaslı yanılma nedeniyle tazminat sorumluluğu doğacak ancak tazminattan indirim uygulanacaktır. Yine, karşı tarafın, yanılmayı yanılıandan daha önce öğrenmesine rağmen yanılana söylememesi durumunda da tazminattan indirim uygulanacaktır.

Yanılanın karşı tarafın kusuru nedeniyle yanılması durumunda yanılanın tazminat sorumluluğu gündeme gelmeyecektir. Burada yanılan kendi kusuru nedeniyle değil karşı tarafın kusuru nedeniyle yanılmakta olup TBK m. 35/1 gereğince yanılanın tazminat sorumluluğunun şartları oluşmamaktadır. Bu durumda yanılan esaslı yanılma nedeniyle sözleşmeyi iptal etmekle birlikte karşı taraftan sözleşmenin kurulacağına olan güveninin boşa çıkması nedeniyle tazminat talep edebilecektir.

Yanılanın tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için gereken diğer şart da karşı tarafın iyiniyetli olması şeklinde de ifade edilen karşı tarafın yanılmayı bilmemesi veya bilebilecek durumda olmamasıdır. TBK m. 35/1 c. 2 düzenlemesi saik yanılması ile beyan yanılmasında karşı tarafın yanılmayı bildiği veya bilebilecek durumda olduğu ancak yanılanın gerçek iradesini bilmediği veya bilebilecek durumda olmadığı haller için önem arz etmektedir. Zira beyan yanılmasında karşı tarafın yanılanın gerçek iradesini bildiği veya bilebilecek durumda olduğu hallerde sözleşme yanılanın gerçek iradesi doğrultusunda kurulacağından sözleşmenin iptaline ve dolayısıyla yanılanın tazminat sorumluluğuna ihtiyaç kalmamaktadır.

Yanılanın tazminat sorumluluğu kapsamındaki zarar kural olarak menfi zarar olmakla birlikte TBK m. 35/2 gereğince müspet zarar da bu kapsamda tazmin

edilebilmektedir. Esaslı yanılma nedeniyle sözleşmenin iptal edilmesi durumunda karşı tarafın menfi zarar miktarının her zaman müspet zarar miktarıyla sınırlı olup olmayacağı tartışmalıdır. Çalışmada benimsediğimiz görüş doğrultusunda menfi zararın yalnızca hakkaniyet gereği daha fazla tazminata hükmedilmesi gereken durumlarda müspet zarar miktarıyla sınırlı olması gerekir. Zira hakkaniyet gereği daha fazla tazminata hükmedilmesi gereken durumlar, menfi zarar miktarının müspet zarar miktarından daha az olduğu ancak somut olayın özellikleri nedeniyle ve hakkaniyet gereği daha fazla zararın tazmin edilmesi gereken durumlardır. Menfi zararın müspet zarardan daha fazla olduğu durumlarda zaten TBK m. 35/2’de yer alan hakkaniyet şartı gerçekleşmemektedir.

Yanılanın tazminat sorumluluğuna ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarının geçerli olup olmadığı sorunu bu sorumluluğu sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması nedeniyle TBK m. 115 ve TBK m. 116 çerçevesinde belirlenmektedir. TBK m. 115/1’de borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarının geçersiz olduğu düzenlenmiş olduğundan sorumsuzluk anlaşmasında yararlanmak isteyen yanılanın ya yanılmada hiç kusurunun bulunmadığını ya da hafif ihmalinin bulunduğunu ispat etmesi gerekecektir. Ancak TBK m. 115/2 ve TBK m. 115/3’de düzenlenen durumlarda borçlunun hafif ihmali bulunsa dahi sorumsuzluk anlaşmaları geçerli değildir. TBK m. 116/2 gereğince yardımcı kişilerin sorumluluğuna ilişkin sorumsuzluk anlaşmaları geçerlidir. Ancak TBK m. 116/3’de belirtilen durumlar sorumsuzluk anlaşmalarını geçersiz kılmaktadır.

Temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde yanılma durumunda tazminat sorumluluğu önem arz etmektedir. Zira TBK’da temsilci vasıtasıyla kurulan sözleşmelerde irade bozukluğunun dolayısıyla yanılmanın temsilci ya da temsil olunanın hangisinde aranacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak bu durumda temsilcinin kendi iradesini açıklaması nedeniyle yanılmanın temsilcinin iradesinde aranması gerekir. Her ne kadar temsilcinin yanılması dikkate alınsa da doğrudan temsilcinin yanılması durumunda temsil olunanın sözleşmeyi iptal edebileceği kabul edilmektedir. Bu durumda sözleşmenin iptal edilmesi nedeniyle karşı tarafın uğramış olduğu zararların TBK m. 35 gereğince temsil olunan tarafından karşılanması gerekecektir. Temsil olunanın karşı tarafa ödemiş olduğu tazminata ilişkin

temsilciden rücu alacağı doğabilmektedir Rücu alacağının kaynağı temsilci ve temsil olunan arasında temel ilişkinin bulunup bulunmamasına göre farklılık gösterir. Temsilci ile temsil olunanın arasında akdi bir temel ilişkinin bulunması durumunda temsil olunanın uğramış olduğu zararlarını TBK m. 112 vd. hükümlerine göre temsilciden tazmin edebileceği kabul edilmektedir. Temsilci ile temsil olunan arasında akdi bir temel ilişki bulunmaması durumunda ise rücu ilişkisinin kaynağı haksız fiil sorumluluğu olacaktır.

KAYNAKÇA

Acemoğlu, K. (1964). İrade Bozuklukları Yüzünden Sözleşme İle Bağlı Kalmak İstemediğini Bildirme Bir Üst Süre İle Sınırlandırılmış Mıdır? *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, XXX (3-4), 915-920.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96489>

Akbıyık, C. (1997). Temsil Yetkisi ve Temel İlişki. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55 (4), s. 217-232.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9073/113187>

Akkanat, H. (2019). Medeni Hukukta Hata Kavramı. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Akman, G. S. (1976). Sorumsuzluk Anlaşması. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.

Akünel, T. (1977). Haksız Fiilden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu. İstanbul: Sulh Garan Matbaası.

Akyol, Ş. (2007). Temsil Teorisinde Ulak (Nuntius) Temsilci Olmayan Aracının Faaliyeti. İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Ulak)

Akyol, Ş. (2009). Türk Medeni Hukukunda Temsil. İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Temsil)

Akyol, Ş. (2006). Dürüslük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması (2. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Dürüslük Kuralı)

Akyol, Ş. (1995). Borçlar Hukuku Genel Hükümler I. İstanbul: Filiz Kitapevi. (Borçlar Hukuku)

Albayrak Özdemir, Ş. (2009). Türk Borçlar Hukukunda Temsil. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Antalya, G. (2015). Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I (1. Baskı). İstanbul: Legal Yayınevi.

Arpacıoğlu, I. T. (2015). Türk Borçlar Hukuku'nda Temel Hatası. *Hukuk ve İktisat Araştırma Dergisi*, 4 (1), 149-156.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/85266>

Aslan, Ç. M. (2006). Gabinin Unsurları ve Hukuki Sonuçları. Ankara: Yetkin Yayınları.

Başpınar, V. (1998). Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Baygın, C. (2000). Culpa in Contrahendo Sorumluluğu ve Amerikan Hukukunda Uygulaması. Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, IV (1-2), 345-377. <https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/?p=843>

Burcuoğlu, H. (1989-1990). İsviçre Federal Mahkemesi'nin, Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıp Hükümlerine ya da Hata Hükümlerine Başvurma Yollarından Birini Seçebileceğine İlişkin 7 Haziran 1988 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi. *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 15 (18), 89- 103.

Buz, V. (2006). İrade Sakatlığı ile Malul Bir Satım Sözleşmesinde Alıcının Ayıba Karşı Tekeffül Hükümlerine Başvurmasının Satım Sözleşmesine İcazet Verme Anlamına Gelip Gelmeyeceği Sorunu. Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan (1. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları. 295-318. (İrade Sakatlığı)

Buz, V. (2005). Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Ankara: Yetkin Yayınları. (Yenilik Doğuran Hak)

Buz, V. (2014). Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme (Tıpkı Basım). Ankara: Yetkin Yayınları. (Sözleşmeden Dönme)

Buz, V. (1998). Gabin Halinde Edimler Arasındaki Aşırı Oransızlığın Giderilerek Sözleşmenin Ayakta Tutulması. *BATİDER*, XIX (4), 53-81. (Gabin)

Büyükcay, Y. (2007). Roma Borçlar Hukukunda Hata. Ankara: Yetkin Yayınları.

Cihan, H. (2016). Temsilci Bakımından İrade Sakatlıklarının Özellikleri. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 6 (2), 169-180.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744802>

Çağa, T. (1980). Rızadaki Fesat Sebeplerinden Biri veya Gabin ile Malül Sözleşmelerde Fesih Beyanı ve Bunun Süresi. *Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 39-49.

<https://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/ilk/yilbirsayibir/caga3.pdf>

Çakırca, S. İ. (2015). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Aşırı Yararlanma Kavramı (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Demirbaş, H. (2007). Yenilik Doğuran Haklar. İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Yenilik Doğuran Hak)

Demirbaş, H. (2012). Türk Borçlar Kanunu'nda Korkutmanın (İkrah) Şartları ve Sonuçları. (Yayımlanmamış doktora tezi) İstanbul Üniversitesi, İstanbul. (Korkutma)

Demircioğlu, H. R. (2009). Güven Esası uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa in Contrahendo Sorumluluğu). Ankara: Yetkin Yayınları.

Dural, M. ve Sarı, S. (2016). Türk Özel Hukuku Cilt 1 (11. Baskı). İstanbul: Filiz Kitapevi.

Edis, S. (1973). Türk – İsviçre Borçlar Hukuku Sistemine Göre Akdin Lüzumlu Vasıflarında Hata. Ankara: Sevinç Matbaası. (Hata)

Edis, S. (1963). Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu. Ankara: Ajans-Türk Matbaası. (Ayıp)

Erdem, M. (2010). Özel Hukukta Zamanaşımı (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Eren, F. (2018). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (23. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.

Ergüne, M. S. (2008). Olumsuz Zarar (1. Basım). İstanbul: Beta.

Erten, A. (1977). Sorumsuzluk Şartları. Ankara: Olgaç Matbaası.

Esener, T. (1969). Borçlar Hukuku I: Akitlerin Kuruluşu ve Geçerliliği (BK. m. 1-40). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Feyzioğlu, F. N. (1976). Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I (2. Baskı). İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Günay, C. İ. (2012). Türk Borçlar Kanunu Şerhi. Ankara: Yetkin Yayınları.

Güral, J. (1953). Hükümsüzlük Nazariyeleri Karşısında Türk Medeni Kanununun Sistemi. Ankara: İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik.

Gürzumar, O. B. (2004). Türk Medeni Kanunu'nun 5'inci Maddesi ve Özel Hukuk Uygulamasındaki Yeri. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armağan, I (I), (Özel Hukuk), 105-161.

Hatemi, H. ve Gökyayla, E. (2017). Borçlar Hukuku Genel Bölüm (4. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Ilgın, A. N. (2009). Kendi Kusuruyla Hataya Düşen Tarafın Tazminat Sorumluluğunun Şartları ve Kapsamı. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.

İnan, A. N. (1984). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (3. Bası). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

İnan, A. N. (1954). Culpa in Contrahendo Mukavele Yapılırken İşlenen Kusurdan Dolayı Mesuliyetin Hukuki Sebeplerini İzah Eden Nazariyeler Üzerinde Mukayeseli Bir Çalışma. *Adalet Dergisi*, 45 (7-8), 878 vd. 999 vd. (Culpa in Contrahendo)

İnceoğlu, M. M. (2009). Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Kaneti, S. (1972). Hukuki İşlemlerin Çevrilmesi (Tahvili). İstanbul: Fakülteler Matbaası.

Kanışlı, E. (2018). İsviçre – Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Kaniti, S. (1962). Akdin İfa Edilmediği Def'i. İstanbul: A. Said Matbaası.

Kapancı, B. (2012). Satış Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri (1. Bası). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Karadeniz Çelebican, Ö. (2000). Roma Hukuku Tarihi (7. Basım). Ankara: Ankara üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Karakocalı, A. (2016). Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Korkutma (Metus) (1. Baskı). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Kılıçoğlu, A. M. (2018). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Genişletilmiş 22. Bası). Ankara: Turhan Kitapevi.

Kırca, Ç. (2004). Bilgi Vermeden Dolayı Üçüncü Kişiyeye Karşı Sorumluluk. Ankara: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Kırca, Ç. (2009). Kaldırılması Gereken Bir Ayrım: Satım Sözleşmesinde Satılanın Zaptı ve Satılan Malın Ayıplı Olması Sebebiyle İstenebilecek Tazminat Açısından Yapılan Doğrudan Zarar-Dolaylı Zarar Ayrımı. Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 433-458. (Zarar)

Kırkbeşoğlu, N. (2011). Türk Özel Hukukunda Kısmi Hükümsüzlük. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Kocayusufpaşaoğlu N. (1968). Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı. İstanbul: Garanti Matbaası. (Hata)

Kocayusufpaşaoğlu N. (Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Gökyayla, Serozan, Arpacı) (2014), Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt (6. Tıpkı Bası). İstanbul: Filiz Kitapevi. (Borçlar Hukuku)

Kurşat, Z. (2018). İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu Cilt 1 (Genel Hükümler) m. 30-39 (2. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Şerh)

Kurşat, Z. (2003). Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları. (Hile)

Kutlu Sungurbey, A. (1988). Yetkisiz Temsil: Özellikle Culpa in Contrahendo (Sözleşmenin Görüşülmesinde Kusur) ve Olumsuz Zarar. İstanbul: Yasa Yayınları.

Nomer, H. N. (2015). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 14. Bası). İstanbul: Beta, 2015. (Borçlar Hukuku)

Nomer, H. N. (2016). İrade Sakatlıklarında Kısmi iptal Mümkün Müdür? Prof. Dr. M. İlhan Ulusan'a Armağan C. III (1. Baskı). İstanbul: Seçkin Yayıncılık. 523-533. (Kısmi İptal)

Oğuzman, K. ve Öz, T. (2017). Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1 (15. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Okumuş, S. (2015). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Aşırı Yararlanma (Gabin). Ankara: Yetkin Yayınları.

Öğüz, T. (2012). Türk Borçlar Kanunu'nun Sözleşmelerin Geçersizliğine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı: Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan (2. Baskı). İstanbul s. 101- 108.

Önen, T. (1999). Borçlar Hukuku; Genel Hükümler (5. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.

Özbey, S. (2011). Yanılmada Kusurlu Olan Tarafın Sözleşmenin İptali Sebebiyle Karşı Tarafın Uğradığı Zararlardan Sorumluluğu. Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan III. İstanbul: Beta. 2881-2909

Özkaya, E. (2019). Yanılma Aldatma Korkutma Davaları (Güncellenmiş 4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Özsunar, E. (2005). Roma ve Türk Hukuku'nda Hata. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Reisoğlu, S. (2014). Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler (25. Baskı). İstanbul: Beta.
- Saymen, F. H ve Elbir, H. K. (1958). Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler Cilt I, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Serozan, R. (2015). Medeni Hukuk (6. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Medeni Hukuk
- Serozan, R. (2017). Hukukta Yöntem Mantık (2. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Yöntem)
- Serozan, R. (Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı) (2016). Borçlar Hukuku Genel Bölüm Üçüncü Cilt (Gözden Geçirilmiş 7. Bası). İstanbul: Filiz Kitapevi. (İfa Engelleri)
- Serozan, R. (2004). Sözleşme İlişkisinin Çözülmesi: Sözleşme Gereğince Elde Edilmiş Edimi Geri Verme Yükümü. Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 195-207. (Sözleşme İlişkisinin Çözülmesi)
- Serozan, R. (1968). Culpa in Contrahendo, Akdin Müspet İhlali ve Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi. *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 108-120. (Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi)
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/14093>
- Serozan, R. (2006). Borçlar Hukuku Özel Bölüm (2. Bası). İstanbul: Filiz Kitapevi. (Borçlar Özel)
- Şive, E. (2005). Sözleşmenin Esaslı Saik Hatası Sebebi ile İptali. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.
- Tandoğan, H. (2010). Türk Mesuliyet Hukuku (1961 Yılı Birinci Basıdan Tıpkı Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Mesuliyet Hukuku)

Tandoğan, H. (2008). Özel Borç İlişkileri Cilt I/1 (Altıncı Tıpkı Basım). İstanbul: Vedat Kitapçılık. (Özel Hukuk)

Tekinay, S.S., Akman, S., Burcuoğlu, H. ve Altop, A. (1993). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (7. Bası). İstanbul: Filiz Kitapevi.

Tiftik, M. (2006). Borç Sözleşmelerinin İptali. *BATİDER*, XXIII (3), 53-97. (İptal)

Tiftik, M. (1994). Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminatın Kapsamı (6. Tıpkı Basım). Ankara: Yetkin Yayınları. (Akit Dışı Sorumluluk)

Tiryaki, B. (2008). Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk. Ankara: Yetkin Yayınları.

Tunçomağ, K. (1976). Türk Borçlar Hukuku Cilt I Genel Hükümler (6. Basım). İstanbul: Sermet Matbaası.

Ulusan, İ. (1982). Culpa in Contrahendo Üstüne. Prof. Dr. Ümit Yaşar Doğanay'ın Anısına Armağan C. I. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları. 275- 316.

Umar, B. (1967). İsviçre- Türk Hukukunda İrade Fesatları Karşısında Hâkimin Rolü. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, XXXIII (3-4), 228-247. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96251>

Uygun, T. (2013). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi Cilt I Madde 1-236 (3. Baskı). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Yalman, S. (2006). Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, M. F. (2002). Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Hile. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (Hile)

Yavuz, C. (1989). Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu (1.Bası). İstanbul: Beta. (Ayıp)

Yavuz, N. (2015). 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi 1. Cilt Madde 1-338 (2. Baskı). İstanbul: Adalet Yayınevi. (Şerh)

Kazancı Hukuk Otomasyon <http://www.kazanci.com.tr/>)

TBMM Geçmiş Dönem Kanun Tasarı ve Teklifleri (www.tbmm.gov.tr)

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (<https://sozluk.gov.tr>)

Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr>)

XXXXXS
GCPS

YANILANIN TAZMİNAT SORUMLULUĞU

ORJİNALLİK RAPORU

% 11	% 10	% 5	% 4
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	% 1
2	www.yumpu.com İnternet Kaynağı	% 1
3	www.baskahukuk.com İnternet Kaynağı	% 1
4	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.kararara.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<% 1
7	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	Submitted to Galatasaray University Öğrenci Ödevi	<% 1
9	www.bursabaros.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1

10	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
11	acikerisim.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
12	repository.bilkent.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
13	hdl.handle.net İnternet Kaynağı	<% 1
14	www.izmirbarosu.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
15	Submitted to Istanbul University Öğrenci Ödevi	<% 1
16	acikerisim.iku.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
17	www.journals.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
18	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
19	acikerisim.aku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
20	yetkin.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
21	Submitted to Yeditepe University Öğrenci Ödevi	<% 1

22	www.mevzuatinyeri.com İnternet Kaynağı	<% 1
23	yayin.taa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
24	Submitted to Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
25	alonot.com İnternet Kaynağı	<% 1
26	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
27	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1
28	epdf.pub İnternet Kaynağı	<% 1
29	www.mehmetkaraca.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
30	dosya.gsu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
31	hakankarakurt.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1
32	emlakkulisi.com İnternet Kaynağı	<% 1
33	1pdf.net İnternet Kaynağı	<% 1

		<% 1
34	yeditepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
35	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	<% 1
36	hukuk.medeniyet.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
37	TİFTİK, Mustafa and ŞEN, Elif. "YETKİSİZ TEMSİLDE CULPA IN CONTRAHENDO SORUMLULUĞU", Turhan Kitapevi Ofset Matbacılık Tesisleri, 2016. Yayın	<% 1
38	tbbdergisi.barobirlik.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
39	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
40	www.kanunum.com İnternet Kaynağı	<% 1
41	www.yeditepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
42	www.calismatoplum.org İnternet Kaynağı	<% 1
43	www.betayayincilik.com İnternet Kaynağı	<% 1

44	acikerisim.ticaret.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
45	webftp.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
46	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
47	www.seckin.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
48	www.vedatkitapcilik.com İnternet Kaynağı	<% 1
49	DURSUN, Yonca. "TANITIM AMACIYLA SUNULAN DENEME YİYECEKLERİNDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK", İzmir Barosu, 2016. Yayın	<% 1
50	earsiv.cankaya.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
51	TEKELİOĞLU, Numan. "BİR YARGITAY HUKUK GENEL KURULU KARARI ", Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2017. Yayın	<% 1
52	katalog.ticaret.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
53	Submitted to Istanbul Aydın University Öğrenci Ödevi	<% 1

54	blog.lexpera.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
55	ADIGÜZEL, Sibel. "Sözleşme görüşmelerinde kusurlu davranıştan doğan sorumluluk", TUBİTAK, 2012. Yayın	<% 1
56	www.kadinlarkulubu.com İnternet Kaynağı	<% 1
57	Submitted to Bilkent University Öğrenci Ödevi	<% 1
58	www.aofdestek.net İnternet Kaynağı	<% 1
59	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
60	yirmisekiz.net İnternet Kaynağı	<% 1
61	Submitted to Karadeniz Teknik University Öğrenci Ödevi	<% 1
62	www.slideshare.net İnternet Kaynağı	<% 1
63	TOSUN, Özge. "Barter Sözleşmesi", Seçkin Yayıncılık A.Ş., 2014. Yayın	<% 1
64	kutuphane.kku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

65 TİRYAKİ, Betül. "Özen yükümlülükleri ile sözleşmeden doğan koruma yükümlülüklerinin ispat yükü bakımından karşılaştırılması", ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ, 2009.
Yayın

<% 1

66 hukuk2.baskent.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

67 ticaret.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

68 www.beykent.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

69 www.goksusafiisik.av.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

70 www.yetkin.com.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

71 app.trdizin.gov.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

72 bikifi.com
İnternet Kaynağı

<% 1

73 essizhukuknotlari.blogspot.com
İnternet Kaynağı

<% 1

74 ets.anadolu.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

issuu.com

75	İnternet Kaynağı	<% 1
76	www.bddk.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
77	www.taa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
78	AKKURT, Sinan Sami. "HUKUKÎ İŞLEMLERDE GEÇERSİZLİK OLGUSUNA GENEL BİR BAKIŐ*", Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakóltesi, 2014. Yayın	<% 1
79	Submitted to Anadolu University Öğrenci Ödevi	<% 1
80	BAŐAK, Aslı MAKARACI. "TÜRK BORÇLAR KANUNU MADDE 225/II HÜKMÜNÜN DEğERLENDİRİLMESİ", Turhan Kitapevi Ofset Matbacılık Tesisleri, 2016. Yayın	<% 1
81	Submitted to Istanbul Medipol Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
82	TOK, Ozan. "Zamanaşımı Defoinin İleri Sürölmesinin Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı Çerçevesinde Sınırlandırılması", Turhan Kitapevi Ofset Matbacılık Tesisleri, 2015. Yayın	<% 1
83	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

84	aslindasorunkendim.wordpress.com İnternet Kaynağı	<% 1
85	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
86	e-dergi.marmara.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
87	openaccess.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
88	www.doganturan.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
89	www.legalkitavevi.com İnternet Kaynağı	<% 1
90	ÇAĞLAYAN, Hasan Can. "AYIPLI HİZMETTEN DOĞAN SORUMLULUK VE SEÇİMLİK HAKLAR", Uyuşmazlık Mahkemesi, 2016. Yayın	<% 1
91	AKYILMAZ, Bahtiyar. "Kamu zararı ve kamu zararına rücu", TUBİTAK, 2011. Yayın	<% 1
92	CAN, Mehmet Çelebi. "TÜRK BORÇLAR KANUNU'NUN 603. MADDESİNİN KIYMETLİ EVRAK HUKUKUNDA UYGULANABİLİRLİĞİ - AVALDE EŞİN RIZASI ARANMALI MI ?", Gazi Üniversitesi, 2017. Yayın	<% 1

- 93 CİHAN, A Hulki. "Temsilci Bakımından İrade Sakatlıklarının Özellikleri", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016. <% 1
Yayın
-
- 94 ÇİFTÇİ, Pınar. "BOŞANMA SİSTEMİNİN YARGILAMADA DOĞURDUĞU TEMEL HAK İHLÂLLERİ VE İSPAT SORUNLARI", Dokuz Eylül Üniversitesi, 2014. <% 1
Yayın
-
- 95 ATLAN, Hülya. "Miras Sözü Vermeden Doğan Kusurlu Sorumluluk: Culpa In Testando Sorumluluğu", Turhan Kitapevi Ofset Matbacılık Tesisleri, 2017. <% 1
Yayın
-
- 96 AYDIN, Sema and KAPLAN, Hasan Ali. "Bağlı tacir yardımcılarının rekabet yasağı", Gazi Üniversitesi, 2014. <% 1
Yayın
-
- 97 DEMİRSATAN, Barış. "ZARAR SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN PRİM ÖDEME BORCUNDA TEMERRÜDÜ", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlığı, 2017. <% 1
Yayın
-
- 98 GÜMÜŞ, Mustafa Alper. "6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU (TTK) m.18/II'DE YER ALAN "BASİRETİLİ İŞ ADAMI (TACİR) DAVRANIŞI" ÖLÇÜTÜNÜN İYİNİYETİN (TMK m.3) <% 1

VARLIĞININ BELİRLENMESİNDEKİ İŞLEVİ",
Turhan Kitapevi Ofset Matbacılık Tesisleri,
2016.

Yayın

99 PETEK, Hasan. "Ölüme bağlı tasarrufların iptali
davasında süreler ve hükmün anlam
bakımından uygulanması", TUBİTAK, 2011.

Yayın

100 earsiv.medeniyet.edu.tr:8080 <% 1
İnternet Kaynağı

101 www.ortakkarar.com.tr <% 1
İnternet Kaynağı

102 www.milhukuk.com <% 1
İnternet Kaynağı

103 Submitted to Istanbul Medeniyet Üniversitesi <% 1
Öğrenci Ödevi

104 hukukiyorum.blogspot.com <% 1
İnternet Kaynağı

Alıntılarını çıkart üzerinde Eşleşmeleri çıkar Kapat
Bibliyografyayı Çıkart üzerinde

XXXXXS
GCPS

ÖZGEÇMİŞ**Adı Soyadı** : Meryem Feride İşçi**Doğum Yeri ve Tarihi** :**Öğrenim Durumu** :

Derece	Alan	Üniversitesi	Yıl
Lisans	Hukuk	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2010-2015
Yüksek Lisans	Özel Hukuk	Atılım Üniversitesi	2018-2021

İş Deneyimi :

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Tepe İnşaat Sanayi A.Ş.	Avukat	2021-...
Çetin Hukuk Bürosu	Avukat	2017-2021
Koçtürk Hukuk Bürosu	Avukat	2016-2017

Yabancı Dil :**E-posta** :**Telefon** :**Tarih** : 03.06.2021